

T.C.
Hitit Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı

ÖĞRENCİLERDE İMAM-HATİP LİSESİ ALGISI
(BATMAN ÖRNEĞİ)

Erkan ALTINTAŞ

Yüksek Lisans Tezi

Çorum 2016

**ÖĞRENCİLERDE İMAM-HATİP LİSESİ ALGISI
(BATMAN ÖRNEĞİ)**

Erkan ALTINTAŞ

Hitit Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü
Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

Tez Danışmanı
Doç. Dr. Sefer YAVUZ

Çorum 2016

KABUL VE ONAY

Erkan ALTINTAŞ tarafından hazırlanan “*Öğrencilerde İmam-Hatip Lisesi Algısı (Batman örneği)*” başlıklı bu çalışma, 03/06/2016 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

İmza

Prof. Dr. Fazlı ARABACI
(Unvan, Adı ve Soyadı) (Başkan)

İmza

Doç. Dr. Sefer YAVUZ
(Unvan, Adı ve Soyadı) (Danışman)

İmza

Doç. Dr. Yakup ÇOŞTU
(Unvan, Adı ve Soyadı)

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylıyorum.

İmza

Prof. Dr. Mehmet EVKURAN

Enstitü Müdürü

T.C.
HİTİT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Bu belge ile, bu tezdeki bütün bilgilerin akademik kurallara ve etik davranış ilkelerine uygun olarak toplanıp sunulduğunu beyan ederim. Bu kural ve ilkelerin gereği olarak, çalışmada bana ait olmayan tüm veri, düşünce ve sonuçları andığımı ve kaynağını gösterdiğimi ayrıca beyan ederim. (03/06/2016)

Erkan ALTINTAŞ

ÖZET

ALTINTAŞ, Erkan, “*Öğrencilerde İmam-Hatip Lisesi Algısı (Batman örneği)*”

Yüksek Lisans Tezi, Çorum, 2016

İmam-Hatip Okulları ülkemiz eğitim camiası içinde önemli bir yeri olan okullardır. Bu okullar bilindiği üzere İmam-Hatip Okulları adı altında Tevhid-i Tedrisat Kanunuyla 1924 yılında eğitim-öğretim hayatına başlamıştır. Öğrencisinin olmaması nedeniyle 1929-1930 eğitim-öğretim yılında kapatılmıştır. 1950 yılında okullar toplumdaki ihtiyaçtan dolayı tekrar açılmış, bu süreç bazı küçük aksaklıklar olsa da 1997’ye kadar devam etmiştir. 1997’de çıkarılan yasayla bu okullar neredeyse kapanma aşamasına gelmiştir. Fakat 2012’de İmam-Hatipler yeni bir dönüm noktasına girmiştir.

Bu çalışma teorik kısmıyla İmam-Hatip Liselerinin ülkemizdeki tarihi serüvenine dikkat çekmekle birlikte; uygulama kısmıyla da burada eğitim-öğretim gören öğrencilerin İHL algısı ve buna etki eden faktörlerin belirlenmesini hedeflemektedir. Bu bağlamda öğrencilerin hangi beklentilerle bu okulları tercih ettikleri, hangi sorun veya sorunlarla karşılaştıkları, çeşitli değişkenlere göre bu algının nasıl etkilendiği incelenmiştir.

Araştırmamızın uygulama kısmı için örneklem, Batman il merkezindeki İmam-Hatip Liseleri ve Kozluk ilçesinde bulunan İmam-Hatip Lisesinde öğrenim gören 9, 10, 11 ve 12. sınıf öğrencilerinden oluşmaktadır.

Veri toplama aracı olarak geliştirilen anket tarafımızdan 400 öğrenciye uygulanmıştır. Ankete katılan öğrencilerin kişisel özellikleri ve İHL algısıyla ilgili bilgi almak için toplam 47 soru sorulmuştur. Anket yolu ile elde edilen veriler SPSS Paket Programı ile çözümlenmiştir.

Genel olarak sosyo-ekonomik durum, anne-babanın dini yaşantısı ve yaşanan çevrenin öğrencilerdeki İHL algısını etkileyen faktörler olduğu tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: İmama-Hatip Liseleri, Din, Eğitim-Öğretim, Algı

ABSTRACT

ALTINTAŞ, Erkan, “*The Perception of the Students Towards İmam-Hatip Highschool (Batman Example)*”, Master Thesis, Çorum, 2016.

İmam-Hatip Highschools have an important place in our education community in Turkey. These Schools began to its first academic education in 1926 with the name İmam-Hatip according to the law. These schools aimed to give education, mainly religious education. These schools was closed between 1929-1930 educational years because there were no students. They were opened again to fulfil the needs of the community in 1950. This period continued until 1997 with little troubles. In 1997 these schools were nearly closed again according to a law. But the year 2012 was a turning point for The İmam-Hatip Highschool

This study draws attention to the history of The İmam-Hatip Highschools in our country, and also aims to identify the perception of the students towards these schools and find out the factors that affects these perceptions. In this regard it is evaluated that which expectations do students have by preferring these schools, which problems do the students have, and by several variables how does the perception isaffected .

For the application of our research, the sample consist of the 9, 10, 11 and 12. grade students, studying in Batman and its district Kozluk in İmam-Hatip Highschool.

To collect data, a survey is developed and applied to 400 students. The personal information of the students and the perception about İmam-Hatip Highschool is asked in 47 questions. The data which is collected by the survey is evaluated with SPSS 20 package program.

It is determined that, socio-economic status, parents’ religious life, the environment of the students is affecting the students perception towards İmam-Hatip Highschool.

Key Words: İmam-Hatip Highschool, Religion, Education, Perception

İÇİNDEKİLER

ÖZET	i
ABSTRACT	ii
İÇİNDEKİLER	iii
TABLO DİZİNİ	vi
KISALTMALAR	viii
ÖNSÖZ.....	ix
GİRİŞ	1
1. ARAŞTIRMANIN KONUSU VE AMACI	1
2. ARAŞTIRMADA KULLANILAN METOD VE TEKNİK	4
3. ARAŞTIRMANIN EVRENİ VE ÖRNEKLEMİ	6
4. ARAŞTIRMANIN PROBLEMİ	8
5. ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI	9

BİRİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

1. DİN, EĞİTİM, ÖĞRETİM VE ALGI	11
1.1. Kavramsal Olarak Din	11
1.1.1. Din Tanımları	11
1.2. Kavramsal Olarak Eğitim-Öğretim.....	16
1.2.1. Eğitim Tanımları	16
1.2.2. Öğretim Tanımları	21
1.3. Kavramsal Olarak Algı	23
1.3.1. Algı Tanımları	23

İKİNCİ BÖLÜM

TARİHSEL ARKA PLAN

1.TÜRKİYE'DE DİN EĞİTİMİ	27
2. İMAM-HATİP LİSELERİ'NİN TARİHİ VE İMAM-HATİP LİSELERİNDE DİN EĞİTİMİ ÖĞRETİMİ	29
2.1. Medresetü'l E'imme ve'l Huteba (1913-1924)	29
2.2. İmam-Hatip Mektepleri (1924-1930)	30

2.3. İmam-Hatip Kursları (1948-1951)	32
2.4. İmam-Hatip Okulları (1951-1973)	33
3. İMAM-HATİP LİSELERİ'NİN GELİŞİM SEYRİ (1973-2013)	35
3.1. (Klasik) İmam-Hatip Liseleri	35
3.2. Anadolu İmam-Hatip Liseleri	37
3.3. Çok Programlı Liselerin (ÇPL) Çatısı Altında İmam-Hatip Liseleri	37
3.4. Sekiz Yıllık Kesintisiz Temel Eğitim ve İmam-Hatip Liseleri (1997-2013)	38
4. BATMAN'DA İMAM-HATİP LİSELERİ	41
4.1. Batman İmam-Hatip ve Batma Anadolu İmam-Hatip Lisesi	41
4.2. Kozluk İmam-Hatip Lisesi	42

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

UYGULAMALI ARAŞTIRMANIN BULGULARI

1. İMAM-HATİP LİSELERİ'NDEKİ ÖĞRENCİLERİN İMAM-HATİP LİSESİ ALGISI (BATMAN İLİ ÖRNEĞİ)

1.1. Örneklemenin Olgusal Özellikleri	44
1.1.1. Ankete Katılan Öğrencilerin Cinsiyet Durumlarına Göre Dağılımı	44
1.1.2. Ankete Katılan Öğrencilerin Yaşa Göre Dağılımı	45
1.1.3. Ankete Katılan Öğrencilerin Lise Türüne Göre Dağılımı	45
1.1.4. Ankete Katılan Öğrencilerin Sınıflara Göre Dağılımı	46
1.1.5. Öğrencilerin Yerleşim Birimleri	47
1.2. Öğrencilerin Aileleri İle İlgili Bilgiler	48
1.2.1. Öğrencilerin Anne-Babalarının Öğrenim	49
1.2.2. Öğrenci Ailelerinin Ekonomik Düzeyleri.....	49
1.2.3. Öğrenci Ailelerinin Dini Yaşam Durumları	51
1.2.4. Öğrenci Ailelerinin Çocuklarına Karşı Tutumları	53
1.2.5. Öğrenci Ailelerinin Aile Yapısı	54
1.2.6. Öğrenci Ailelerinin Dini Uygulama Düzeyleri	56
1.3. Öğrencilerin Tercih, Beklenti ve Sorunları	58
1.3.1. Okul Sezonunda Din Eğitimi Alıp-Almama Durumu	58
1.3.2. Okul Sezonunda Dil Eğitimi Alıp-Almama Durumu	58
1.3.3. Öğrencilerin Okul Sezonunda İkamet Ettikleri Yer	59

1.3.4.Öğrencilerin Öğrenim Giderleri Karşılama Durumu	60
1.3.5. Öğrencilerin İnanç ve Tutumlarını Etkileyen Faktörler	61
1.3.6. Öğrencilerin Dini Gruplarla İlişkisi Durumu	62
1.3.7. Öğrencilerin Kitap Okuma Alışkanlığı Düzeyi	63
1.3.8. Öğrencilerin Kitap Okuma Alışkanlığı Kazandırma Faktörü	64
1.3.9. Öğrencilerin Okuduğu Kitap Türü	65
1.3.10. Öğrencilerin Gazete Okuma Sıklığı	66
1.3.11. Öğrencilerin Mezhepleri Tercih Etme Durumu	66
1.3.12. Öğrencilerin İmam-Hatip Lisesini Tercih Etme Sebepleri	67
1.3.13. Öğrencilerin İmam-Hatip Liselerinden Memnuniyet Durumları	72
1.3.14. Öğrencilerin İmam-Hatip Lisesinden Beklentileri	75
1.3.15. Öğrencilerin İmam-Hatip Lisesinden Sonraki Görev Tercihleri	76
1.3.16. Öğrencilerin İmam-Hatip Lisesinden Sonraki Tahsil Tercihi	79
1.3.17. Öğrencilerin Tercih Ettikleri Bölümlerin Dağılımı	82
1.3.18. Öğrencilerin Gelecek Tasavvuru	84
1.3.19. Öğrencilerin Öğretmen-Öğrenci İlişkilerinde Memnuniyet Durumu	85
1.3.20. Öğrencilere İmam-Hatip Lisesinin Bilgi ve Kültür Kazandırma Durumu	86
1.3.21. Öğrencilerin Problemleri	87
1.3.22. İHL Mezuniyeti Sonrası ile İlgili Bulgular	88
1.3.23. İHL Öğrencilerinin Gelecekte Çocuklarının Eğitimi ile İlgili Düşünceleri	93
SONUÇ VE ÖNERİLER	96
KAYNAKÇA.....	100
EK-1ANKET	103
EK-2 BATMAN İL MİLLİ EĞİTİM MÜDÜRLÜĞÜNÜN CEVABI YAZISI	110

TABLolar

Tablo 1: Örneklemin Cinsiyete Göre Dağılım Tablosu	44
Tablo 2: Örneklemin Yaşa Göre Dağılım Tablosu	45
Tablo 3: Örneklemin Lise Türüne Göre Dağılım Tablosu	45
Tablo 4: Örneklemin Öğrenim Gördükleri Sınıfa Göre Dağılım Tablosu	46
Tablo 5: Örneklemin Yerleşim Yeri İle İlgili Dağılım Tablosu	47
Tablo 6: Örneklemin Annelerinin Eğitim Durumuna Göre Dağılım Tablosu	48
Tablo 7: Örneklemin Babalarının Eğitim Durumuna Göre Dağılım Tablosu	49
Tablo 8: Örneklemin Ekonomik Durumu İle İlgili Beyanlar Tablosu	49
Tablo 9: Örneklemin Annelerinin Dini Hayatı İle İlgili Bulgular Tablosu	51
Tablo 10: Örneklemin Babalarının Dini Hayatı İle İlgili Bulgular Tablosu	52
Tablo 11: Örnekleme Göre Annenin Tutumu İle İlgili Bulgular Tablosu	53
Tablo 12: Örnekleme Göre Babanın Tutumu İle İlgili Bulgular Tablosu	54
Tablo 13: Örneklemin Aile Yapısıyla İlgili Bulgular Tablosu	54
Tablo 14: Örneklemin Aile Yapısıyla İle İlgili Bulgular Tablosu	55
Tablo 15: Aile Ortamındaki Dini Uygulamalarla İlgili Bulgular Tablosu	56
Tablo 16: Aile Ortamında Dini Yayınların Okunması İle İlgili Bulgular Tablosu	57
Tablo 17: Örneklemin Okul-Dışı Din Eğitimi İle İlgili Bulgular Tablosu	58
Tablo 18: Örneklemin Okul-Dışı Dil Eğitimi İle İlgili Bulgular Tablosu	58
Tablo 19: Örneklemin Kaldığı Yer İle İlgili Bulgular Tablosu	59
Tablo 20: Örneklemin Öğrenim Giderleriyle İlgili Bulgular Tablosu	60
Tablo 21: Örnekleimde Yer Alan Öğrencilerin Dini İnanç ve Tutumlarını Etkileyen Kişilere Ait Bulgular Tablosu	61
Tablo 22: Örneklemin Dini Gruplarla İlişkisi Hakkındaki Bulgular Tablosu	62
Tablo 23: Örneklemdaki Kitap Alışkanlığıyla İlgili Bulgular Tablosu	63
Tablo 24: Kitap Okuma Alışkanlığının Kazanılması İle İlgili Bulgular Tablosu	64
Tablo 25: Örneklemin Okuduğu Kitap Türü İle İlgili Bulgular Tablosu	65
Tablo 26: Örneklemin Gazete Okuma Sıklığı İle İlgili Bulgular Tablosu	66
Tablo 27: Örneklemin Mezheplere Göre Dağılım Tablosu	66
Tablo 28: Örneklemin İmam-Hatip Lisesini Tercihinde Etkili Olan Sebepler Bulgusu Tablosu	67
Tablo 29: Örneklemin İmam-Hatip Lisesini Tercih Sebepleri Bulgusu Tablosu	70

Tablo 30: Örneklemin İmam-Hatip Lisesinde Eğitim Görme Memnuniyet Bulgusu Tablosu	72
Tablo 31: Örneklemin İmam-Hatip Lisesinde Eğitim Görme Memnuniyet Sebepleri Tablosu	73
Tablo 32: Örneklemin İmam-Hatip Lisesinde Eğitim Görmekten Memnum Olmama Sebepleri Tablosu	74
Tablo 33: Örneklemin İmam-Hatip Lisesindeki Beklenti Bulgusu Tablosu	75
Tablo 34: Mezuniyetten Sonra Dini Görev Tercih Bulgu Tablosu	76
Tablo 35: Dini Görev İstememelerinin Sebepleri Bulgusu Tablosu.....	78
Tablo 36: Öğrencilerin Yüksek Din Eğitimi Yapma İstekleri Tablo	79
Tablo 37: Dini Yüksek Tahsildeki Amacı Bulgu Tablosu	80
Tablo 38: Dini Yüksek Tahsil İstememenin Sebebi Tablosu	81
Tablo 39: Fakülte veya Yüksek Okul Tercihi Tablosu	82
Tablo 40: Gelecekle İlgili Beklenti Bulgusu Tablosu	84
Tablo 41: Öğretmen-Öğrenci Münasebetlerinden Memnuniyet Bulgusu Tablosu	85
Tablo 42: Okulun Bilgi ve Kültürü Kazandırma Bulgusu Tablosu	86
Tablo 43: Öğrencilerinin Problemleri Bulgusu Tablosu	87
Tablo 44: İHL Sadece Din Görevliler mi Yetiştirmeli Bulgusu Tablosu	88
Tablo 45: Ortaokul Seviyesindeki Çocuğunuzu İHL' ye Gönderir misiniz? Bulgu Tablosu	92
Tablo 46: Lise Seviyesindeki Çocuğunuzu İHL' ye Gönderir misiniz? Dağılımı Tablosu	93
Tablo 47: İHL deki Farklı Dersler Genel Liselerde Seçmeli Olarak Sunulsaydı Yine de İHL' ye Kayıt Olur muydunuz? Dağılım Tablosu	94

KISALTMALAR

a.g. e.	: Adı Geçen Eser
a. g. m.	: Adı Geçen Makale.
a.g.t.	: Adı Geçen Tez
bas.	: Basım
Bkz.	: Bakınız.
C.	:Cilt
Çev.	: Çeviren
CHP	: Cumhuriyet Halk Partisi
ÇPL	: Çok Programlı Lise
Der.	: Derleyen
DİA.	: Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi
DİB	: Diyanet İşleri Başkanlığı
Ed.	: Editör
Fak.	:Fakültesi
İFAV	: İlahiyat Fakültesi Vakfı
İHL	: İmam-Hatip Lisesi/Liseleri
Mat.	: Matbaa
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
MSP	: Milli Selamet Partisi
MÜİFVY	: Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları
ÖSS	: Öğrenci Seçme Sınavı
ÖSYS	: Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Sınavı
s.	: Sayfa
ss.	: Sayfa sayısı
S.	: Sayı
TDV	: Türkiye Diyanet Vakfı
Terc.	: Tercüme Eden
ünv.	: Üniversite
yay.	: Yayınları
YÖK	: Yüksek Öğretim Kurum

ÖNSÖZ

Ülkemizde Cumhuriyet tarihi boyunca eğitim sistemimiz içinde dinin yeri hep tartışma konusu olmuştur. 1924'te açılmaya başlayan İmam Hatip Okulları ile birlikte eğitim-din ilişkisi tartışma konularının başında yer almıştır. Bu tartışmaların büyük bölümünü de okullardaki din eğitiminin olup olmayacağı veya olursa nasıl olacağı oluşturmuştur. Din eğitiminin sistemli bir şekilde verilmesi için çeşitli yollar denenmiştir. Ülkemizin bu konuda zengin bir deneyimine sahip olduğu açıktır. Bazı dönemlerde din dersine hiç yer verilmezken bazı dönemlerde seçmeli ve zorunlu hale getirmek gibi farklı seçenekler denenmiştir. Bu deneyimler sonucunda ağırlıklı din eğitiminin verileceği eğitim müesseselerinin yeniden açılmasına karar verilmiştir. Bu müesseseler günümüze kadar farklı isimler altında hayatını sürdürmeyi başarmıştır.

İmam-Hatip Okullarının Türk eğitim sistemi içinde önemli bir yeri olduğu bilinmektedir. Kuruluş sürecinden ve çeşitli dönemlerdeki durumlarından da anlaşıldığı kadarıyla İmam-Hatip Okulları, verilen eğitimin muhtevası, müfredat, öğrencilerin siyasi, dini ve ideolojik duruşları gibi pek çok konuda tartışmaların odağını teşkil etmiştir. Belli bir dönem sonra bu okullardan mezun olan öğrencilerin hangi alanlarda görev yapması gerektiği, devlet kadrolarında yer alıp almayacağı daha fazla tartışılır olmaya başlamıştır. Bu tartışmalar yaşanırken büyük bir kesim de çocuklarını bu okullara kayıt ettirmeye devam etmiştir. 1990'lı yıllara gelindiğinde sayısı ve popülaritesi ciddi şekilde artan İmam-Hatip Okulları bir süre sonra "rejim tartışmaları" ile birlikte anılır hale gelmiştir. 2000'li yıllara girilirken bu "sorun"a "çözüm" bulmak adına çeşitli uygulama ve tedbirler alınmaya başlanmıştır. Bir kesim tarafından rejim için tehdit olarak görülen İmam-Hatip Okulları, bundan sonra her geçen yıl öğrenci sayısında ciddi düşüslere sahne olmuştur. Farklı dönemlerin farklı uygulamalarına maruz kalan İmam-Hatip Okulları, -1990'lı yıllardaki popülarliğinden farklı mahiyette de olsa- son yıllarda yeniden "tercih edilir" ve "popüler" hale gelmeye başlamıştır.

Günümüzde özellikle uzun vadeli düşünüldüğünde eğitim ve din eğitimi politikalarının, pedagoji anlayışlarının gelişiminde uluslararası gelişmelerin yanında toplumların ihtiyaçları, beklentileri ve ülkenin içinde bulunmuş olduğu sosyo-ekonomik durum daha fazla etkili olmaya başlamıştır. Bu bağlamda İmam-Hatip Okulları Cumhuriyet tarihi boyunca farklı statülere sahip olmakla birlikte günümüzde üzerinde yeni tartışmalar ve değerlendirmeler yapılır hale gelmiştir.

2012 yılında üniversiteye giriş ve eğitim sisteminde yapılan değişikliklerle İmam-Hatip Okullarının orta kısımlarının açılması ve üniversite giriş sistemindeki engellerin kaldırılması buralarda okuyan, okumayı düşünen ve bu okullara destek veren herkeste yeni beklentiler oluşturmuştur. Bu yeni durumun ilk yılında İmam-Hatip okulları ile ilgili bilimsel çalışmalar yapılması gerektiği düşüncesi ile Batman şehri ve Kozluk ilçesi üzerinde bir araştırma yapılması düşünülmüştür.

Üç bölümden oluşan bu çalışmanın birinci bölümünde din, eğitim, öğretim ve algı kavramları ele alınmış ve bu kavramların ağırlıklı olarak sosyoloji ilmi açısından tanımlamaları yapılarak çalışmanın kavramsal çerçevesi oluşturulmaya çalışılmıştır.

İkinci bölümde; din eğitimi özelde ise örgün eğitim içinde İmam-Hatip Liseleri ve bu okulların tarihi seyri verildikten sonra Batman Merkez İmam-Hatip-Batman Anadolu İmam-Hatip Lisesi ve Kozluk İmam-Hatip Lisesinin tarihi seyirleri yer almaktadır. Ayrıca 2012-2013 eğitim-öğretim yıllarındaki öğrenciler ve okul hakkında bilgilere yer verilmiştir.

Üçüncü bölüm de ise araştırmanın olgusal örnekleriyle birlikte; öğrencilerin İHL'yi tercih sebepleri, velilerin sosyo-ekonomik durumları dolaylı yollarda öğrencilerin sosyo-ekonomik durumları, gelecekte ve de İHL'den beklentilerine, kısacası öğrencilerin İHL algısı işlenmiştir. Sonuç bölümünde de yapılan tespitler ve bunların değerlendirilip çözüm önerilerine yer verilmiştir.

Bu çok uzun, bir o kadar da zorlu fakat zevkle yaptığım çalışmamın tamamlanması sürecinde benden yardımını hiçbir zaman esirgemeyen saygıdeğer danışman hocam sayın Doç. Dr. Sefer YAVUZ'a, tezimin bütün aşamalarında beni cesaretlendiren, umudumu kaybettiğimde umudum olup beni kaldığım yerden tekrar harekete geçiren, özellikle yazım aşamasında çok emeği geçen sevgili eşim Sema ALTINTAŞ'a teşekkür ederim. Yine tezin son okumasını yapan Doç. Dr. Mustafa MÜJDECİ'ye de teşekkür ederim. Rabbimin kendilerinden razı olmasını dilerim. Ayrıca anketi uygulamada bana yardımcı olan Batman Milli Eğitim Müdürlüğüne, Batman ve Kozluk İmam-Hatip Lisesi idareci, öğretmenlerine ve de anket sorularına samimi cevap verdiklerine inandığım okul öğrencilerine sonsuz şükranlarımı sunuyorum.

Erkan ALTINTAŞ

Ankara/2016

GİRİŞ

I. ARAŞTIRMANIN KONUSU VE AMACI

“Din, insan hayatı için ne denli önemliyse, din eğitimi ve öğretimi de genel eğitim-öğretim içinde o derece önemli yere sahiptir.”¹ Din eğitimi ve öğretiminin nitelikli yapılması ancak belli kurallar çerçevesinde ve ideal şartlarda yapılmasıyla olur. Belli kuralların olduğu ve uygulandığı, ideal şartların hazırlandığı kurumlar okullardır. Bütün bu sebeplerden dolayı okullar, örgün eğitimin yapıldığı belirlenmiş mekânlar olarak kabul edilir.

Türkiye’de örgün eğitim sistemi içerisinde kurumsal anlamda din eğitiminin verildiği okullar İmam-Hatip Liseleridir. 3 Mart 1924 yılında kabul edilen Tevhid-i Tedrisat Kanunu’ndan sonra medreseler kapansa da din görevlileri yetiştirmek üzere okulların açılması öngörüldüğünden, kanunun kabulünün akabinde imam ve hatip yetiştirmek için İmam-Hatip Mektepleri açılmıştır. Fakat 1924-1925 eğitim-öğretim döneminde açılan bu okullar çeşitli sebeplerle tamamen kapatılmıştır. (1929-1930 eğitim-öğretim yılında) İmam-Hatip Mekteplerinin kapatılmasından sonra din eğitimi veren kurum kalmadığından ve eski dönemden kalan dini ilim ve irfan sahibi insanların yaşlı olması, birçoğunun da vefat etmesi nedeniyle din hizmetleri ehil olmayan çevrelerin eline kalmıştır. Bu eksiklik insanların hem din eğitimini hem de dini yaşama sürecini etkilemiştir. Cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren insanlar, inandıkları dini öğrenme ve yaşamak istediklerinden dolayı, dini eğitim verilen kurumların ve okulların açılmasını talep etmişlerdir. Din eğitiminin ve din adamı ihtiyacının artması ve bu taleplerin sonucunda 15 Ocak 1949 tarihinde fiilen İmam-Hatip Kursu adıyla İstanbul ve Ankara’da okullar açılarak² bugünkü İmam-Hatip Okulları serüveni başlamış oldu. O zamandan günümüze kadar geçen sürede toplumun farklı kesimleri tarafından çeşitli açılardan tartışılan İmam-Hatip Liseleri, ülkemizde bireysel ve mesleki anlamda din eğitimi ve öğretimi yapan okullar olarak eğitim hayatımızda yer almaktadır.

¹ Mehmet Emin Ay, *Din Eğitiminde Mükâfat ve Ceza*, Gül Yurdu Yay. İstanbul 2012, s. 15.

² Veysel Karan Altun, Ahmet Yiğit, “İmam-Hatip Lisesi 9. ve 10. Sınıf Öğrencilerinin Sosya- Ekonomik Profili Araştırması”, *Selçuk Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2012, S.32, s. 355-356.

Din eğitiminin temel amacının ruh sağlığı yerinde, ahlaki erdemlere sahip, kişiliğini tamamlamış, ruh ve beden gelişimini dikkate alarak duyguya, düşünceye ve de fikre heyecan ve dinamizm katarak³ dindar bireyler yetiştirmek olduğu tartışma götürmeyen bir gerçektir. Bu temel amaçlar doğrultusunda din eğitimi ve öğretimi yapan İmam-Hatip Liseleri de kendisine emanet edilen nesillere her anlamda tutarlı, şuurlu aynı zamanda İslami karaktere sahip, İslami hayat tarzını içselleştirmiş bir Müslüman ve de bütün alanlarda başarılı dinamik genç nesiller yetiştirmeyi hedeflemektedir.

Pozitif ilimlerle beraber dinî ilimlerin de okutulduğu İmam-Hatip Liseleri altmış beş yılı aşkın bir zamandan beri eğitim ve öğretim veren, Millî Eğitim Bakanlığı'na bağlı, hem mesleğe hem de yükseköğrenime öğrenci yetiştiren orta öğretim okullarıdır. Bu yüzden de din eğitimi denilince ilk akla gelen okullar İmam-Hatip Liseleri olmuştur. Çalışmada bu okulların din eğitim sürecindeki işlevi de göz önünde bulundurularak konu objektif olarak ele alınmaya çalışılmıştır.

Türkiye'de genel olarak örgün öğretimde başarı seviyesinin düşük olduğu bilinmektedir. Buna rağmen halkın dinî ve din dışı konulardaki bilgi ve kültürünün yükseltilmesinde önemli bir örgün eğitim kurumu olan İmam- Hatip Liselerinin büyük katkısının olduğu muhakkaktır. Her şeyden önce İmam-Hatip Liseleri, halka örgün öğretimi veren başlıca kurumlardan biri olup, Türk toplumuna dinin doğru öğretilmesi bakımından büyük öneme sahiptir. Bu okulların yaygınlaşmasıyla birlikte devlet toplumun dinî eğitim sürecini daha sağlam bir zemine taşımaya başlamıştır. Bunun sonucu olarak bidat, hurafe ve batıl inançların toplumdaki etkisinin azaldığı düşünülmektedir.

Uzun yıllar büyük çoğunluğu köy çocuğu olan bu okulların öğrencileri, daha okul sıralarında iken düzenlenen halka açık dinî ve kültürel programlarla çeşitli yarışmalardaki başarılarıyla toplumun güvenini, ilgi ve desteğini kazanmış, halkla bütünleşerek onlara İslâm dininin ilme ve okumaya verdiği önemi göstermeyi başarmıştır. Aynı zamanda Türk toplumunun çağdaşlaşma sürecini yaşarken dinî ve millî kimliğini koruması, yozlaşmaya uğramaması hususunda da önemli görevler

³ Halis Ayhan, *Din Eğitimi ve Öğretim*, İFAV Yay. İstanbul 1997, s. 31. ; Hayati Hökelekli, *Gençlik, Din ve Değerler Psikolojisi*, Ankara Okulu Yay. Ankara 2002, s.153.

üstlenmiş, bunun yanında İslâm dininin birlik, beraberlik ve kardeşlik gibi ilkelerini halka taşıyarak millî birliğin geliştirilmesi ve güçlendirilmesinde hizmet etmiştir.

Bu okullar, toplum tabanlı bir arz-talep dengesiyle varlığını sürdürmektedir. İlk açıldığı zamandan bugüne kadar pek çok tartışmaya konu olan bu kurumlar 1998 yılında 2547 sayılı Yüksek Öğretim Kanunu'nun 45. maddesi çerçevesinde yapılan bir düzenleme ile taban katsayısı uygulamasına geçilerek mezunlarının İlahiyat Fakültesi dışındaki yükseköğretim kurumlarına girmeleri büyük ölçüde güçleştirilmiş, dolayısıyla bu okullara ilgi azalmıştır. Ancak son dönemde yapılan bazı düzenlemelerle tekrar popülaritesinin arttığı gözlenmektedir.

Bu çalışmada sekiz yıllık kesintisiz eğitim-öğretim öncesi İmam-Hatip Lisesi algısı ile bu dönem sonrası eğitim alan öğrencilerin İmam Hatip Lisesi algısı karşılaştırılarak İmam-Hatip Lisesi algısının nasıl değiştiği ölçülmeye çalışılacaktır. Ayrıca bu çalışma bir taraftan öğrencilerin İmam-Hatip Lisesi algısını ortaya koyarken aynı zamanda son dönemlerde yapılan düzenlemelerin, öğrencilerde İmam-Hatip Liseleri hakkında nasıl bir algı değişikliği meydana getirdiğini ortaya koymaya çalışacaktır.

Çalışmanın evreni Batman şehridir. Nüfusunun büyük çoğunluğunu genç bireylerin oluşturduğu Batman İmam-Hatip Lisesi, Batman Anadolu İmam-Hatip Lisesi ve Kozluk İmam-Hatip Lisesinde okuyan öğrencilerin İmam-Hatip Lisesi algısını konu edinen çalışmada bu okullarda okuyan öğrencilerin, İHL'den beklentilerinin ne olduğu, ne kadarının karşılandığını ve şu anda İmam-Hatip Liselerini nasıl algıladığını tespit etmek, öğrencilerin bu okullardan beklenti ve okulların sorunları için çözüm önerileri getirmek hedeflenmektedir.

Araştırmanın teorik alt yapısında Din Sosyolojisi bağlamında din, din eğitimi, din eğitiminin sosyal hayata etkisi, dini algılama ve yaşamaya katkısı üzerinde durulacaktır. Batman ili ekseninde İmam-Hatip Lisesi algısı ve buna bağlı olarak öğrencilerin din eğitimi algısı da ele alınacaktır. Bununla birlikte bugüne kadar Milli Eğitim Bakanlığı eliyle yürütülen din eğitiminin tarihçesi ve faaliyetleri de incelenecektir. Diğer taraftan okuma alanları bu okullarla sınırlı tutulmuş, sosyal alanlardan dışlanmış, birçoğu cinsiyet farklılığı ve başörtüsü sebebiyle eğitimine ara vermiş kız çocuklarının ve farklı sosyo-ekonomik, dinî ve kültürel beklenti içinde olan öğrencilerin çağdaş bir eğitim alma imkânı üzerinde de değerlendirmeler yapılacaktır.

İmam-Hatip Liseleri, Türkiye'nin eğitim sistemi içinde sıkıntılı bir süreç geçirmiş eğitim kurumlarıdır. Farklı dönemlerde adil olmayan uygulamalara maruz kalan İmam-Hatip Liseleri tüm olumsuzluklara rağmen açıldığı günden bugüne kadar hep kamuoyunun önünde muhtelif tartışmalara konu olan bu okullar değerini en zor zamanlarında dahi kaybetmemiştir. Bu çalışmada amacımız; bu olumsuzluklarla ilgili sebeplere de değinerek öğrencilerin kendi okullarıyla ilgili algılarını tespit edip değerlendirerek çıkarımlarda bulunup konuyla ilgili çözüm önerilerine katkıda bulunmaktır. Bununla birlikte çeşitli sıkıntılara - hazırladığımız anket sorularının 3 tanesini iptal etme, ikametgâhım ile anket yapılan şehrin uzaklığı - rağmen öğrencilerin İmam-Hatip Liselerine olan ilgilerinin sebep ve sonuçlarını ortaya koymaktır.

II. ARAŞTIRMADA KULLANILAN METOD VE TEKNİK

Araştırma, nicel araştırma yaklaşımlarından betimsel çalışma (tarama yöntemi) deseninde tasarlanmıştır. Araştırmada anket ve görüşme yöntemiyle toplanan veriler kullanılmıştır. Bu tekniklerle öğrencilerin düşünce ve fikirlerini daha rahatça ifade edebilecekleri düşünülmüştür.

Tarama (survey) metodu kullanılarak yapılan araştırmalarda anket ve görüşme yöntemi en fazla kullanılan tekniklerdir. Anket tekniğinin avantajları, geniş bir kitleden çok miktarda veriyi kısa zamanda elde edilmesi ve herkese aynı soruların sorularak cevapların belli sınırlar içerisinde toplanabilmesidir. Bütün bu hususların yanında gizliliğin korunması çok önemlidir.⁴ Fakat kullandığımız anket tekniğinin bu avantajları yanında derinlemesine yorumlara imkân vermemesi, elde edilen bilgilerin geçerlik ve güvenilirliğini azaltmaktadır. Bütün bu saydıklarımızın yanında kullandığımız anketin geçerlik ve güvenilirliğinin artması için anket mülakat ve gözlem gibi başka tekniklerle desteklenmiş olup daha sağlıklı bilgiler elde edilmeye çalışılmıştır.

Anket formunun oluşturulması, geliştirilmesi ve uygulanması aşamalarında tekniğin geçerlik ve güvenilirliğini artırmak için okul idaresi, öğretmenleri ve de özellikle okul rehber öğretmenin görüşleri de araştırmamızın konusunu ve problemini anlama ve açıklamada yardımcı ve yol gösterici olmuştur.

Değerlendirmeye tabi tuttuğumuz toplam 400 anket formu SPSS 20,0 paket programına girilerek değerlendirilmiştir. İstatistikî sonuçlar bu programla elde

⁴ Niyazi Karasar, *Bilimsel Araştırma Yöntemi*, Hacettepe -Taş Kitapçılık, Ankara 1978, 2. Baskı, s. 192.

edilmiştir. Açık uçlu sorulara verilen cevaplar ise bizzat araştırmacı tarafından gözlem ve mülakatlara da dayanarak tek tek okunmak suretiyle değerlendirilmiştir.

Araştırmada öncelikli olarak İmam-Hatip Liseleri ve din eğitimi konusunda yapılmış çalışmalar gözden geçirilmiştir. Özellikle 1997'den sonra İmam-Hatip Liseleri ve din eğitimi konusunda yapılmış çalışmalara müracaat edilerek bu kurumların ve öğrencilerinin problem ve beklentilerine yönelik bilgiler edinilmeye çalışılmıştır.

Bu çerçevede veri toplama aracıyla ilgili olarak şu süreç takip edilmiştir:

- Anket Sorularının Hazırlanması,
- Anket Formlarının Dağıtılması (uygulanması) ve Toplanması,
- Anket Verilerinin Çözümlemesi.

Anket sorularının hazırlanması ve uygulanması; araştırmamızın konusuyla ilgili standart bir örnek veya test olmadığından dolayı yeni bir anket geliştirmek için bilimsel araştırma teknikleriyle ilgili eserlerden⁵ ve daha önce yapılmış benzer çalışmalardan⁶ faydalanarak anket soruları hazırlanmıştır. Anketimiz iki kısımdan müteşekkil olup, toplam kırk yedi sorudan oluşmaktadır.

Anket sorularının hazırlanma aşamasında ilk önce kendi imkânlarım ölçüsünde kaynakları tarandıktan sonra özellikle danışman hocamın ve ilgili uzman arkadaşlarımın da görüş ve katkılarıyla anket soruları geliştirilmiştir.

Ankette, öğrenciler için daha hızlı cevaplayacakları ve onlar tarafında daha çok benimseneceği düşüncesiyle daha çok kapalı uçlu sorulara yer verilmiştir. Bazı sorularda öğrencilerin fikirlerini ve düşüncelerini daha rahat ifade edebilmeleri ve anket verilerinin zenginleştirilmesi için eklediğimiz açık uçlu olarak hazırlanmıştır.

Bu soruların altına, ilave ettiğimiz ve verilen cevapların gerekçelerini tespit amacıyla, “Başka,” “Niçin” gibi ucu açık sorular ile gerekçeleri tespit edilmeye çalışılmıştır. Böylece ankete son şekli verilmiştir. Araştırmanın örnekleme uygulanan anket formu EK 1’de yer almaktadır.

⁵ Niyazi Karasar, *Bilimsel Araştırma Yöntemi*, Hacettepe -Taş Kitapçılık, Ankara 1978, 2. Baskı; Zeki ARSLANTÜRK, *Sosyal Bilimler İçin Araştırma, Metod ve Teknikleri*, Çamlıca Yay., İstanbul, 2008; Birsan GÖKÇE, *Toplumsal Bilimlerde Araştırma*, Savaş Yay., İstanbul, 2005.

⁶ Ahmet DOĞAN, “1997 Yılından Sonra İmam-Hatip Liselerindeki Gelişmeler (Adana Örneği)”, (Yüksek Lisans Tezi), Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2006; İbrahim Özgür ÜNAL, “Sakarya İlinde İmam-Hatip Algısı”, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2008.

Gerekli izinler için anket uygulamasının yapılacağı İmam-Hatip Liselerinin bağlı bulunduğu ilin en üst idari makamına izin dilekçesiyle başvurulmuştur. Valiliğin izni ile İl Milli Eğitim Müdürlüğü'nün anket inceleme komisyonunun anket sorularını inceleyeceği tarafımıza bildirilmiştir. Araştırmanın örnekleme anketin uygulanabilmesi için Batman Milli Eğitim Müdürlüğünden gerekli izin alınmıştır. Bu izinle ilgili gerekli yazı EK 2'de yer almaktadır. Anketi uygulamak için Batman Milli Eğitim Müdürlüğü'nden gerekli iznin verildiği haberi tarafıma iletdikten hemen sonra her iki okulun müdürleri ile görüşülüp uygulama için müsait olabilecek gün ve ders saatleri tespit edilmiştir.

Anket Formlarının Dağıtılması (uygulanması) ve Toplanması; anket formları, Batman İmam-Hatip Lisesi, Batman Anadolu İmam-Hatip Lisesi ve Kozluk İmam-Hatip Lisesine bizzat gidilmiş olup, okul idarelerince uygun görülen saatlerde okulların rehber öğretmenlerinin öncülüğünde öğrencilere uygulanmıştır. Anket formlarının dağıtılma ve toplanma işlemleri tarafımızdan, okul rehber öğretmenlerinin ve anketin uygulandığı saatteki öğretmenlerin yardımlarıyla gerçekleştirilmiştir.

Anketlerin uygulaması 26–28 Kasım 2012 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir. Uygulama yapılmadan önce deneklere araştırmanın amacı ve anket formu hakkında açıklamalar yapılmış ve denekler bilgilendirilmiştir. Öğrenciler anket formlarını, ortalama 35–40 dakika arasında doldurmuşlardır.

Anketi toplam 400 öğrenci cevaplandırmış olup 400 anket formunda değerlendirme kapsamına alınmıştır. Değerlendirmeye tabi tutulan anketlerdeki sorulara verilen cevaplar, tek tek incelenmiş, dikkatli bir şekilde okunmuştur.

Anketlerden çıkan verilerin amaca uygun olup olmadığı tek tek kontrol edilerek tasnif edilmiş olup daha sonra bilgisayara aktarılmıştır. Anket verileri, inceleme ve yorum yapabilme amacıyla SPSS programı ile değerlendirilmiştir. Elde edilen verilerle ilgili sayısal değerler tablolar halinde gösterilmiştir.

III. ARAŞTIRMANIN EVRENİ VE ÖRNEKLEMİ

Bir araştırmanın alanına giren obje ve bireylerin tamamı o araştırmanın evrenini meydana getirir. Başka bir ifadeyle söylemek istersek, araştırma kapsamımıza giren grup araştırmamızın evreni olarak adlandırılır. Bilimsel araştırmalarda bütünü ele alarak inceleme yapmak pek mümkün ve kolay bir yol olmadığından en iyi temsil

özelliği göz önünde bulundurularak genel evrenin bir bölümü çalışma örnekleme olarak kabul edilir.⁷

Araştırmamızın evrenini, 2012-2013 eğitim-öğretim yılında, Batman merkez ve ilçesi olan Kozluk'ta eğitim veren resmi mesleki orta öğretim kurumları yani İmam-Hatip Liseleri oluşturmaktadır. “Örnekleme, bir çalışma için seçildikleri büyük grubu (evren) temsil edebilecek şekilde, grup içinden belli sayıda kişilerden (denek) oluşan, bir alt grup oluşturulması sürecidir. Örneklemin amacı, araştırmacıya evren hakkında genellemeler yapabileceği (tümevarım) bilgiyi, evrenin bütününe tek tek araştırmasına gerek kalmadan sağlamaktır.”⁸ Araştırmamızın örnekleme olarak çalışma evreninde bulunan İmam-Hatip Lisesinin 9, 10, 11 ve 12. sınıf öğrencileri “basit tesadüfi örnekleme” yöntemi ile tespit edilmiştir. “Tesadüfi örnekleme, saptanan örneklem büyüklüğüne uygun olarak evrenin herhangi bir parçasının alınmasıdır.”⁹ Bizim araştırmamızın örneklemini Batman İmam-Hatip Lisesi-Batman Anadolu İmam-Hatip Lisesi ve Kozluk İmam-Hatip Lisesindeki 2012-2013 eğitim-öğretim yılında öğrenim gören toplam 1452 öğrenci içerisinde 400 öğrenci oluşturmaktadır. Bu liselerin 9. 10. 11. Ve 12. sınıflarında öğrenim gören 400 öğrenci örneklem grubunu oluşturmaktadır. 9’uncu sınıfların ankete dâhil edilmesindeki gaye, öğrencilerin İmam-Hatip Lisesine gelişlerinde taşıdıkları duygu ve düşünceleri tespit edebilmektir. 10’uncu ve 11’inci sınıflar ise, arada geçen iki-üç yıl içerisinde, okul ve öğretmenleri hakkında değerlendirme yapabilecek seviyeye ulaşmış oldukları düşüncesiyle, araştırmaya dâhil edilmiştir. 12. sınıflarınsa ankete dahil edilmesi 3 yılı bu okullarda geride bırakmaları ve de üniversite sınavına girecek olmalarından dolayı hayata atılırken eğitim-öğretim, sosyal, ekonomik, dini ve kültürel anlamda okulun neler kazandırıp kazandıramadığı, beklentilerine ne kadar cevap verip veremediğini tespit etmek amacıyla dahil edilmişlerdir.

⁷ Yılmaz Ceylan, “Lise Öğrencilerinin Din Algısı”, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi) *Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, 2010, s. 32-33.

⁸ Yılmaz Ceylan, “Lise Öğrencilerinin Din Algısı”, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi) *Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, 2010. s. 33.

⁹ Birsan Gökçe, *Toplumsal Bilimlerde Araştırma*, Savaş Yay. Ankara 1992, s.136.

IV. ARAŞTIRMANIN PROBLEMİ

İmam-Hatip Liseleri, Cumhuriyetin ilanından sonra “yüksek diniyat mütehassısları yetiştirilmek”¹⁰ amacıyla 1924’te kurulmuş ve o tarihten bu güne kadar da - kapandığı yıllar olsa da - eğitim-öğretimini devam ettirmiştir. İmam-Hatip Liseleri eğitim-öğretime devam ederken, müfredat, katsayı, 8 yıllık eğitim vs. değişiklikler yapılmıştır. Bütün bu değişiklikler, velileri özellikle İHL’lerde okuyan öğrencileri farklı sıkıntı ve sorunlarla karşı karşıya getirmiştir.

Buradan hareketle İmam-Hatip Liselerinin geçmişten günümüze geçirmiş olduğu aşamaları, din eğitimi alanındaki katkıları, öğrenci profilleri, tercih edilme sebepleri ve fonksiyonları bu çalışmanın temel problemini oluşturmaktadır. Bu çalışmada, örneklem olarak alınan İHL’lerde okuyan öğrenciler dikkate alınarak şu alt problemlere cevap aranacaktır:

1. Meslek dersleri konusunda İHL’leri yeterli görmekte midirler?
2. Mezuniyet sonrası imam-hatiplik konusunda kendilerini yeterli görmekte midirler?
3. Anne-babanın dini hayatına göre İHL algısı farklılaşmakta mıdır?
4. Ailede okunan kitaplar İHL algısını etkilemekte midir?
5. Dini pratikler İHL algısını etkilemekte midir?
6. İHL’yi tercih etmede anne-babanın önemli etkisi var mıdır?
7. İHL’yi tercih edenler genellikle daha önce dini eğitim almış öğrenciler midir?
8. Öğrencilerin tercihlerini İmam-Hatip Liselerinden yana kullanmaları ailelerinin baskısından kaynaklanmakta mıdır?
9. İmam-Hatip Lisesinde okuyan öğrenciler, bu okullara belli bir İHL algısı ile gelmişler midir?
10. İmam-Hatip Lisesi öğrencilerinin bir kısmı toplum içinde kimliğini ifade ederken çekingen kalmakta mıdır?
11. İmam-Hatip Lisesinde öğrenci-öğretmen-okul idaresi ilişkilerinden genelde öğrenciler memnunlar mıdır?
12. İHL’yi tercih eden öğrencilerin aileleri, dindar aileler midir?
13. İHL öğrencileri sosyo-ekonomik seviyesi orta ve altı olan ailelerden oluşmakta mıdır?

¹⁰ 430 Sayılı Tevhid-i Tedrisat Kanunu, (4. Madde)

14. Öğretimini devam ettirememe, mesleki formasyona sahip olup mesleğini yerine getirememe kaygıları yoğun bir şekilde yaşanmakta mıdır?

15. Üniversite sınavlarındaki katsayı uygulaması öğrencileri karamsarlığa itmekte midir?

16. Kat sayı eşitsizliğinin giderilmesi öğrencileri motive edip geleceğe daha iyimser bakmalarını sağlamış mıdır?

17. İHL öğrencileri gelecekte umutlu mudur?

18. Öğrencilerin dini inanç ve davranışlarına İHL'lerin etkisi var mıdır?

19. Sosyo-kültürel ilişkilerinin şekillenmesinde İHL'lerin etkisi var mıdır?

20. İHL'lerde okuyan öğrenciler İlahiyat Fakültelerini tercih etmekte midirler?

V. ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI

Öğrencilerle bire bir derinlemesine yapılacak görüşmeler araştırmamız açısından daha yararlı olabilirdi. Ancak anket uygulayacağımız öğrencilerin sadece ders saatleri içerisinde görmüş olmamız, zamanın kısıtlı olması hasebiyle araştırmamız sadece anket uygulaması ve anket sonrası anketlerin düzenlenmesi sırasında yapılan kısa süreli görüşmelerle sınırlı kalmıştır.

Araştırmamızla ilgili diğer sınırlama ise verilerin elde edildiği zaman ile ilgilidir. Bu araştırmamız 2012-2013 eğitim-öğretimin dışındaki zaman dilimini kapsamaz. Araştırmamız bahsedilen zaman dilimiyle sınırlıdır.

Araştırmamız belirli örneklem grubundan 2012-2013 eğitim-öğretim döneminde elde edilen bilgi ve verilere dayandığından bu bilgi ve verilerle sınırlıdır. Değişimin çok hızlı olduğu ve süreklilik arz ettiği dünyamızda her şeyin değiştiği gibi insanlardaki düşünce ve fikirlerde değişmektedir. Teknoloji ve bilgiye en açık olan ve de bunlardan en çok etkilenen genç bireylerimizde zamanla teknolojinin ve bilginin etkisiyle düşüncelerini değiştirmiş olabilirler.

Evren olarak belirlenen okullardaki öğrencilerin tamamına ulaşamamıştır. Batman İmam-Hatip Lisesi-Batman Anadolu İmam-Hatip Lisesi ve Kozluk İmam-Hatip Lisesindeki 2012-2013 eğitim-öğretim yılında öğrenim gören toplam 1452 öğrencinin tamamını kapsamamaktadır. Araştırmamız 400 öğrenciye uygulanan anketin verileriyle sınırlıdır.

Araştırmamız bu örneklemin “İHL Algısı” anketine verdikleri cevaplardan elde edilen verilerle sınırlıdır. Bu örneklemin dışında kalan rneklemi kapsamaz.

Son olarak araştırmamız kullanılan yöntem ve tekniklerle sınırlıdır.

BİRİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

I. DİN VE DİN EĞİTİMİ-ÖĞRETİMİ

1.1. KAVRAMSAL OLARAK DİN

1.1.1. Din Tanımları

Din, ilk insandan itibaren var olan bir olgu olarak kabul edilir. Dolayısıyla dinin tarihi ilk insanın var olmasıyla başlamıştır. Böylece insanlık tarihinde farklı adlarla anılan pek çok din var olmuş ve var olmaya devam etmektedir. Din, gizli veya açık bir gücü temsil etmekte olup; insanların tutum ve davranışlarına yön veren, insanlar arasındaki ilişkileri ve toplumsal hayatın kurallarını belirleyen ve de birey ve toplum hayatının sorunsuz bir şekilde sürmesini sağlayan bir kurum olduğundan dolayı her devirde filozofların, psikologların, tarihçilerin, sosyologların ve en çok da teologların ilgi odağı olmuş ve halen ilgi odağı olmaya devam etmektedir.

Bilindiği gibi din sosyolojisi alanındaki çalışmalara din ve ilgili kavramların tarifi yapılarak başlanmaktadır. Konuyla ilgili önceki çalışmaların incelenmesi, dinin sosyolojik anlamının kavranması ve en önemlisi din-toplum ilişkisini fark edilmesi çalışmanın literatürdeki yerinin anlaşılması bakımından önemli olacaktır.

Bu çerçevede çalışmanın başlangıcında daha önce yapılmış din tarif veya tanımlamaları ile başlamanın doğru bir yöntem olacağı düşünülmektedir. Şimdiye kadar din hakkında birçok tarif yapılmıştır. Bu kadar çok tarifin olması herkesin üzerinde konsensüs sağlayacağı bir din tanımından söz etmenin mümkün olmadığını göstermektedir. En basitinden birden fazla dinin olması hatta aynı din içerisinde farklı yorumların bulunması herkesin uzlaşısıyla kabul edeceği din tarifinden bahsedilmesini daha da zorlaştırmaktadır.

J. M. Yinger, bir kaç saat içinde yüzlerce “din” tanımının toplanabileceğini belirtmektedir.¹¹ Nitekim Yinger’in söylediği gibi din hakkında pek çok tanım yapılmıştır. Fakat dinin ne olduğunu ortaya koymanın pek çok güçlükleri vardır. Çünkü bilindiği gibi bir değil, birçok din vardır; bu sebeple dinin eski bir ifadeyle “efradını

¹¹ G. Kehreh, *Din Sosyolojisi*, Der. Y. Aktay-M. E. Köktaş, Vadi Yay. 2. Baskı, Ankara 1998, s.19.

camii, ağıyarını mani” bir tarif yapmak mümkün değildir.¹² “Din” kelimesi bir Budist ile bir Yahudi’nin zihninde aynı çağrışımı yapmaması, hatta önemli ortak özelliklere sahip olan Müslüman ve Hıristiyan’ın “din” den anladıkları önemli ölçüde farklı olması, dinin tanımlanmasını zorlaştırmaktadır.¹³

“Dinin mahiyeti, tarif edenin kişiliği, tarifin yapıldığı dönemin umumi havası veya o zamanda hâkim olan temayüller,”¹⁴ “dinlerin çeşitliliği, dinlerdeki değer problemi ve dinin orijinal kaynağının bilinmemesi,”¹⁵ “kendine has tabiatı, evrenselliği, çeşitli şekillerde tezahür etmesi ve çoğu zaman da bu özelliklerinden haberdar olunmaması da”¹⁶ dinin tanımını etkileyen faktörlerdir.

Ayrıca bazı din tariflerinde dinin bilgi veren (bilgisel) iddiaları, başka bir deyişle ‘kognitif’ yanı ağır basmakta, konunun psikolojik tarafı ihmal edilmektedir. Bazıların da ise, kognitif yanın aleyhinde olacak şekilde, ahlak ve duygu konusu ön plana çıkmaktadır. Aslında, dini inceleme ve araştırma konusu edinen her disiplin, kendi işine yarayan bir tarifıyla yola çıkmaktadır. Bir psikolog dini, çok kere, yaşayan bir tecrübe; bir sosyolog, içtimai bir müessese; bir kelamcı, akıl ve nakille müdafaa edilebilen bir sistem olarak görür. Bu tariflere bir de dinin aleyhindeki görüşlere temel teşkil eden tarifleri (sözgelişi, Marx’ın, Freud veya Comte’un tariflerini) katacak olursak, işin içinden çıkmak daha da zorlaşacaktır.¹⁷

Din hakkında yapılan tanımların anlaşılması için dinin sözlük anlamının bilinmesi gerekmektedir. Din kelimesi, etimolojik ve semantik açıdan incelendiğinde kaynaklarda farklı karşılıklar bulabilmektedir. Bu cümleden olarak “din” kelimesinin Arapça, Farsça ve Arami-İbrani dillerinde hangi anlamlara geldiği ayrı ayrı başlıklar altında incelenmelidir.

“Din” terimi Arapçada “usul, adet, tutulan yol ve huy” gibi manalara gelmektedir. Arami-İbrani dillerinden geldiği ifade edilen anlamıyla din, “mülk, idare etmek, hükmetmek, ceza, yargı, hesap, muhasebe ve mükâfat” manalarında kullanılmaktadır. Farsçada ise Zend-Avesta’daki “Daena” sözünden geldiği düşünülen

¹² İzzet Er, *Din Sosyolojisi*, Akçağ Yay. Ankara 1998, s. 3.

¹³ Mehmet S. Aydın, *Din Felsefesi*, İzmir İlahiyat Yay. İzmir 2007, 11. Baskı, s.5.

¹⁴ Recep Yaparel, “Dinin Tarifi Mümkün Mü”, Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, S.IV, 1987, s. 405.

¹⁵ Thomas A. İdinopolus, “*Din Nedir*”, Çev. Temel Yeşilyurt, *Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, S.V, 1999, ss. 151-166.

¹⁶ Ejder Okumuş, *Toplumsal Değişme ve Din*, İnsan Yay., İstanbul 2006, 2. Baskı, s.53.

¹⁷ Aydın, *age*, s. 6.

din kelimesi, “din ve mezhep edinmek, inanmak, adet edinmek” gibi manaları muhtevi olduğu belirtilmektedir. Tüm bu tanımlardan sonra Ünver Günay dini, “kişinin bağlandığı ve uyduğu nazari ve ameli yoldur”¹⁸ diye tarif etmektedir. Bununla birlikte bugün de dinin geniş manada anlamı ve insanların dinden anladıkları bu manaya yakındır.

Batı dillerinde “religion” kelimesiyle ifade edilen “din”, “Tanrıya korku, saygı, bağlılık ile beraber, kendini dini ritüellere adama, tören ve ayinlere katılma”¹⁹ gibi manalara gelmektedir.

Türk Dil Kurumu'na göre din, “Tanrı'ya, doğaüstü güçlere, çeşitli kutsal varlıklara inanmayı ve tapınmayı sistemleştiren toplumsal bir kurum, diyanet”²⁰ şeklinde tanımlanmaktadır. Ayrıca İngilizcede “religion” kelimesiyle ifade edilen fikir, İslam'da din terimi ile karşılanmaktadır. Din kelimesinin kaynağı ile ilgili bazı tartışmalar olsa da Arapça bir kelime olduğu ve genellikle “deyn” kökünden mandar veya isim olarak kullanıldığı belirtilir. Çok çeşitli anlamları olsa da bu kelimenin en yaygın karşılıkları şunlardır: Adet, durum, ceza, mükafat, itaat, hesap, İslam, hakimiyet, galibiyet, mülkiyet, hüküm, ferman, millet vs.. Bununla birlikte “din” kelimesi Kur'an'da doksan iki yerde geçmekte ve de genellikle yukarıda belirtilen anlamları içermektedir.

Din kelimesinin anlamı, İslami literatürdeki kullanımı göz önünde bulundurularak dört grupta toplanabilir: a) “Ceza, mükâfat, hüküm, hesap; b) Üstün gelme, hâkimiyet, zelil kılma, zorlama; c) İtaat, teslimiyet, hizmet, ibadet; d) Adet, yol, kanun, şariat, millet, mezhep.”²¹

Kur'an-ı Kerim'de din kavramı “insanlar için iyiliği sağlayan ve Yaratıcı tarafından bildirilen ve tutulması gereken ilahi kanunlar bütünü”²² olarak tarif edilmektedir. İnsanlar dine neden ihtiyaç duyduğu da her zaman ilgi çeken bir konu olmuştur. Çünkü din değişen ve dönüşen dünyadaki insanların sosyal davranışlarına şekil ve yön verdiği, çözümler üretip, iç dünyasına seslendiğinden her zaman üstünlüğünü muhafaza etmiştir. İnsanların sosyal davranışlarına yön vermesi, sorunlarına çözümler üretmesi dinin toplumsal bir sistem olduğunun kanıtıdır.

¹⁸ Ünver Günay, *Din Sosyolojisi*, İnsan Yay. İstanbul 2005, s. 212.

¹⁹ Adnan Adıvar, *Tarih Boyunca İlim ve Din*, Remzi Kitabevi, İstanbul 1987, s. 13-14.

²⁰ TDK, *Türkçe Sözlük*, C.1, Ankara 1998, s. 592.

²¹ Günay Tümer, *Din, DİA*, C. 9, s. 313-314.

²² Al-i İmran, 19; Rum 39; Nisa, 125

İslam'ı literatürde din sadece insanların günlük kullandığı, konuştuğu sözcük veya bir kavram değil, aynı zamanda insanların içten ve derinden yaşadıkları, gerçeklik haline getirmiş oldukları tecrübelerin yaşanmasıdır.²³ Aynı zamanda önceden var olan insan ruhunun Allah ile yaptığı sözleşme²⁴ hakkındaki Kur'an vahyidir.

Bu tanımlardan yola çıkan düşünürler, İslam dininin asıl amacının, “onu var olmadan önceki haline döndürmek,” “kaybettiği merkezîyetine dönüş yolunu açmak”²⁵ olduğunu belirtmektedirler.

İslam âlimlerin din tarifleri de kelimenin Kur'an'daki kullanımıyla genellikle İslam dininin özellikleriyle paralellik arz eder. M. Hamdi Yazır'ın din tarifi bunlardan biridir. Ona göre din “akıl sahiplerini hüsn-i ihtiyarlarıyla bizzat hayır ve nimete sevk eden bir vaz-i ilahi, şeriat ve millet, beşerin ihtiyar-i fiillerinin hayır ve saadet gayesine doğru cereyanını temin eden bir yol, bir kanun, bir amel-i manevi”²⁶ dir.

Yukarıdaki tarifi tamamlayacak din tanımını da özellikle Yahudilik, Hıristiyanlık ve İslam gibi “Kitaplı Dinler” söz konusu olduğunda Aydın'ın din tarifi bunlardan biri olarak sayılabilir. Aydın, “Kitaplı Dinler” de birbirine bağlı üç yön bulunduğunu söyler. Bunların, İnançla ilgili, ibadetle ilgili ve de ahlakla ilgili hususlar öne çıkmaktadır. İyi bir tanımın yapılabilmesi için dinin bu üç yönüne de gereken değer ve önemi vermesi gerekmektedir. Bu dinler açısından dinin tanımına bakıldığında, din, “ferdi ve içtimai yanı bulunan, fikir ve tatbikat açısından sistemleşmiş olan, insanlara bir yaşam tarzı sunan, onları belli bir dünya görüşü etrafında toplayan bir kurumdur.”²⁷

Tüm bunlardan hareketle din sosyolojisi literatüründe din tanımlarını genel olarak iki kategoride toplandığını, din tanımlama işinde din sosyologları tarafından iki ana strateji kullanıldığı söylenebilir. Bunlardan biri “substantif (özsel, aşkın), diğeri ise işlevsel (formel)”²⁸ tanımlardır. Tüm bu tanımlardan bizi daha çok ilgilendiren işlevsel tanımı (dinin ne yaptığı) üzerinde duracağız. İşlevsel tanımlar dinin, birey ve toplumdaki yeri, birey ve toplum için ne gibi işlevi yerine getirdiği, kısacası bireye ve topluma ne kazandırdığı üzerinde durur.

²³ Ali Ulvi Mehmedoğlu, *Kişilik ve Din*, Dem Yay. İstanbul 2004, s. 15.

²⁴ A'raf, 172.

²⁵ Mehmedoğlu, *age*, s.15.

²⁶ M. Hamdi Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili*, İstanbul 1979, C.1, s. 81-91; C. 2, s.1061-1062.

²⁷ Aydın, *Din Felsefesi*, s. 6.

²⁸ Okumuş, *Toplumsal Değişme ve Din*, s. 56.

Din, hem ferdi hem de toplumu etkileyen sosyo-kültürel bir kurum olmakla birlikte, aynı zamanda insanın günlük yaşantısına ve davranışlarına yön veren bir faktördür. Belirli dini inançlar ve tutumlar, ferdin diğer kimselerle olan ilişkilerini, ahlaki davranış ve hükümlerini bir dereceye kadar şekillendirir. Çünkü din, insanların ve toplumların davranışlarını ve düşüncelerini derinden etkileyen etkin bir güç ve de sosyal hayatın önemli bir boyutudur.

Din kavramını işlevsel olarak ele alan ve tanımlayan Emile Durkheim'a göre; din, kutsal, ayrı tutulan ve yasaklananlardan oluşan birleşik sistemdir.²⁹ Bu tanımda kutsal olan ve yasaklananların tamamı birey ve toplumla alakalı olup insanların toplumsallaşmasına ve dayanışmasına katkı sağladığı ifade edilmektedir.

Dini fenomenlere oldukça ilgi gösteren E. Durkheim gibi bir sosyolog, dini davranışı, toplumsal elementlerinden biri olarak yorumlamaktadır. Bu düşüncesinden dolayı din kavramını o kadar geniş tutmaktadır ki, son tahlillerinde milli ve politik ideolojileri bile din olarak anlaşılmaktadır.³⁰ J. M. Yinger dini “Bir halk grubunun onun vasıtasıyla insan hayatının nihai problemlerini çözmek için uğraşıp mücadele ettiği bir inanç ve pratikler sistemi”³¹ olarak tanımlamaktadır. Bu iki tanım işlevsel din tanımları kapsamında değerlendirilebilmektedir.

Şerif Mardin dini, “bir dünyayı anlama ve kendini o dünyada belli bir yere yerleştirme modeli olarak işlev gören bir fenomendir”³² diye tanımlamaktadır. Burada dinlerin insanlara belli bir dünya görüşü kazandırdığı, bir zihniyet yüklediği, kazandırmış olduğu zihniyet yapısıyla dünyada karşılaşacağı olaylar ve durumlar karşısında takınması gereken duruşu kazandırmış oluyor. Dinin vermiş olduğu zihniyetle sosyal olaylara nasıl bakacağı, nasıl tavır alıp cevap vereceği, kısacası aileden ekonomiye, sosyal hayattan sanata ve siyasete varıncaya kadar hayatın bütün alanında bir duruş kazandırmış olur.

Şerif Mardin dini “sığınılacak, kuvvet alınacak, meşru toplum yapılarını tarif edecek bir tür sığınak, koruyucu zırh”³³ şekilde ifade etmektedir. Bu tanımıyla dinin, devletle birey veya yaratana yaratılan arasında aracı bir kurum, ilişkileri düzenleyen

²⁹ Okumuş, *age*, s.59.

³⁰ G. Kehreh, *Din Sosyolojisi*, s.21.

³¹ Okumuş, *age*, s.60.

³² Şerif Mardin, *Din ve İdeoloji*, İletişim Yay. İstanbul 1992, 5. bas. , s.30.

³³ *Age.*, s.77.

anlaşma, taraflar arasında bir denge, iki taraf arasında söz hakkı ve nihayet karşılıklı sözleşmedir.

Din, insanın düşünce, duygu, irade, vicdan ve davranış gibi bütün kabiliyet ve eğilimlerine hitap eder. Bu açıdan din insana, hayatın anlamı (varoluş gayesi), yaşamın bütünlüğü, güvenlik, kişisel yetersizlik ve sıkıntıları hafifletme, sosyal mahrumiyetten kurtuluş, ahlaki değerlerin kazanımı, ölüm korkusundan sıyrılma, kendinden daha yüce saydığı bir makamın yardımına sığınma, dünyada gerçekleştiremediği istek ve arzularını ahrette tatmin edebilme konularında psikolojik anlamda bir huzur sağlar.

Bütün bu yapılan tanımlar dinin; belirlenmiş rolleri olan bir sistem, sosyal sistemle karşılıklılık esasına dayalı bir ilişki biçimine sahip sosyal bir fenomeni,³⁴ sosyal hayatın vazgeçilmez boyutu, aşkın (yaratıcıya) olana isteyerek bağlanma ve ona teslim olma, kendilerini güçlü hissetme unsurudur.

En iptidai dinlerden en gelişmiş dinlere kadar bütün dinler ele alınıp incelendiğinde hepsinde başlıca şu hususlar ortaya çıkmaktadır:

1. Bir veya birden fazla ilahın (üstün kudret) varlığına inanma.
2. İlah veya ilahlarla insan arasında ilişki kurma (münasebet).
3. İlah veya ilahlarla ilişkinin kurulabilmesi (yakınlaşma) için faaliyet

Bu esaslardan birincisi dinin inanç boyutunu; ikincisi, insanların duygusal boyutunu ve üçüncüsü ise dinin ayin ve ibadet boyutunu ortaya çıkarmıştır. Din, insanların yaptıkları davranışlarını ve sözlerini mukaddes veya değil; haram-helal diyerek tasnif eden sistemden ibarettir. Sonuç olarak her din, inananları üzerinde hâkim ve idareci bir konumdadır.

1.2. KAVRAMSAL OLARAK EĞİTİM-ÖĞRETİM

1.2.1. Eğitim Tanımları

Eğitim kavramı, eski sayılacak bir kavram değildir. Bu ifadenin yerine yakın zamana kadar terbiye kavramı kullanılmıştır. Beyza Bilgin; eğitim kavramının yeni bir kavram olmasına rağmen terbiye kavramının yerini almış olduğunu ifade etmekte fakat eğitim kavramı henüz terbiye kavramına yüklenen bütün anlamlarını karşılayacak derecede zengin yük ile yüklenmiş olmadığını belirtmektedir.³⁵

³⁴ Okumuş, *age*, s.52-53.

³⁵ Beyza Bilgin, *Eğitim Bilimi Ve Din Eğitimi*, Ankara 1988, s.9.

Kelime olarak eğitim; terbiye, talim, uysallaştırma anlamlarına gelir. İngilizcede ise “education” kelimesi ile karşılır.³⁶ İslam kültüründe bugün literatürde kullandığımız eğitim-öğretim kavramlarının karşılığı “talim ve terbiye” kavramlarıdır.

Eğitim kavramının tanımına geçmeden eğitim kavramıyla ilişkili olan terbiye kavramının ne olduğu üzerinde durulması gerekmektedir. Terbiye kavramının kökünü oluşturan “Rab” kelimesi sözlükte “Yaratan, yetiştiren, olgunlaştıran, besleyip büyüten, tüm varlıkları gözetim altında tutan, onlarla ilgili her türlü kuralı koyan ve bütün varlıkların rızkını veren ve yarattıklarını başboş bırakmayıp terbiye eden anlamlarına gelir.”³⁷ Rab, efendi, sahip, baba anlamlarında kullanılmıştır. Rab, aynı zamanda Allah'ın en çok kullanılan isimlerinden biridir. Terbiye kelimesi böylece, rab kelimesinin kök anlamını, yani efendiliği meydana getirme çabası anlamına gelmektedir. İnsanlar için kullanıldığında terbiye, Allah'ın vekili olarak bu işi üzerine alması, yani insanın insanı efendileştirmek üzere faaliyetlerde bulunmasıdır. Efendileşmek, kendiliğinden yaradılıştan sahip olunan değil, yetiştirilme sonucu kazanılan bir durum. İnsan terbiye olmaya müsait bir yaratılıştadır, fakat terbiye edilmeye ihtiyacı vardır. Aslında terbiye insanı içinde bulunduğu daha aşağı bir durumdan daha üstün bir duruma, bulunduğu durumdan bir üst seviyeye ulaştırma çabası olduğundan dolayı terbiye kavramında daima olumlu bir anlam vardır. Eğitim kavramı, terbiye kavramının içinde barındırmış olduğu efendilik, ahlaklı olma, etik davranma gibi anlamları kapsamaktadır.³⁸

Hilmi Ziya Ülken eğitimi “insanların asırlar boyu biriktirdiği bilgi ile birlikte ahlaka, adetlere, hukuka, dine ait değerlerin yeni nesillerce benimsenmesi, tekrar yaşanması ve adeta onların kendi yarattıkları dünya haline gelerek, huy ve karakterlerini onlarla yoğurmaları”³⁹ olarak tanımlar. Yaratılış itibariyle insan eğiten ve eğitilen bir varlıktır. Eğitim, ayrıca genel anlamıyla bireyin davranışlarında, kendi yaşantısı yoluyla ve kasıtlı olarak istendik davranış oluşturma ya da değiştirme denemeleri süreci olarak tanımlanmaktadır.⁴⁰ Kişinin zihni, bedeni, duygusal, toplumsal yeteneklerinin, davranışlarının istenilen doğrultuda geliştirilmesi, ya da ona bir takım amaçlara dönük

³⁶ Mehmet Durdu Karşlı, “Eğitim Biliminin İki Temel Kaynağı,” Ed. Mehmet Durdu Karşlı, Eğitim Bilimine Giriş, Pegem A Yayıncılık, Ankara 2010, s.8.

³⁷ *Dini Terimler Sözlüğü*, MEB Yay. Ankara 2009, s.297.

³⁸ Bkz: Beyza Bilgin, *Eğitim Bilimi Ve Din Eğitimi*, Ankara 1988, s.9.

³⁹ Hilmi Ziya Ülken, *Eğitim Felsefesi, Ayça Kitabevi*, İstanbul 2001, 2. Baskı, s.9-11.

⁴⁰ Selahattin Ertürk, *Eğitimde Program Geliştirme*, Yelkentepi Yay. Ankara 1975, 2.Baskı, s.47.

yetenekler, davranışlar, bilgiler kazandırılması yolundaki çalışmaların tümüdür. Bu bakımdan eğitim, formal (planlı programlı) ve informal (plana bağlı olmaksızın) olarak hayat boyu devam etmektedir.⁴¹

Eğitim, toplumsal hayata henüz hazır olmayanlara yetişkin kuşaklar tarafından uygulanan bir etkidir.⁴² Eğitimin amacı; bireye belli bilgi ve beceriler aktarıp, değer yargıları aşılıyarak onda istenen davranışları geliştirmektir. Bu amaç, ahlaki değerleri de kapsar.

Çağımızın büyük mütefekkirlerinden biri olan Nurettin Topçu, eğitim kavramı yerine “maarif” kelimesini kullanır. Maarifin, yalnız mekteplerde okutmak ve okuyanlara bir takım bilgiler olmadığını, bizatihi maarifin bir milletin bütün halinde, düşünme ve yaratıcılık sahasında seferber olması olarak tarif eder. O, başka bir ifadeyle maarifi, “bir cemiyetin düşünüş tarzının, kültürünün ve ideallerinin cihazlanması” şeklinde ifade eder.⁴³ Topçuya göre milletin ruhunu oluşturan maariftir. Maarif sisteminin bozulması millet ruhunu yerlere serer. Maarif hangi tarafa yönelirse millet de o tarafa yönelir. Kısacası millet maarif demektir.⁴⁴ Ona göre maarif sadece mekteplerde okumak ve orada okuyanlara verilen bilgilerle sınırlı değildir. Eğitim, bir milletin bütün halinde düşünme ve yaratıcılık sahasında harekete geçirilmesidir.

Yine asrımızın büyük mütefekkirlerinden biri olan Erol Güngör, “muhafaza etme, değiştirme ve geliştirme” olarak ifade ettiği eğitimin üç önemli fonksiyonu üzerinde durmuştur. Toplumun varlığını sürdürmesi için, genç nesillerin gönlüne milli hasletleri nakşetmesi eğitimin muhafazakâr fonksiyonunu, çağın medeni, ilmi ve teknolojik bilgilerini eğitim aracılığıyla genç nesillerin iradelerine yerleştirmesi değişimci fonksiyonunu ifade etmektedir.⁴⁵

Topçu, mektebi; maddeden manaya yükselişin, disiplinin, çokluktan birliğe doğru gidişin, kaide ve nizamın bulunduğu yer olarak tarif etmektedir. Anı zamanda örf ve adetlerin ve bir dereceye kadar karakterlerin şekillendiricisi olan aileye de mektep

⁴¹ Yahya Akyüz, *Türk Eğitim Tarihi (Başlangıçtan 2001'e)*, Alfa Yayıncılık, İstanbul 2001, 8. baskı, s.2.

⁴² İsmail Doğan, *Kavram ve Sorunlar*, Pegem A Yayıncılık, Ankara 2002, 5. baskı, s.175.

⁴³ Nurettin Topçu, *Türkiye'nin Maarif Davası*, Dergah Yay. İstanbul 2012, 8. baskı, s.84.

⁴⁴ Topçu, *age*, s.30.

⁴⁵ Şinasi Şenozan, “Çağdaş Türk Sosyologlarında Eğitim – Toplum İlişkisi Erol Güngör Örneği”, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), *Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü*, 1999.

vasfı yüklemektedir. Sevgi, hoşgörü, fedakârlık gibi niteliklerin kazandırılmasında aileye büyük görevler düştüğünü söylemektedir.⁴⁶

Eğitimi okulla sınırlamayan Topçu gibi Güngör de, ailenin çocuk terbiyesindeki rolü, ona bilmediği şeyleri öğretmekle birlikte, onu geleceğe en iyi şekilde hazırlamaktır. O'na göre aile, çocuğa sosyal normları, adetleri, kıymetleri ve inançları öğreten bir kurumdur.⁴⁷ İçinde bulunduğumuz çağı bilgi çağı olarak kabul eden eğitimciler ise eğitimi, “bireyin doğuştan getirdiği gizil güçlerini ortaya çıkarma ve bunları yeteneğe dönüştürme süreci”⁴⁸ olarak tanımlamaktadırlar.

Son olarak sosyologlar ve sosyal yöne ağırlık veren eğitimciler, eğitimi, “bireyin içinde yaşadığı topluma göre sosyalleşmesi, toplumun kültürünü kazanması, toplumu tam olarak benimsemesi, ona katılması ve toplumun kültürünü geliştirmesi”⁴⁹ olarak ifade etmektedirler. Bu cümleden olarak eğitimin, hayatın bütün safhalarını ve basamaklarını kuşatan bir faaliyet olduğu söylenebilir.

Eğitim kavramının tanımından sonra eğitimin gelişiminden bahsedilebilir. Dünyada ilk formal eğitimin dini kurumlarda verilmeye başlandığı görülmektedir. Sümer, Mısır, Elam ve Eti gibi eski çağlarda kurulmuş devletlerde, tapınakların çoğunun birer okul haline getirildiği gösteren izlere rastlanmıştır.⁵⁰

Dini kurumların yanında eğitim kurumlarının açılma amacının topluma din adamı yetiştirmek olduğunu devletin veya yöneticilerin ihtiyaç duyacağı, eğitimcileri topluma kazandırmaktır. Her dinin peygamberinin o toplumun peygamberi olması yanında aynı zamanda eğitmeni ve öğreticisi olması da manidardır. Peygamberlerin aynı zamanda eğitici ve öğretici olması eğitimin insanlık tarihiyle aynı zamanda başladığının ve de insanın olduğu yerde mutlaka eğitiminde var olduğunun kanıtıdır. İnsanlık var olduğu sürece eğitim ve öğretimin de varlığını sürdüreceği bilinmektedir.

Eğitim, çok köklü bir geçmişe sahip olduğundan en ilkel topluluklardaki insanlar, çocukluklarından itibaren var olabilmek, yaşamlarını sürdürmek adına bir takım bilgilere ihtiyaç duymuşlardır. Bu bilgiler toplumların kültürlerinden kaynaklanmaktadır. İnsan mevcut bilgilerinin yanında yeni bilgi ve kültürel değerlerle

⁴⁶ Topçu, *age*, s.59.

⁴⁷ Erol Güngör, *Ahlak Psikolojisi ve Sosyal Ahlak*, Ötüken Neşriyat, İstanbul 1998, 3. baskı s. 214-215.

⁴⁸ Mehmet Durdu Karlı, “*Eğitim Biliminin İki Temel Kavramı*”, Eğitim Bilimine Giriş (Ed. Mehmet Durdu Karlı), Pegem A Yayıncılık, Ankara 2010, s.17.

⁴⁹ Mustafa Ergün, *Eğitim Felsefesi*, Ocak Yay. Ankara 1996, s.9.

⁵⁰ Cahit Baltacı, *XI-XVI. Asırlarda Osmanlı Medreseleri*, İrfan Mat. İstanbul 1976, s.1.

gelişimini sürdürür.⁵¹ Bunların tamamı eğitim tarihini, bu tarihin içinde insanların var olmak için mücadelelerini, bu mücadelenin nasıl yapılacağına, mücadele sonucunda neler kazanılacağına göstergesidir. Bu bakımdan eğitim; kültürel değerlerin nesilden nesile aktarılması olarak da tanımlanabilir.

Eğitimci özelde ise bir din eğitimcisi olan Halis Ayhan eğitimi, “bir plan ve hedefe göre insanın yetiştirilmesi, ruh ve beden sağlığını koruyarak geliştirilmesi için yapılan bütün çalışmalar”⁵² olarak tanımlamaktadır. Daha geniş anlamda ise Ayhan eğitimi, “çeşitli konularda bilgisi olan ve yetişkin insanların o konularda bilmeyenlere ve yetişmekte olan insanlara rehberliği esnasında yaptığı işin adı”⁵³ olarak tarif etmektedir. Eğitim, hayat boyu karşılaşılan sıkıntı, problem ve olaylara rastgele karşılık verme değil bilakis fert ve toplumu bütün maddi ve manevi yönleriyle kucaklama olarak anlaşılabilir.

Bütün bu tariflerden sonra eğitim kavramının anlamı ve görevi iki başlık altında toplanabilir:

“Kültür alanında devralınan mirasın ilerlemeye engel olmayanlarını gelecek kuşaklara aktarmaktır. Böylece toplumun bekası sağlanmış olur.

Kişide beden ve ruh kabiliyetlerini uyandırmak, geliştirmek, ona birtakım bilgi ve beceriler kazandırmaktır.”⁵⁴

Geçmişten günümüze miras olarak gelen kültür ve medeniyetin bekası eğitim sayesinde gerçekleştirilmektedir. Eğitim, toplumun sosyal, kültürel, teknik ve zihni hayatına katkı sağlamak ve toplumun bu alanlarda gelişmelerine önyak olmaktadır. Nesiller ve çağlar arasında bağlantıyı sağlamaktadır. Bu açıdan eğitimin olmadığı toplumlarda nesillerin birbirinden kopuk olacağı toplumu ayakta tutan değerlerin de zayıflayacağı bilinmektedir.

Aslında burada eğitimin doğumdan başlayarak, merhale merhale kazandırdıklarından söz etmek gerekir. Eğitimin insana kazandırdıklarını Yümnü Sezen şu şekilde özetlemektedir:

“İnsan cinsinin özelliklerini (dik durma, konuşma, düşünme) kazandırmak.

Kişiyi sosyalleştirmek, toplumun kültür ve medeniyet kimliğini kazandırmak.

⁵¹ Kaya Yıldız, “*Türkiye’de Öğretmen Yetiştirme*”, Eğitim Bilimine Giriş (Ed. Mehmet Durdu Karslı), Pegem A Yayıncılık, Ankara 2010, s.162.

⁵² Halis Ayhan, *Eğitime Giriş ve İslamiyet’in Eğitime Getirdiği Değer*, Damla Yay. İstanbul 1986, s.14.

⁵³ Halis Ayhan, *Din Eğitimi ve Öğretimi (İman-İbadet)*, DİB Yay. Ankara 1985, 1. baskı, s.36.

⁵⁴ Ayhan, age, s.15-16.

Kişiyi fonksiyonel hale getirmek. Yani bir iş, bir meslek sahibi kılmak. Sosyal statü ve rolleri verimli hale getirmek.

Kişinin iradi, hissi ve zihni ufkunu genişletmek, idraki yapıyı, dini, felsefi, estetik ve bilgiyle ilgili istikamette, azami kapasiteye çıkarmak. Bu fonksiyona ruhun zenginleştirilmesi de diyebiliriz. Bilgisizliği azaltmak, haksızlığı ve zulmü gidermek, adaleti sağlamak, düzenin sağlanmasında temel olumlu tavrı oluşturmak, anlamak, keşfetmek, sırların bir kısmına da olsa vakıf olmasını sağlamak gibi meselenin zevk ile birleşen tarafını gerçekleştirmek, eğitimin nihai hedeflerinden sayabiliriz.

Son olarak sosyal müesseselerin gelişmesini ve işbirliğini sağlamak, toplum düzenini olgunlaştırmak, toplumu maddi ve manevi alanda yükselmektir.”⁵⁵

Eğitim, öğretim'de içine alan bir kavram olmasına rağmen eğitimi öğretimden belli tekniklerinden ayırmak için⁵⁶ öğretim kavramının da farklı bir başlık altında tanımının yapılması isabetli olacaktır.

1.2.2. Öğretim Tanımları

Öğretim kavramı, öğrenme ve öğretme kavramlarından oluşur.⁵⁷ Öğretim kavramının tanımından önce öğretim kavramını oluşturan öğrenme ve öğretme kavramlarının anlamı açıklanmalıdır. Öğrenme, çevreyle, paydaşlarla veya karşıtlarla etkileşim sonucu kalıcı izli bir etkinin oluşması; öğretme ise öğrenmeyi sağlamak amacıyla düzenlenen eylemler dizgesi olarak⁵⁸ tanımlamak mümkündür.

Ülken; öğretimi, “asırlar boyunca birikmiş insan bilgisini yeni nesillere aktarması”⁵⁹ olarak tanımlamaktadır. Topçu, hakikatler peşinde koşmak için yapılan faaliyetleri⁶⁰ “öğretim” olarak nitelendirir. O, hayatı boyunca her gün yeni şeyler öğrenmekte olduğunu, bu öğretimin birincisinin çok gayeli öğretim yapan hayat olduğu ikincisi ise, insan iradesine takip edeceği istikameti gösteren ve birliğe götüren her hareket gibi ruhu sevgisine kavuşturan tek gayeli öğretim yerinin mektep olduğunu,⁶¹ ifade eder.

⁵⁵ Yümnü Sezen, *İslam'ın Sosyolojik Yorumu*, İz Yayıncılık, İstanbul 2004, s. 269.

⁵⁶ Age, s.269.

⁵⁷ Mehmet Durdu Karşlı, “Eğitim Biliminin İki Temel Kavramı”, Eğitim Bilimine Giriş (Ed. Mehmet Durdu Karşlı), s.15.

⁵⁸ Karşlı, age, s.15.

⁵⁹ Ülken, Eğitim Felsefesi, s.9-11.

⁶⁰ Topçu, Türkiye'nin Maarif Davası, s.108.

⁶¹ Age, s.49.

Topçunun hedeflediği toplum düzeninin oluşturulmasındaki temel amacın eğitim olduğu, eğitimin bu işlevinin ise bilim öğretimi ve kişilik eğitimi olmak üzere iki koldan yürütüldüğü düşünülmektedir. Bilim öğretiminden kastedilen, özgür bir düşünce ile geçmişin birikimi olan fikirlerin zamanın şartları doğrultusunda güncel hale getirilmesiyle⁶² mümkün olacağı ifade edilmektedir.

Bilgin'e göre öğretim, "eğitim işinin, düzenli çalışmalarla planlı ve kontrollü bir biçimde, kurumlaştırılarak gerçekleştirilmesidir." Bilgin de, Topçu gibi öğretimin, "ağırlıklı olarak okullarda, aynı zamanda bütün diğer kurumların içinde de yapıldığını"⁶³ ifade etmektedir.

Öğretim, ayrıca "bireyin kendi kapasitesini en üst sınırına kadar kullanabilmek için destekleme ve ne öğrenmesi gerektiğini sorgulama biçimi"⁶⁴ olarak tanımlanabilir. Öğretimin verimliliği neyi, nasıl ve hangi metotlarla öğretileceğine ayrıca öğretim alan kişinin kapasitesinin göz önünde bulundurulmasına bağlıdır.

Öğretimi Ayhan, "yalnız zihni kabiliyetlerin geliştirilmesi için yapılan çalışma, kısacası zihin eğitimi"⁶⁵ olarak kabul etmektedir. Eğitimin birçok konusu içinde bir konuya yönelme, bir alandaki bilgileri aktarma, beyne veya hafızaya yerleştirme, kullanma veya ihtiyaç duyulduğunda geri çağırma faaliyeti olduğu bilinmektedir. Öğretimde esas veya önemli olan öğrenmek, zihinde saklama ve zamanı geldiğinde bilebilmektir.

Son olarak eğitim ve öğretimi özetlemek gerekirse; "Eğitim, ahlaki erdemleri ve sanatları oluşturma yöntemidir. Öğretme ise nazari erdemleri oluşturmaktır. Öğretim konuşmakla, eğitim, kişilerde bu işleri yapma istek ve iradesini harekete geçirmek, bunları alışkanlığa dönüştürmekle başlar."⁶⁶ Eğitim, insanların kalbine ve ruhuna hitap edip ahlaklı ve erdemli bireylerin oluşmasına katkı sağlarken; öğretim ise daha çok akla ve zihne hitap edip insanları düşünmeye teşvik eder.

⁶² Age, s.58-59.

⁶³ Bilgin, Eğitim Bilimi Ve Din Eğitimi, s.10.

⁶⁴ Karşlı, age, s.17.

⁶⁵ Ayhan, Din Eğitimi ve Öğretimi (İman-İbadet), s.47.

⁶⁶ Bilgin, age, s.21

1.3. KAVRAMSAL OLARAK ALGI

1.3.1. Algı Tanımları

Araştırmamızın temel kavramlarından biri olan algı “organizmanın o andaki yaşantısı sırasında edinilen duyuşsal bilginin beyin tarafından örgütlenip yorumlanması anlamına gelir.”⁶⁷

Algı ile ilgili yapılan diğer tanımlara baktığımızda Cüceloğlu algının duyudan farklı olduğunu belirterek; duyu organlarının zihne taşımış olduğu henüz işlenmemiş ham bilginin duyu olduğunu belirtir. Fakat algıyı ise zihne gelen ham bilgileri işleyerek belirli bir düzene sokup yeni bir yapı ve organizasyon oluşturma işlemine verilen ad⁶⁸ olarak tanımlar.

İnceoğlu’na göre algı, “duyu organlarımız tarafından zihne taşınan duyuşsal verileri örgütleyip yorumlayarak, insanoğlunun çevresindeki nesne ve olaylardan oluşan uyarılara anlam verme sürecidir.”⁶⁹

Tutar’a göre ise algı, kişilerin etrafında meydana gelen olaylara ve çevresinde olan nesnelere dair bilgilere tanık olmasıdır.⁷⁰

Doğrudan gözlenemeyen algı,⁷¹ insanın dış dünyadaki soyut/somut nesnelere ilişki kurması, nesnelere hakkında birtakım yargılarda bulunması, insanların bu nesnelere ilişkin bir davranış benimsenmesi, bu nesnelere algılaması ile başlayan süreçtir.⁷² Buradan hareketle algıyı, insanın dış dünyasındaki nesnelere algılama süreci olarak kabul edersek, “algılama anında beyin, bireyin içinde bulunduğu durumdan beklentilerini, geçmiş yaşantılarını, diğer duyu organlarından gelen başka duyuları, toplumsal ve kültürel etkenleri hesaba katılması”⁷³ gerekir.

Yaptığımız tanımlardan sonra teorik açıdan algılama süreci aşamaları, duyum süreci, simge süreci ve duygu süreci aşamalarından oluşmaktadır. Duyum süreci, kişilerin dış dünyadaki her türlü uyarana verdiği bilinçli tepkilerden; simge süreci, kişilerin daha önce anlamlandırdıkları nesnelere daha kolay ve kısa sürede

⁶⁷ Hayati Hökeleli, *Psikolojiye Giriş*, Düşünce Kitapevi, İstanbul 2009, s. 29.

⁶⁸ Doğan Cüceloğlu, *İnsan ve Davranışı*, Remzi Kitapevi, İstanbul 2005, s. 136.

⁶⁹ Metin İnceoğlu, *Tutum Algı İletişim*, Siyasal Kitapevi, Ankara 2011, s.86.

⁷⁰ Hasan Tutar, *Davranış Bilimleri Kavramlar ve Kuramlar*, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2013, s. 186-192.

⁷¹ Yılmaz Özakpınar, *Psikolojinin Kavramsal Yapısı*, Ötüken Yayınları, İstanbul 2000, s. 170.

⁷² Mahmut Oktay, *Davranış Bilimlerine Giriş*, Der Yayınları, İstanbul 1996, s. 307.

⁷³ Cüceloğlu, age, s. 118.

algılamalarından; duygu süreci ise, kişinin geçmiş dönemdeki deneyimlerinin yanı sıra algılama sırasında duygusal kararlarının etkilerinden oluşmaktadır.

Algılama süreci işleyişi ise dört aşamadan oluşmaktadır. Birinci aşama, çevreden gelen uyarıların kabulüdür ki kişiler çevredeki her uyarıcıyı almazlar. İkinci aşama, uyarıların bilgi haline getirilerek algılama için sisteme sokulup sokulmamasına karar verilen uyarıların işlenişidir. Kişiler uyarıları algılamadan önce, uyarılar kısa veya uzun süreli hafızaya işlenmekte olup, bilinçaltı olarak da değerlendirilebilir. Üçüncü aşama, uyarıların kısa ve uzun süreli biriktirme alanlarındaki bilgilerle karşılaştırılarak gelecekte kullanılmak üzere hafızaya kaydedilmesidir. Son aşama ise algılamanın sona ermesi ile birlikte tepkinin oluşmasıdır.⁷⁴

İHL öğrencilerinin her konuda olduğu gibi gerek okulda, gerekse okul dışında sosyal hayatın her alanında konuşulan, lehte ve aleyhte sürekli gündem olan İHL'ler hakkında bir takım algıların olması kaçınılmazdır. Araştırmamızda öğrencilerin İHL ile ilgili doğrudan gözlenemeyen algılarını uyguladığımız anketle ortaya çıkarmaya çalıştık. İHL hakkındaki algı, İHL öğrencilerinin lehte veya aleyhte olsun, İHL ile ilgili düşüncelerini ve tutumlarını belirleme tarzıdır. Dolayısıyla İHL öğrencilerinin İmam-Hatip Liseleri, din, din eğitimi-öğretimi, yükseköğretim ve imam-hatiplikle ilgili değişik algılarının olması beklenebilir. Örneğin bir öğrenci “İHL denilince kafamda olumlu anlamda bir eğitim-öğretim veren okul canlanmaktadır” şeklinde bir algıya sahipken, başka bir öğrenci “İHL denilince kafamda olumsuz anlamda eğitim-öğretim veren okul canlanmaktadır” şeklinde bir algıya sahip olur ve İHL'ye karşı olabilir.

Kağıtçıbaşı'na göre günlük yaşantımızda karşılaştığımız olayların ve kişilerin davranışlarının nedenlerini açıklamaya, başkalarının güdü ve inançları hakkında bilgi sahibi olmaya çalışırız. Başka kişi ve olayları tanıma ve anlama çabalarımız, sosyal psikolojide sosyal biliş veya sosyal algı başlığı altında incelenir.⁷⁵

İnsan çevresini etkileyen ve çevresinden etkilenen sosyal bir varlık olması hasebiyle algı, tutum ve davranışlarının oluşması sırasında dış ortamdan bağımsız hareket edememektedir. Bu durum kişilerin bireysel özellikleri ile de bağlantılı şekilde zaman zaman algı, tutum ve davranışların çeşitli derecelerde değişebilmesini veya değiştirilebilmesini de beraberinde getirmektedir.

⁷⁴ Salih Güney, *Sosyal Psikoloji*, Nobel Akademik Yayıncılık, Ankara 2012, s.88-89.

⁷⁵ Çiğdem Kağıtçıbaşı, *Günümüzde İnsan ve İnsanlar-Sosyal Psikolojiye Giriş*, Evrim Yayınları, İstanbul 2010, s. 237.

Sosyal algılama sürecinde, algılayanın özellikleri oldukça önemlidir. Kişinin sahip olduğu kişilik özellikleri, değer yargıları, yetişme tarzı, diğerlerinin o özellikler doğrultusunda algılanmasını etkilemektedir. Algılayan kişinin kendisini iyi anlamış, tanımış ve kabullenmiş olması, diğerlerini de anlayabilmesi ve kabullenebilmesini kolaylaştırmaktadır. Diğer yandan, algılanan kişinin özellikleri de önem arz etmekte olup, algılayan tarafından en kısa ve basit yoluyla algılama gerçekleştirilmektedir. Algılanacak kişinin bireysel özellikleri, toplum içindeki statüsü ve rolü ile görünür nitelikleri, o kişinin algılanışını önemli ölçüde etkilemektedir.⁷⁶

Bununla birlikte algılamanın sosyal bir deneyim olduğu dikkate alınarak, kişiler aynı şeyi görse, duysa, hissetse bile, algılamalarında farklılıklar meydana gelebileceği veya dış etkenlerle bilinçli olarak getirilebileceği gerçeği, gözden uzak tutulmamalıdır.

Öğrencilerde olumlu veya olumsuz İHL algısını oluşumunda dikkat edilmesi gereken önemli noktalar vardır. Bu algının oluşumu ve gelişimi öğrencilerin zihinsel, ahlaki, dini gelişimiyle, ailenin tutum ve davranışlarıyla, eğitim-öğretim sistemiyle ve sosyo-kültürel durumuyla paralellik gösterdiği düşünülmektedir.

İnsan dünyaya çeşitli yetenekleriyle gelir. Bu yeteneklerin işlenmesi ve geliştirilmesi gerekir. Bu ilk ve temel görev şüphesiz aileye düşmektedir.⁷⁷ Çünkü çocuk ilk eğitimini aileden alır. Daha sonra okul hayatına başlamasıyla eğitim-öğretim belli bir sistem çerçevesinde sürer. Bu durum büyüme ve öğrenmeyle devam eder. Büyüme ve öğrenmenin devam ettiği süreçte ailenin, öğretmenlerin, çevrenin, okul idaresinin kısacası sosyal çevresinin tutum ve davranışları olumlu veya olumsuz İHL algısına etkide bulunacağı düşünülmektedir.

İnsan sosyal bir varlık olmasından dolayı onun tavır ve davranışlarına bireylerin ve grupların etkisi çok fazladır. İnsanlar bu tavır ve davranışlara sevgi (bağlanma ve kabullenme) veya korku (uzaklaşma ve tikslenme) ile cevap verirler. Her iki duygunun İHL algısını etkilediği, hemen hemen her öğrencinin bu duyguları yaşadığı kabul edilir.

İHL öğrencilerinde İHL algısı, İHL sevgisi veya İHL korkusu olarak tezahür eder. İHL korkusu -olumsuz algı- İHL hakkında ön yargıdan, çevresinden edindiği olumsuz her türlü söz ve tavırdan doğabilir. İHL sevgisi-olumlu algı- ise İHL ile ilgili

⁷⁶ Melike Zeynep Özarıslan, "Kitleleri Harekete Geçirme Aracı Olarak Sosyal Algı Yönetimi," Basılmamış Yüksek Lisan Tezi, İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2014, s. 18.

⁷⁷ Mehmet Faruk Bayraktar, "Ailenin Eğitim Görevi", *Din Eğitimi Araştırmaları Dergisi*, C. 2, İstanbul 1995, s.117.

bilgiler öğrenciye İHL'ye ilişkin duygusal bağlanmaya yöneltebilir. Bu durum İHL hakkında öğrencilerde olumlu algı geliştirebilir.

İHL algısı, İHL öğrencilerinin İHL'ye yönelik tüm atıfları, duyguları ve düşünceleridir. İHL hakkında bilgisi olan her öğrencinin zihin dünyasında İHL algısı oluşur. Kısacası İHL algısı, kişinin ailesinde veya çocuklukta başlayan, bireyin çevresi, inancı, sosyo-ekonomik durumu, eğitim, eğitim-öğretim sistemi, dini bilgisi ve kişiliği tarafından şekillenen bir durumdur.

İKİNCİ BÖLÜM

TARİHSEL ARKA PLAN

1. TÜRKİYE’DE DİN EĞİTİMİ

Din ve eğitim kavramları insanlık tarihi kadar eski kavramlardır. Bilimin temel ilgi ve çalışma alanlarından olan din ve eğitim kavramlarını birbirinden bağımsız düşünmek neredeyse imkânsızdır. Çünkü insanın olduğu yerde din, dinin var olduğu yerde de eğitim vardır. Buradan hareketle din, insan hayatı için ne kadar önemliyse eğitimin bir parçası olan din eğitimi ve öğretimi de genel eğitim-öğretim içerisinde çok önemli bir yere sahiptir.

Eğitim ve öğretim faaliyetleri belli amaçları gerçekleştirmek için yapılır. Bu amaçların içerisinde en önemli olanı ise kaliteli ve iyi insanlar yetiştirmektir. Hele bu eğitim ve öğretim din alanında yapılıyorsa bu faaliyet daha fazla önem arz etmektedir. Çünkü din eğitimine yüklenen anlam, dinden beklenenler ve dinin bizzat kendisi bu faaliyeti daha önemli kılmaktadır. İnsanların inandıkları dini bilmek, onun ritüellerini öğrenmek ve uygulamak için eğitim ve öğretime ihtiyacı vardır. Bunların tamamı din eğitimi ve öğretimiyle olmaktadır.

“Osmanlı Devlet’inin son dönemlerinde “Medrese” ve “Mektep” adı altında çeşitli eğitim ve öğretim kurumları mevcuttu. Medreseler, devlet tarafından kurulup geliştirilen, geleneksel eğitim-öğretim kurumları idi. Osmanlının son dönemlerinde ise bu eğitim kurumları duraklama ve bozulma sürecine girmişti. Diğer yandan bu medrese ve mekteplerin yanında gerek devlet gerekse vakıflar, özel şahıslar sınırlar içerisinde yaşayan azınlıklar (gayr-ı müslimler) ve yabancı devletler tarafından da değişik isimler altında birçok mektep (okul) açılmıştır”⁷⁸. Böylece Osmanlının son döneminde çok çeşitli okullar ortaya çıktı. Osmanlı Devletinden kalan bu çeşitliliği ortadan kaldırmak ve öğretimde birliği sağlama adına Cumhuriyetin ilanı ile yenilik ve çağdaşlaşma adına Cumhuriyetin ilanından sonra TBMM’den bir dizi kanunlar geçirilmiştir. Bunlardan 8 (sekiz) tanesi sonradan “İnkılâbı Kanunları” olarak nitelendirilmiştir. İşte bu kanunların ilki, genelde eğitim sistemimizi, özelde ise din eğitimi ve öğretimini

⁷⁸ Mustafa Öcal, “Türkiye’de Din Eğitimi Ve Öğretim”, *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, C.7, S. 7, 1998, s.241.

düzenleyen Tevhid-i Tedrisat (Öğretim Birliği) Kanunudur. Tevhid-i Tedrisat Kanunu, 3 Mart 1340'te (1924) TBMM'nce kabul edilmiş, 6 Mart 1340'te (1924) Resmi Ceride (Resmi Gazete)'de 430 sayılı kanun olarak yayınlanmış ve yürürlüğe girmiştir.⁷⁹

Bu kanunun ilk dört maddesi konumuzla alakalıdır ve Tevhid-i Tedrisat Kanunu'nun konumuzla ilgili maddeleri şunlardır:

“Madde 1 - Türkiye dâhilindeki bütün müessesat-ı ilmiye ve tedrisiye Maarif Vekâletine merbuttur.

Madde 2 - Şer'îye ve Evkaf Vekâleti veyahut hususi vakıflar tarafından idare olunan bil cümle medrese ve mektepler Maarif Vekâletine devir ve raptedilmiştir.

Madde 3 - Şer'îye ve Evkaf Vekâleti bütçesinde mekâtip ve medarise tahsis olunan mebalîğ Maarif bütçesine nakledilecektir.

Madde 4 - Maarif Vekâleti, yüksek diniyat mütehasısları yetiştirmek üzere Darülfünunda bir İlâhiyat Fakültesi tesis ve imamet ve hitabet gibi hıdmat-ı diniyetinin ifasi vazifesiyle mükellef memurların yetişmesi için de ayrı mektepler küşat edecektir”⁸⁰.

Tevhid-i Tedrisat Kanunu sonrasında bütün okullar Maarif Vekâletine (Milli Eğitim Bakanlığı) bağlanmış⁸¹ ve mekteplerle medreseler birleştirilmiş, birlikte Maarif Vekâletinin kontrolüne verilmiştir. Yeni politika içinde din dersinin yeri de belirlenmiştir. Buna göre okullarda din dersleri devam edecek ve kanunda belirtildiği gibi dinî hizmetlerin ifasıyla ilgili hizmetlerini görece elemanları yetiştirmek üzere İmam-Hatip Mektepleri açılacak ve böylece din eğitimi ve öğretiminde bir sıkıntı, bir ara dönem ve boşluk yaşanmayacaktır. Tevhid-i Tedrisat Kanunu çerçevesinde insanların din eğitimini karşılayacak olan modern anlamda İlahiyat Fakültesi ve İmam ve Hatip Okullarının açılmasıyla Yeni Türkiye'de yepyeni bir “din eğitimi” dönemi başlamış olacaktır.

⁷⁹ Öcal, *agm*, s.242.

⁸⁰ Hasan Ali Yücel, *Türkiye'de Orta Öğretim*, Kültür Bakanlığı Yay. Ankara 1974, s. 269.

⁸¹ Öcal, *agm*, s.242.

2. İMAM-HATİP LİSELERİ'NİN TARİHİ VE İMAM-HATİP LİSELERİ'NDE DİN EĞİTİMİ-ÖĞRETİMİ

İmam-Hatip Liseleri Cumhuriyet tarihi boyunca kuruluşundan günümüze kadar sancılı bir dönem geçirmiş olup, hiçbir zaman ülkenin, özellikle de eğitim tartışmalarından uzaklaştırılmamıştır. Tüm bu tartışmalar ve gündemde kalma İHL'lerin Türkiye'nin dinî, siyasi, sosyal ve kültürel hayatında önemli bir yere sahip olduğu göstermektedir. Ülkemizin eğitim tarihinde örgün eğitiminde din eğitimi ve öğretimi veren bir kurum olması bu okullara ayrı bir önem arz etmektedir.

Bütün bunlar göz önüne alınarak İmam-Hatip Liseleri ve bu okullarda okuyan öğrencilerin İmam-Hatip algısını ve bugün gelinen noktayı daha iyi anlama adına kuruluşundan bugüne İmam-Hatip Liselerinin tarihini, geçmişini kronolojik olarak ve okutulan eğitimle beraber verilmesinin uygun olacağı düşünülmüştür.

2.1. Medresetü'l-E'imme ve'l Huteba (1913-1924)

İslam ilk yayılmaya başladığı dönemde din eğitimi Kur'an ayetlerinin peygamberimiz tarafından öğretimi şekliyle başlamıştı. Bu süreç tarih boyunca evde, camide müsait olan diğer toplanma yerlerinde yerine getirilmiş. Zaman içerisinde toplumun ihtiyaçları ve diğer nedenler gözetilerek devlet eliyle bu eğitim yerine getirilmiş, devlet eliyle yerine getirilmeye çalışılan bu faaliyetler resmi okullarda yapılmış.

Cumhuriyet kuruluncaya kadar din eğitimin verildiği yerler medreselerdi. Bu medreseler tarih boyunca önemli görevler yapmış ancak bütün kurumlar gibi bunlarda zamanla eskimiş artık asli görevini çeşitli sebepler dolayısıyla yerine getiremez hale gelmiştir. "1876 yılında ilan edilen I. Meşrutiyet'te din eğitiminde bazı düzenlemelere gidilmiş hatta bu yapılanlarla yetinilmeyip daha sonraki II. Meşrutiyet'le bu değişimler daha hızlandırılmaya çalışılmıştır."⁸² Neticede devrin ilmi zihniyetinin kendini yenileyememesi, ülkede yaşanan siyasi, ekonomik ve başka krizlerden dolayı yeni, sağlıklı ve toplumun istek ve arzularını karşılayacak bir din eğitimi sistemi uygulanamamıştır.

⁸² Bilgin, Eğitim Bilimi Ve Din Eğitimi, s.46-50.

“1908 yılından sonra, Meşrutiyet döneminde, milleti aydınlatmak, milli kültüre ve dini eğitime önem vermek,”⁸³ mesleğine vakıf imam ve hatip yetiştirmek üzere 1913 yılında açılmış bulunan “Medresetü’l-E’imme ve’l Huteba” bugünkü İmam-Hatip Liselerinin temelini teşkil eden ve mesleki din eğitimi vermek amacı ile tesis edilmiş olan örgün eğitim kurumudur. Bu okul daha sonra “Medresetü’l Vaizin” ile birleştirilerek “Medresetü’l İrşat” adını almış ve Tevhi-i Tedrisat Kanunu’nun çıkarılmasına kadar eğitim ve öğretime devam etmiştir.⁸⁴ Mesleğine vâkıf imam ve hatip yetiştirmek üzere 1913 yılında açılmış bulunan Medresetü’l-E’imme ve’l Huteba bugünkü İmam-Hatip Liselerinin temelini teşkil eden ve mesleki din eğitimi vermek amacı ile tesis edilmiş olan örgün eğitim kurumudur. Tüm bunlardan dolayı İmam-Hatip Liselerinin başlangıç tarihinin 1913 olarak kabul edilmesi gerektiği düşünülmektedir. Pozitif bilimlerin yanı sıra temel din bilimleri de okutulan bu medrese, İmam-Hatip Liseleri modeline menşe olması nedeniyle önem arz etmektedir.

Bu bağlamda İmam-hatip Okulları/Liseleri ile İlahiyat Fakülteleri, büyük ölçüde II. Meşrutiyet döneminde ıslah edilen medreselerin teşkilat, plan ve programlarından yararlanılarak açılmıştır.⁸⁵

2.2. İmam-Hatip Mektepleri (1924-1930)

Tevhid-i Tedrisat Kanunu’nun kabulünden sonra dönemin Maarif Vekili Vasıf (Çınar) Bey’in emriyle, 11 Mart 1924 tarihinde medreselerin kapatılması üzerine, 29 yerde imam-hatip mektebi açılmıştır.⁸⁶ Mektebe iptidaiye mezunlarından asgari 12, azami 15 yaşında bulunanların alınıyordu. Okutulacak dersleri ise şunlardı: Kur’an-ı Kerim, Gına (musıki), Tefsir, Hadis, İlm-i Tevhid, Coğrafya, Hesap, Hendese, Hayvanat, Nebatat, Din Dersleri, Ruhiyat, Ahlak ve Malumat-ı Vataniye, Türkçe,

⁸³ Age, s.46.

⁸⁴ Bilgin, Beyza, *Kuruluşunun 43. Yılında İmam Hatip Liseleri*, Ensar Neşriyat, İstanbul 1995, s. 93; Konu ile ilgili daha geniş bilgi için bkz., Ergin, Osman, *Türk Maarif Tarihi*, C.1, Eser Matbaası, İstanbul 1977, s.162; Ahmet Ünsür, *Kuruluşundan Günümüze İmam Hatip Liseleri*, Önder (İmam Hatip Liseleri Mezunları ve Mensupları Derneği) Yay. İstanbul 1995, s. 68-69. İstanbul 1977, s.162; Ahmet Ünsür, *Kuruluşundan Günümüze İmam Hatip Liseleri*, Önder (İmam Hatip Liseleri Mezunları ve Mensupları Derneği) Yay. İstanbul 1995, s. 68-69.

⁸⁵ Yaşar Sarıkaya, *Medreseler ve Modernleşme*, İz Yayıncılık, İstanbul 1997, s.190.

⁸⁶ Halis Ayhan, *Türkiye’de Din Eğitimi (1920-1998)* İFAV Yay. İstanbul 1999, s.31; Akyüz, *Türk Eğitim Tarihi (Başlangıçtan 2001’e)*, s.300.

Tabakat, Fizik ve Kimya, Malumat-ı Hıfzı, Yazı, Terbiye-i Bedeniye, Türk Edebiyatı, Hitabet ve İnşaat, Arabi, Tarih.⁸⁷

1924-1925 öğretim yılında Edirne, Ödemiş, Hopa, Şavşat, Niğde İmam-Hatip Mektepleri kapanmış, Artvin ve İzmir’de birer yeni İmam-Hatip Mektebi açılmak suretiyle sayıları 26’ya inmiştir. 1925-1926 öğretim yılında ise Erzurum, Eskişehir, Urfa, Amasya, Gaziantep, Maraş, Artvin, İzmir İmam-Hatip Mektepleri kapanarak Of, Akşehir İmam-Hatip Mektepleri açılmakla bu okulların sayısı daha da azalarak 20’ye inmiştir. 1926-1927 öğretim yılında Kütahya, İstanbul İmam-Hatip Mektepleri’nden başka tamamı kapatılmış, 1931-1932 ders yılında ise Kütahya ve İstanbul’dakiler de kapatılarak, İmam-Hatip Mekteplerinin erken Cumhuriyet dönemi safahatı sona ermiştir.⁸⁸

Bu dönemde bu okullara gerekli ödenekler ayrılmamış, din görevliliği devlet memuru olmaktan çıkarılmış, bu okulların mezunlarına görev verilmemiş doğrudan veya dolaylı bazı yollarla kapanmaları için baskı uygulanmış, hocaları da çeşitli bahanelerle görevlerinden alınmıştır.⁸⁹ Bu da okulların kapanmasına sebep olmuştur.

Ayrıca bu mekteplere öğrenci ilgisi azaldığı için kapatıldığı iddiası bir ölçüde doğruysa da, “mektebin lise kısmının açılmayışı, yalnız dört yıllık bir orta mektep seviyesinde kalmış olması, mezunlarının istihdam alanlarının olmayışı gibi sebeplerin yanında daha da önemli bir sebep ise 1928’de yapılan Harf İnkılâbı’nın etkisi, diğer yandan Laiklik anlayışı ve uygulamaları”⁹⁰ gibi etkenler de göz önünde bulundurularak değerlendirilmelidir.

Sonuç olarak, 1930’lu yıllara gelindiğinde 1924 yılında eğitim adına çıkarılan kanuna rağmen Türkiye’de müstakil ve resmi olarak din eğitimi ve öğretimi yapan örgün eğitim kurumu kalmamıştır. Türk eğitim sistemi tamamen dinden ve din eğitim ve öğretim sisteminden soyutlanıp, halk din konusunda kendi kaderiyle baş başa bırakılmıştır.

Tevhid-i Tedrisat Kanunu’nun yürürlükte olmasına rağmen tarihinde ilk defa ülkede örgün din eğitimi ve öğretimi tamamen kaldırılmıştır. Açılan okulların birçoğu eğitime yeni başlamışken öğrenciler mezun olmadan okulları kapatılmış. Modern

⁸⁷ Ayhan, *age*, s.35.

⁸⁸ Ayhan, *age*, s.32.

⁸⁹ Öcal, *agm*, s.243-244, geniş bilgi için. Mustafa Öcal, *İmam-Hatip Liseleri Ve İlköğretim Okulları*, Ensar Neşriyat, İstanbul 1994, s.32-34.

⁹⁰ Ayhan, *age*, s.38.

Türkiye’de medreselerin kapatılması üzerine din görevlilerinin yetiştirilmesi ihtiyacını karşılamak için, İmam Hatip Kursları (15 Ocak 1949), Ankara İlahiyat Fakültesi (21 Kasım 1949), İmam Hatip Okulları (17 Ekim 1951) açılması ve Kur’an Kurslarının var olan (Dar’ul Kur’an / Dar’ul Huffaz) adı ile Kur’an-ı Kerim eğitim ve öğretimi yapan din eğitimi kurumlarının isimleri Kur’an Kursu şekline dönüşmüştür.⁹¹ Sayılarının artırılması yoluna gidilerek 1933’ten 1948 yılına kadar din eğitimsiz geçen boşluk dönemi doldurulmaya çalışılmıştır.

2.3. İmam-Hatip Kursları (1948-1951)

Cumhuriyet döneminde açılan tüm İmam-Hatip Okulları 1930’da tamamen kapatılınca memlekette din hizmetlerini görececek, insanları din konusunda aydınlatacak ve dini soruları cevap verecek eleman sıkıntısı başlamıştır.

Bu durumu, dönemin Diyanet İşleri Başkanı Ahmet Hamdi Akseki şu şekilde özetlemektedir: “İmam-Hatip Mektebi adı verilen ve en yeni şekilde tedrisat yapmakta bulunan ve memleketin hakiki ihtiyacına cevap vermekte olan bu müesseselerin, İlahiyat Fakültesi’nin bekleyen feyzi vermeden kapatılmalarının sebeplerini araştırmak tetkike değer bir memleket meselesidir.”⁹² Akseki toplumda dinin bir ihtiyaç olduğu, bu ihtiyacı karşılamak için okullar açıldığı fakat henüz öğrencileri mezun olmadan kapatılmasının yanlışlığını sesini duyurabileceği yerlere anlatmaktadır.

Halkla birlikte bazı aydınların, siyaset ve devlet adamlarının da hissettiği dinî eğitim ihtiyacı karşısında 1948’de ilk defa açılması kararlaştırılmış, 15 Ocak 1949’da İstanbul ve Ankara başta olmak üzere İmam-Hatip Kursu adıyla 10 aylık bir öğretim kurumu açılmış ve daha sonra da bunların sayısı 10’a çıkmıştır. Ülkedeki din görevlisi ihtiyacını karşılamak amacıyla askerliğini yapmış ortaokul mezunu olanların kabul edildiği bu kurslar Demokrat Parti’nin üçüncü döneminin başlarına -1958 yılına- kadar devam etmiştir.⁹³

Bu okullar gerçek manada din eğitimi vermesi için açılmadığından tam bir okul müfredatı uygulanamıyordu sadece günlük hayatta insanlara lazım olacak seviyede

⁹¹ Bilgi için bakınız, Halis Ayhan, “İmam-Hatip Lisesi”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C.22, İstanbul 2000, s.71, agm, s.191-193; Mustafa Öcal, *İmam-Hatip Liseleri Ve İlköğretim Okulları*, s.32-34, Mustafa Öcal, “Türkiye’de Din Eğitimi Ve Öğretimi”, s.244. , Ayhan, *Türkiye’de Din Eğitimi*, s.31.

⁹² Ayhan, *Türkiye’de Din Eğitimi*, s.31-36.

⁹³ Ayhan, agm, s.191.

bilgiler veriliyordu. 1950 seçimlerinde din eğitiminin toplumun ihtiyacı olduğuna inanan partinin seçimi kazanmasının ardından özgürlük ortamının sağlanması, toplumun daha çok din eğitimine duyduğu ihtiyaç dönemin bakanı tarafından desteklenmesi sonucu 1951 yılında İmam- Hatip Kursları yerini İmam-Hatip Okullarına bırakmıştır.

2.4. İmam-Hatip Okulları (1951 - 1973)

Tek parti iktidarını bitiren 1950 seçimi gerçekleştirilmiş, halkın din ve maneviyatına önem veren, halkın istek ve arzularını yerine getirmek ve din eğitiminin toplumun bir ihtiyacı olduğunu her platformda söyleyen bir iktidar seçimi kazanınca din eğitimi ve öğretimi alanında halkta beklentiler oluşmuştur. Yeni iktidar da bu beklentileri zaman zaman karşılamaya çalışmıştır.

Bu cümleden olarak Menderes Hükümeti, Tevhid-i Tedrisat Kanununa dayanarak, İmam-Hatip Okullarını 1951 yılında tekrar açmıştır. 13.10.1951 tarih ve 601 sayılı Müdürler Komisyonu Kararı ile ilkokula dayalı olarak dört yıl öğrenim süresini muhtevi, 17 Ekim 1951 yılında Adana, Ankara, Isparta, İstanbul, Kayseri, Konya, Maraş olmak üzere yedi ilde İmam-Hatip Okulları öğretime başlamıştır. Bu okulların birinci devreleri 1954-1955 ders yılında mezunlarını vermiş, ikinci devresi üç yıl olarak açılmış ve böylece yedi yıl öğretim süresi olan ve her iki kısmıyla bir bütünlük teşkil eden, yedi yıllık İmam-Hatip Okulları⁹⁴ Türkiye'nin eğitim veya Maarif tarihinde yerlerini almış oldular.

Açılan İmam-Hatip Okullarının orta kısmında; Kur'an-ı Kerim ve Tecvit, Arapça, Tefsir, Akaid, Kelam, Din Dersleri, Fıkıh Usulü, Siyer ve Ahlak, Hadis ve Hadis Usulü, Türkçe, Türkçe Hitabet, El Yazısı, Psikoloji, Tarih, Coğrafya, Yurttaşlık ve Kanun Bilgisi, Matematik, Fizik, Kimya, Beden Eğitimi, Müzik, Tabiat Bilgisi, Sağlık Bilgisi, Türk-İslam Sanatı, Yabancı Dil, Resim-iş dersleri; lise kısmında ise: Kur'an-ı Kerim ve Tefsir, Arapça, İslam Felsefesi ve Kelam, Fıkıh ve Feraiz, Dinler Tarihi, Hadis ve Hadis Usulü, Psikoloji, Sosyoloji ve Ahlak, Mantık, Türk-İslam Sanatları, Türk Dili ve Edebiyatı, Tarih, Coğrafya, Fizik, Kimya, Biyoloji ve Sağlık

⁹⁴ Halis Ayhan, *Türkiye'de Din Eğitimi (1920-1998)* İFAV Yay. İstanbul 1999, s.166. Ayrıca daha geniş bilgi için bkz., Nahit Dinçer, *1913'ten Günümüze İmam-Hatip Okulları Meselesi*, Şule Yay. 1998, s. 97. ; Hasan Ali Yücel, *Türkiye'de Ortaöğretim*, T.C. Kültür Bakanlığı Yay. Ankara, 1994, s. 62. ; Ömer Okutan, *Cumhuriyet Döneminde Eğitim*, MEB Yayınları., İstanbul, 1983, s. 420.

Bilgisi, Matematik, Kozmografya, Beden Eğitimi, Müzik, Milli Savunma, Resim ve Yabancı Dil Dersleri bulunuyordu.⁹⁵

Yukarda saydığımız dersleri aldıktan sonra, 1954 yılında diğer liselerin derslerini almaları için lise kısmı ilave edilmesine rağmen halen daha bir İlahiyat Fakültesine alınmadıklarını 1950’li yıllarda Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi’nde Alman Şarkiyatçı Annemarie Schimmel (ö.27.01.2003) “Türkiye’de İslam” konulu eserinde şu şekilde ifade etmiştir.

“Öğrencilerin meslek derslerinin yanında bir Türk liselerindeki tedrisatı görebilmeleri için 1954 yılında İmam-Hatip okullarına lise kısmı da ilave edildi. Çok hayret-i muciptir ki, bunlar en mükemmel namzet olmalarına rağmen İlahiyat Fakültelerine kabul edilmediler. Şimdi bu okullar İslam Enstitülerine dönüştürülmek üzere dirler.”⁹⁶

1951 yılında açılan bu okulların anlayışı, ideolojisi, inkılâplar ve laiklik açılarından, genel öğretim içerisindeki yeri tartışılmıştır. Bu tartışmalara yabancı ilim adamları da katılmışlardır. Bu tartışmalara İsraili Tarihçi olan Uriel Heyd (1968) “Modern Türkiye’de İslam’ın Dirilişi” isimli konferansında İmam-Hatip Okullarıyla ilgili olarak müşahede ve tespitlerini şöyle açıklamıştır (28 Mart 1968) şu ifadelerde bulunmuştur.

“İlkokullarda din dersi saatleri çoğaltıldı ve ortaokullara da teşmil edildi. Bu seneden (1968) itibaren liselere de din dersleri konuldu. En mühimi, Menderes’in yeniden çok sayıda orta dereceli mektep açmış olmasıdır. Laik Cumhuriyet idaresinde Müslüman din görevlilerinin durumları, ciddi ve zor meseleler ortaya çıkarmıştır. Bir çok yeni yapılan cami sayısının hızla artması ve II. Cihan harbinden sonra din tahsilinin süratle terakkisi sonunda, hem ehliyetli din görevlilerine, hem de dirayetli din dersi hocalarına şiddetle ihtiyaç hasıl olmuş ve hala olmaktadır. İmam-Hatip Okulları geniş halk kitlesi tarafından emsalsiz bir hüsn-ü kabul görmüştür. Bu okulların hem Türkiye Cumhuriyeti’nin laik prensiplerine bağlı birer vatandaş, hem de İslami emirlere itaatkâr kâmil bir Müslüman ve modern bir münevver olmak gibi arzu edilen tipte mezunlar vermeye muvaffak olup olamayacakları hususunda şimdiden bir şeyler söyleyebilmek

⁹⁵ Halis Ayhan, “İmam-Hatip Lisesi”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C. 22, İstanbul, 2000, s. 191.

⁹⁶ Hulusi Yavuz, *Osmanlı Devleti ve İslamiyet*, İz Yayıncılık, İstanbul, 1991, s. 120.

için çok erkendir. Modernistlerle muhafazakârlar arasında, okulların gaye ve davaları hakkında münakaşaların devam ettiğine dair birçok belirtiler vardır.”⁹⁷

Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu'nun 20 Nisan 1972 tarih ve 248 sayılı kararınca “İmam-Hatip Okulu İdare Yönetmeliği” yayınlanmıştır. Bu yönetmelikte İmam Hatip okulları; “İmam-Hatip Okulu, ortaokul üzerine 4 yıllık öğrenim veren bir meslek okuludur” şeklinde tarif edilmiştir. Okullardan yetişen öğrencilerin İmamlık ve Hatiplik, Kur'an Kursu Öğreticiliği, gerektiğinde müftülük, vaizlik ve benzeri görevleri yapmak üzere öğrenim görmüş din görevlileri olacağı belirtilmiştir.⁹⁸

Okullar kurulduktan sonra bu okullara ilgi, alaka, sempati, maddi ve manevi yardım beklenenin çok üstünde olmuş, bu kadar alaka olacağını beklemeyen kesimler bu okullar üzerinden siyasi ve ideolojik tartışmalara girilmiştir. Bu tartışmalar içinde okulların sayısını azaltılmasının yanında, okulların kapatılması dahi söylenmiştir. Fakat söylenenlerin aksine her geçen gün sayıları sürekli artmıştır.

“Milli Eğitim Stratejisi'yle ilgili kararname ile 1972 yılında “İmam-Hatip Okulu” ifadesi “İmam-Hatip Lisesi” şekline dönüştürülmüştür, 1973'te çıkarılan 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu ile İmam-Hatip Liseleri “hem mesleğe hem de yüksek öğretime hazırlayıcı programlar uygulayan öğretim kurumları”⁹⁹ şeklinde belirtilmiştir.

Bu okullar kurulduğunda itibaren ilk defa güçlü bir kanuni dayanağa kavuşmuş oldu. Bu kanuna kadar bu okul mezunlara din eğitimi veren okulların dışında çeşitli üniversiteler girme hakkı tanınmış oldu. Böylece İmam-Hatipler için yeni bir dönem daha başlamış oldu.

3. İMAM-HATİP LİSELERİ'NİN GELİŞİM SEYRİ (1973-1997)

3.1. (Klasik) İmam-Hatip Liseleri

8 Nisan 1971 tarih ve 13.803 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan hükümet programının milli eğitim reformuna ilişkin bölümünde “İmam-Hatip okullarının orta öğretim sistemine uyacak biçimde ıslah olunması” konusuna değinilmiştir. Bu çerçevede 4 Ağustos 1971 tarih ve 255 sayılı Talim Terbiye Dairesi kararı ile İmam-

⁹⁷ Yavuz, *age*, s.201.

⁹⁸ Öcal, İmam-Hatip Liseleri Ve İlköğretim Okulları, s.53-54.

⁹⁹ Ayhan, “İmam-Hatip Lisesi”, s. 192.

Hatip okulları yeni bir statüye kavuşturulmuştur. Bu okullardaki yedi yıllık öğretime son verilerek orta kısmı kapatılmış, ortaokula dayalı, öğretim suresi dört yıl olan meslek liseleri haline getirilmiştir. 1972-1973 öğretim yılından itibaren de bu yeni okullara ortaokul mezunları alınmaya başlanmıştır. Diğer ortaokullardaki seçmeli dersler yerine İmam-Hatip Liselerinin bünyelerindeki ortaokullarda Kur'an-ı Kerim ve Arapça dersleri zorunlu seçmeli ders¹⁰⁰ olarak okutulmaya başlanmıştır. Böylece okulların yedi yıllık yapısı korunmuş oldu. Kur'an-ı Kerim ve Arapça derslerinin seçmeli ders olarak okutulması bu okullara ilgiyi de artırmaya başlamıştır. Halis Ayhan bu durumu şu şekilde ifade etmektedir. "...Nitekim bu karardan sonra İmam-Hatiplerin orta kısımları elli sekizden 101'e, yeni kayıt yaptıranların sayısı ise 3334'ten 188.896'ya çıkmıştır. Aynı hızlı artışın sonraki yıllarda devam etmiş, 1980 ihtilal dönemi de dâhil olmak üzere 1997'de temel eğitimi kesintisiz sekiz yıla çıkararak yasanın uygulanmasına kadar İmam-Hatip Liseleri istikrarlı gelişmesini sürdürmüştür... 1973'te yapılan seçim sonrasında Bülent Ecevit'in Başbakanlığında kurulan Cumhuriyet Halk Partisi (CHP) ve Mili Selamet Partisi (MSP) koalisyon hükümeti döneminde, binaları halk tarafından hazır hale getirilmesine rağmen 1971 yılından itibaren öğretime açılmayan okullar açılmış ve (1974-1975 öğretim yılında) 29 İmam-Hatip Lisesi açılmış."¹⁰¹

Daha sonraki dönemlerde ülkede farklı siyasi partilerin hükümet kurmasına rağmen 1974 yılından başlayarak İmam-Hatip Liselerinin ve öğrenci sayılarının hızla artarak "1980-1981 öğretim yılında 374'e ulaşmıştı. Ancak bunlardan 33'ü yalnızca orta kısım"¹⁰² olarak öğretim yapıyorlardı.

1980'e gelindiğinde ülke farklı bir durumla karşı karşıyaydı. Ülke yönetimine asker el koymuştu. Yine İmam-Hatip Liseleri için zor dönemler başlamış oluyordu. Çünkü 1980 askeri yönetiminin yeni İmam-Hatip Liselerinin açılmasını yasaklaması ve bununla birlikte daha önce açılmasına rağmen 33 okulun lise kısmına öğrenci alınmasının da yasaklanması 1988-1989 eğitim-öğretim yılına kadar devam etmiştir. Yasaklamalar devam etse de 1985 yılında İstanbul Beykoz'da Almanca yabancı dil ağırlıklı Anadolu İmam-Hatip Lisesi açılmıştır. Aynı yıl Tunceli'de İmam-Hatip Lisesi

¹⁰⁰ Suat Cebeci, *Din Eğitimi Bilimi ve Türkiye'de Din Eğitimi*, Akçağ Yay. Ankara, 1996, s. 15; geniş bilgi için bkz. Beyza Bilgin, *Kuruluşunun 43. Yılında İmam Hatip Liseleri*, Ensar Neşriyat, İstanbul, 1995, s. 95.

¹⁰¹ Ayhan, *Türkiye'de Din Eğitimi*, s.192-201.

¹⁰² Cebeci, s.151. , Ayrıca bakınız. Halis Ayhan, *Türkiye'de Din Eğitimi (1920-1998)* İFAV Yay. İstanbul, 1999, s.205.

açılmış ancak yasağın fiilen ortadan kalkması için 1989'u beklemek gerekmiştir.¹⁰³ 1996-1997 öğretim yılına gelindiğinde İmam-Hatip Liselerinin sayısı 464'e kadar çıkmıştır.¹⁰⁴

3.2. Anadolu İmam-Hatip Liseleri

V. Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda yer alan, yurt dışındaki işçi çocuklarının eğitimi için yabancı dil (Almanca) ağırlıklı öğretim yaptırılacak ilk Anadolu İmam-Hatip Lisesi 1985-1986 eğitim-öğretim yılında İstanbul Beykoz'da açılmıştır. 1989-1990 öğretim yılında da İngilizce ağırlıklı bir İmam-Hatip Lisesi açılmış ve daha sonra Kartal'a taşınmıştır.¹⁰⁵

Daha sonra benzer şekilde birçok okul daha açılmış. 1990'ların ortalarında 7'si bağımsız müdürlük halinde, 100'ü ise İmam-Hatip Liselerinin (Klasik) müdürlüklerinin yönetiminde olmak üzere toplam 107 Anadolu İmam-Hatip Lisesi eğitim-öğretim faaliyetlerini sürdürmüştür.¹⁰⁶ Hollanda'daki Türk işçilerinin çocuklarının okuyabilecekleri Anadolu İmam-Hatip Lisesi ise 1993'te İçel Bozyazı'da açılmıştır.¹⁰⁷

3.3. Çok Programlı Liselerin (ÇPL) Çatısı Altındaki İmam-Hatip Liseleri

1997 yılında Türkiye'de eğitim alanında önemli diyebileceğimiz bir değişim ve dönüşüm gerçekleştirilmiştir. Bu değişiklik "8 yıllık kesintisiz zorunlu eğitim yasası" olarak bilinmektedir. Yapılan bu değişiklik meslek liselerini özelde ise daha çok İmam-Hatip Liselerini ve bu okullarda okuyan öğrencileri derinden etkilemiştir. Bu okullar, 1997 yılında çıkarılan kanunla öğrenci bulamaz hale gelmiş olup bu binaların bir kısmı bir bir kapatılmış ya da başka isimlerle ilköğretim okullarına dönüştürülmüştür.

Yeterli sayıda öğrencinin İmam-Hatip Liselerini tercih etmemesi sonucu öğrenci azlığı, sorunuyla karşılaşmıştır. Bu durum küçük yerleşim merkezlerinde birden fazla okul açma imkânı olmadığı için çok programlı lise açılmasını netice vermiştir. Aynı

¹⁰³ Cebeci, *age*, s.151.

¹⁰⁴ Halis Ayhan, "İmam-Hatip Lisesi", s.192. ; Ayrıca bkz., Mustafa Öcal, "Türkiye'de Din Eğitimi Ve Öğretimi", *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, C. 7, S. 7, 1998, s.247.

¹⁰⁵ Ayhan, *agm*, s.192.

¹⁰⁶ Öcal, "Türkiye'de Din Eğitimi Ve Öğretimi", s.248.

¹⁰⁷ Öcal, *İmam-Hatip Liseleri Ve İlköğretim Okulları*, s.60. ; Açılan diğer Anadolu İmam-Hatip Liseleri için bakınız, Halil Hayıt, *İmam-Hatip Liselerinin Dünü ve Bugünü*, Türkiye'de Din Eğitimi ve Öğretimi, (İmam-Hatip Liselerinin Kuruluşunun 40. yılı Münasebetiyle Tartışmalı İlmi Toplantı), İslam Medeniyeti Vakfı Yay. İstanbul 1993, s. 117.

müdürlüğün yönetiminde ve aynı okulun çatısı altında çeşitli meslek okullarının programları uygulanmaya başlanmıştır. Bunlar genel adıyla Çok Programlı Lise (ÇPL) olarak adlandırılmışlardır. İşte bu şekilde açılan ÇPL'lerin müdürlüklerinin yönetim ve denetimleri altında 1998-1999 öğretim yılı itibariyle 1'i Anadolu İmam-Hatip Lisesi programı uygulayan toplam 38 İmam-Hatip Lisesi eğitim-öğretime devam etmiştir.

Netice olarak 1998-1999 öğretim yılı itibariyle bu şekilde öğretim yapan üç tür İmam-Hatip Lisesinin toplamı; bağımlı Anadolu İmam-Hatip Liselerini birleşik kabul etmemiz halinde 510, ayrı kabul etmemiz halinde ise 612'dir.¹⁰⁸

İmam-Hatip Liselerine kuruldukları yıllardan 1997-1998 öğretim yılına kadar yaklaşık bir buçuk milyon (1.488.019) öğrenci kayıt yaptırmış olup, bu öğrencilerden yaklaşık 857.272'si orta kısımdan, 443.107'si de lise kısmından mezun olmuştur. Kuruluşundan 1997-1998 eğitim-öğretim yılına kadar bu okullarda toplam 7211'i meslek dersleri, 11.491'i de kültür ve fen dersleri olmak üzere toplam 18.702 öğretmen görev yapmıştır.¹⁰⁹

3.4. Sekiz Yıllık Kesintisiz Temel Eğitim ve İmam-Hatip Liseleri (1997-2013)

Bu okullar açıldığı ilk günden itibaren halk tarafından benimsenmiş ve maddi ve manevi desteği hiç bir zaman eksik edilmemiş ve halkın yıllar geçtikçe artan teveccühüne istinaden İmam-Hatipler tarihinde en yüksek öğrenci mevcuduna 1997'de ulaşmıştır.

Fakat 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu'nun bazı maddelerini değiştiren 16 Ağustos 1997 tarih ve 4306 sayılı 8 yıllık Temel Eğitim Kanunu'nun yürürlüğe girmesiyle İmam Hatip Liseleri için yeni bir dönem başlamıştır. 1739 sayılı kanunun 6. maddesini değiştiren 3. maddesinde: "Milli Eğitim Sistemi, her bakımdan bu yönetmeyi gerçekleştirecek biçimde düzenlenir. Bu amaç doğrultusunda, ortaöğretim kurumlarına, eğitim programlarının hedeflerine uygun düşecek şekilde hazırlık sınıfları konulur." Ve 24. maddesi değiştiren 5. maddesinde de "İlköğretim kurumları sekiz yıllık okullardan oluşur, bu okullarda kesintisiz eğitim yapılır ve bitirenlere ilköğretim diploması verilir.

¹⁰⁸ Öcal, "Türkiye'de Din Eğitimi Ve Öğretimi", s. 248.

¹⁰⁹ Öcal, *agm*, s.249.

»¹¹⁰ ifadelerini içeren yasayla, bu okullar ve öğrencileri 1997-1998 eğitim-öğretim yılında ve daha sonraki yıllarda ülke gündemine oturmuş oldu. Bu yasayla okulların orta kısmı kapatılmasının yanında, 2547 sayılı Yükseköğretim Kurumu'nun 45. maddesi gereğince yapılan düzenleme ile alan katsayı uygulamasına geçilerek İmam-Hatip Liseleri mezunlarının İlahiyat Fakülteleri dışındaki yükseköğretim kurumlarına girmeleri büyük ölçüde zorlaştırılmıştır. Bu uygulama yasanın çıkmasından 2 yıl sonra 1999 ÖSYS'de yürürlüğe girmiş olup mesleki ve teknik ortaöğretim kurumları olumsuz yönde etkilenmiştir. Özellikle de İHL'deki öğrenci sayısının önemli ölçüde düşmesine yol açmış ve yasa İHL'leri olumsuz olarak etkilemiş oldu.

Ayrıca 1997 yılındaki sekiz yıllık kesintisiz eğitim kanunundan sonra okullar arasındaki yatay ve dikey geçişin sınırlandırılması, okul dışı bitirme uygulamasının kaldırılması da İHL'deki öğrenci sayısının azalmasının başka etkenlerdir.

4306 sayılı kanunun uygulanması sonucu 1997-1998 eğitim-öğretim yılından itibaren seçmeli ders olarak Kur'an-ı Kerim ve Arapça okutulan İmam-Hatip Liselerinin ortaokulları kapatılmış, sekiz yıllık kesintisiz zorunlu ilköğretim gereği tek tip ilköğretim programları uygulamaya girmiş ve İmam-Hatip Liselerine de hazırlık sınıfları konmuştur. 1998-1999 öğretim yılından itibaren İmam-Hatip Liselerine hazırlık sınıfının konmasıyla ile (Hazırlık sınıfı + 3 yıl) 4 yıllık yeni tip bir İmam-Hatip Lisesi oluşturulmaya çalışılmıştır. İmam-Hatip Liseleri, bu yasadan sonra sekiz yıllık kesintisiz zorunlu temel eğitim veren ilköğretim kurumlarına dayalı olarak hizmet vermeye başlamıştır.

Yeni yasaya göre düzenlenmiş müfredat programı da Eylül 1998 gün ve 2492 sayılı Tebliğler Dergisi'nde yayınlanarak bu okullarda uygulamaya konulmuştur. Bu programa göre hazırlık sınıfında; Türkçe, Arapça, Kur'an-ı Kerim, Beden Eğitimi ve Temel Dini Bilgiler yer aldıktan sonra, ortak genel kültür dersleri olarak; Türk Dili ve Edebiyatı, Tarih, Coğrafya, Felsefe, Milli Güvenlik, Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük, Matematik, Biyoloji, Sağlık Bilgisi, Fizik, Kimya, Yabancı Dil ve Beden Eğitimi, alan dersleri olarak da Kur'an-ı Kerim, Arapça, Hadis, Tefsir, Kelam, Fıkıh, Siyer, Hitabet ve mesleki uygulama, İslam Tarihi, Dinler Tarihi, Sosyoloji, Psikoloji, okul türüne ait seçmeli dersler¹¹¹ olarak çeşitli dersler bulunmaktadır.

¹¹⁰ Resmi Gazete, Sayı 23084, 16 Ağustos 1997, s.3.

¹¹¹ MEB Tebliğler Dergisi, 1998 yılı Eylül sayısı

1999'dan itibaren tüm meslek liseleriyle birlikte imam-hatip liselerinin de önüne konulan katsayı engeli, 2003 yılından itibaren ÖSS'de yapılacak değişiklik ve katsayı eşitsizliğine son vermek için ilgili kurumlar tarafından çalışmalar başlatılmıştır. Fakat katsayı engelini kaldırıp eşitliği sağlama adına yapılan bütün düzenlemeler, dönemin Cumhurbaşkanı ve yargı engeline takılmış, yine katsayı engeli kaldırılamamıştır. Yapılan çalışmalar her ne kadar katsayı eşitsizliğini tam olarak kaldırmasa da katsayı eşitsizliği azaltmasından dolayı İmam-Hatiplere yeniden ilginin arttığını sabah gazetesi yazarı Sait GÜRSOY makalesinde “AK Parti iktidarının ilk 6 yılında yeni İHL de açılmazken, 2009’da yaklaşık on, 2010’da da 28 İHL açıldı. Geçen yıl 235 bin öğrencisi olan okulların bu yıl öğrenci sayısının 290 bini bulmasını bekliyorum”¹¹² diye ifade etmektedir.

2010 yılına gelindiğinde katsayı eşitsizliğini tamamen ortadan kaldırıp tüm öğrencilerin eşit koşullarda sınava girmeleri için yeni düzenleme gidilmiştir. Fakat 2010’da yapılan bu düzenleme de sorunu tam olarak çözememiştir. Yıllardır tartışma konusu olan 2547 Sayılı Yükseköğretim Kurulu Kanunu'nun ilgili 45. maddesinde değişikliğe gidilmesi, yargıdan (Danıştay) gelebilecek her türlü engeli de ortadan kaldıracak bir düzenleme yapılması kararı verilmiştir. Katsayı kaldırma kararını dönemin YÖK Başkanı Prof. Dr. Yusuf Ziya Özcan: “Eşitlikçi, adil bir düzenleme yapılıyor. Bu uygulamanın imam hatiplerle bir ilgisi yok. İmam hatiplerin genele oranı yüzde 5. Katsayının kalkması ülkenin bütünü için önemli. Fırsat eşitliğinden herkes yararlanmasını istiyoruz”¹¹³ diye ifade etmiştir.

Değişikle, katsayı problemi tamamen ortadan kalkmıştır. Ve uygulama 2012 yılından itibaren üniversiteye giriş sınavlarında imam hatip ve meslek lisesinde okuyan öğrenciler ile genel lisede okuyan öğrencilerin aynı şartlarda yarışmasını sağlamıştır. Bütün bu yapılan değişikliklere ilave olarak 2012’de eğitim sisteminde köklü değişiklik yapılarak imam-hatiplerin 1997’de kapatılan ortaokul kısımları 2012-2013 eğitim-öğretim yılında öğrenci alması imam-hatiplere rağbet daha çok artmıştır. Katsayı

¹¹² Sait Gürsoy, “İmam Hatip Gerçeği Göz Ardı Edilemez”, Sabah, 7 Eylül 2011

¹¹³ Sabah gazetesi, “Üniversiteye girişte katsayı kalkıyor”, Kaynak:

<http://www.hakimiyet.com/egitim/universiteye-giriste-katsayi-kaldiriliyor-h4695.html#ixzz2MP8kuPnT>,

Erişim tarihi:(02/03/2013)

uygulaması ve başörtü yasağı gibi yasakların ortadan kaldırılmasının da etkisiyle vatandaşların İHL'lere kayıt başvurusunda rekor seviyeye ulaşılmıştır.

Milli Eğitim Bakanlığı Din Öğretimi Genel Müdürü Prof. Dr. İrfan Aycan konuyla ilgili: "98 bin öğrenci kaydedildi. Kayıtlar bitene kadar 110 bine çıkmasını bekliyoruz. Yüzde 10 hedeflemiştik. Şu anda yüzde 9 olarak gerçekleşti. Geçmişte ortaokulda 2 öğrenci, lisede 1 öğrenci oluyordu. Şimdi bire bir yakalandı. Lise kayıtları daha da artabilir. Kayıtlar böyle giderse 4 yıl sonra, imam hatip liselerinde 400 bin civarında öğrenci artışı olabilir"¹¹⁴ cümleleriyle İmam-Hatiplere olan ilgiyi belgelemiştir. Bunca olaydan sonra imam-hatiplerin eski bereketli günlerine dönüş yolu açılmıştır.

4. BATMAN'DA İMAM-HATİP LİSELERİ

4.1. Batman İmam-Hatip Lisesi ve Batman Anadolu İmam-Hatip Lisesi

Okulun ilk binası 1975 yılında dernek tarafından yaptırılmış, okul binası aynı yıl hazineye devredilmiştir. 8 yıllık kesintisiz eğitimden dolayı öğrencisi çok azalan okul 2001 yılında Cumhuriyet Lisesine tahsis edilmiş fakat 2001'den 2006'ya kadar ki zaman diliminde her yıl kayıtlar artmaya başlayınca 5 yıl sonra 15.09.2006 tarihinde geri alınan A Blok binasında bakım ve onarım çalışmaları yapılmıştır. Bu bağlamda binanın çatısı yenilenmiş, erkek ve kız öğrenci lavabo ve tuvaletleri onarılmış, öğretmenler odası genişletilmiş ve binanın iç ve dış cepheleri boyanmıştır. Bu binada hali hazırda (A blok) 12 derslik, 1 müdür odası, 2 müdür yardımcısı odası, 1 rehberlik servisi ve 1 öğretmenler odası bulunmaktadır.

Okula ait 2. bina 1990 yılında yapılmıştır. B blokta 11 derslik, 1 müdür başyardımcısı odası, 1 müdür yardımcısı odası, 1 öğretmenler odası, 1 memur odası, 1 teknisyen odası 1 bilgisayar odası, 1 kütüphane, 1 mescit, 1 çok amaçlı salon, 1 arşiv, 1 fen laboratuvarı ve 1 depo bulunmaktadır.

1998-1999 eğitim-öğretim yılında kız öğrenci sayısı 164'e, erkek öğrenci sayısı ise 225'e kadar düşerek toplam 389 öğrenci okula devam etmiştir. Öğrenci sayısındaki düşüş bir sonraki yıl da devam etmiş, kız öğrenci sayısı 117, erkek öğrenci sayısı ise 168'e kadar düşerek toplam 285 öğrenci ile öğretim yılı tamamlanmıştır.

¹¹⁴Habertürk gazetesi, "İmam hatibi seçen öğrenci sayısı arttı mı?", Kaynak:<http://www.haberturk.com/polemik/haber/776110-imam-hatibi-secen-ogrenci-sayisi-artti-mi>, Erişim tarihi:(02/03/2013)

Okul İmam-Hatip Lisesi iken 2006 yılında (2006-2007 eğitim-öğretim) Anadolu İmam-Hatip Lisesi hüviyetini kazanmış. 2014-2015 eğitim-öğretim yılında okulun Anadolu İmam Hatip Lisesi kısmında 16 şube ve 435 öğrenci, İmam Hatip Lisesi kısmında 24 şube ve 770 öğrenci, İmam Hatip Ortaokulu kısmında 5 şube ve 155 öğrenci eğitim ve öğretime devam etmektedir.

Okula bağlı Erkek Öğrenci Yurdu 1989 yılında Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği tarafından yaptırılmış olup hazineye devredilmiştir. Yurt binasında 1 müdür yardımcısı odası, 1 memur odası, 1 yardımcı hizmetli odası, 24 öğrenci odası, 4 mescit, 4 öğrenci ders çalışma odası, 1 ütü odası, 1 yemekhane, 2 kiler, 1 kalorifer kazan dairesi ve 1 çamaşırhane mevcuttur.

4.2. Kozluk İmam-Hatip Lisesi

Okul binası 1985 yılında 100 yataklı kız öğrenci yurdu olarak inşa edilmiştir. Ancak 1992 yılına kadar yatılı kız öğrenci talebi olmadığından Atatürk İ.Ö.O.'nun ek dersliği olarak kullanılmıştır. 1992 yılında okul Batman İmam Hatip Lisesine bağlı orta kısım olarak 38 öğrenci ile açılmış olup 1995 yılında ilk öğrencileri ile beraber Kozluk İmam Hatip Lisesi olarak 71 öğrenci ile eğitim öğretime başlamıştır.

Ancak 1997/1998 yılında başlayan katsayı eşitsizliği sebebiyle öğrenci kayıtlarındaki büyük düşüşten dolayı okul binası Atatürk İ.Ö.O.'na devrine karar verilmiş olup Kozluk İHL Halk Eğitim Merkezine taşınmış fakat kısa süre sonrada buradaki yer darlığından dolayı Halk Eğitim Merkezinden Kozluk Çok programlı Lise'ye taşınmıştır. Bu sıkıntılar öğrenci sayısının 3'e kadar düşmesine sebep olmuştur. Burada da Çok Programlı Lisenin artan öğrenci sayısı sebebiyle tekrar Atatürk İ.Ö.Okuluna geri dönmüştür. 2004/2005 eğitim- öğretim yılında okul idaresinin yapmış olduğu yoğun çalışmalar sonucunda ilk yıl 11, 2.yıl 33,3. yıl 88 ve 2007/2008 eğitim yılında kayıtlarla 232 öğrenci mevcuduna ulaşılmış. 2013 yılının nisan ayında 24 derslikli binanın inşaatı başlamıştır. Fakat yüklenici firma ile İl Valiliği arasındaki mahkeme sürecinden dolayı inşaat 2013 yılı kasım ayında durdurulmuştur. Akabinde yeni bir ihale ile 2014 Mart ayında tekrar başlayan inşaat 2014 Ekim ayında tamamlanabilmiştir. 2014-2015 eğitim-öğretim yılına Kozluk Anadolu İmam Hatip Lisesi adıyla başlayan okul 502 gündüzlü 540 taşınmalı ve 200 civarı mesleki açık öğretim lisesi öğrencisi olmak üzere toplam 1242 öğrenci 50 öğretmen 5 idareci ve 9

geçici hizmetli bulunmaktadır. Yeni binasında ayrıca 100 kişilik kapalı spor salonu bulunmaktadır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

UYGULAMALI ARAŞTIRMANIN BULGULARI

İMAM-HATİP LİSELERİNDEKİ ÖĞRENCİLERİN İMAM-HATİP LİSESİ ALGISI (BATMAN İLİ ÖRNEĞİ)

Temel veri toplama aracımız olan anket, Batman İmam-Hatip Lisesi, Batman Anadolu İmam Hatip Lisesi ve Kozluk İmam-Hatip Lisesi öğrencilerine uygulandı. Daha önce de belirttiği gibi 400 adet anket formu değerlendirmeye alındı. Anketin ilk bölümünde İmam-Hatip Lisesinde okuyan öğrencileri tanımak amacıyla örneklemin olgusal özelliklerini tespit etmeye yönelik hazırlanmış sorular yer almaktadır.

1.1. Örneklemin Olgusal Özellikleri

1.1.1. Ankete Katılan Öğrencilerin Cinsiyet Durumlarına Göre Dağılımı

Tablo 1: Örneklemin Cinsiyete Göre Dağılımı

Cinsiyet	Sayı	%
Kız	185	46,25
Erkek	215	53,75
Toplam	400	100

Tablo 1’de gösterilen bulgulara göre öğrencilerden % 46,25’inin (185) kız, % 53,75’inin ise (215) erkek olduğu ve toplam 400 öğrencinin çalışmaya katıldığı anlaşılmaktadır. Tablo 1’de gösterilen bulgulara göre örnekleme yer alan erkek öğrenci sayısının kız öğrenci sayısından daha fazla olduğunu göstermektedir. Bu bulgu, toplumda imam-hatiplik mesleğinin erkeklere daha uygun bir meslek olduğu inancının etkisi ile açıklanabilir. Zira resmi veriler de bu durumu teyit etmektedir. Örneğin, Kozluk İHL’de 130 kız öğrenciye karşı 151 erkek öğrenci öğretim görmektedir. Batman İHL’de ise 363 kız öğrenci, 808 erkek öğrenci bulunmaktadır.

1.1.2. Ankete Katılan Öğrencilerin Yaşa Göre Dağılımı

Tablo 2: Örneklemin Yaşa Göre Dağılımı

Yaş	Sayı	%
13-15	143	35,75
16-18	220	55
18 ve üstü	36	9
Diğer	1	0,25
Toplam	400	100

Tablo 2’de gösterilen sonuçlara göre çalışma örnekleminde yer alan öğrencilerin, % 35,75’inin (143) 13-15 yaş aralığında, % 55’inin (220) 16-18 yaş aralığında, % 9’unun (36) ise 18 yaş ve üstü olduğu tespit edilmiştir.

Bulgular, 18 ve üstü yaşı olan öğrencilerin sayısının 37 olması lise yaşı ortalamasının üstünde olduğunu göstermektedir. Bu oranın lise yaş ortalamasının üstünde olması okula başlama yaşının yüksek olduğunu, okula geç kayıt yaptırıldığını veya ortaokuldan sonra bu öğrencilerin eğitime ara verdiklerini aradan sonra tekrar okula başladığını göstermektedir. Bununla birlikte bölgede kız çocuklarının okula - özellikle de liseye- gönderilmesi konusunda bir isteksizlik olduğu bilinmektedir. Zaman zaman aileler çocuklarının baskı ve isteğine bir süre sonra ancak olumlu cevap verebilmişlerdir. Gözlem ve bölgede uzun yıllar çalışmış olmanın verdiği tecrübeye dayanarak yaşı ilerlemiş lise öğrencilerinin büyük kısmının bu tür çocuklardan müteşekkil olduğu düşünülmektedir.

1.1.3. Ankete Katılan Öğrencilerin Lise Türüne Göre Dağılımı

Tablo 3: Örneklemin Lise Türüne Göre Dağılımı

Lise Türü	Sayı	%
İmam Hatip Lisesi	310	77.5
Anadolu İmam Hatip Lisesi	90	22.5
Toplam	400	100

Tablo 3’de gösterilen bulgular öğrencilerin, % 77.5’inin (310) İmam Hatip Lisesi’nde, % 22.5’inin ise (90) Anadolu İmam Hatip Lisesi’nde öğrenim görmekte olduğunu göstermektedir.

Elde edilen bulgular sonucunda, İmam-Hatip Lisesinde okuyan öğrenci sayısının Anadolu İmam-Hatip Lisesinde okuyan öğrenci sayısından fazla olduğu tespit edilmiştir. Bu bulgu, İmam Hatip Lise sayısının, Anadolu İmam Hatip Lise sayısından fazla olması, ayrıca Anadolu İmam-Hatip Liselerine sınav sonucunda belirli kontenjanla öğrenci alınması ile açıklanabilir.

1.1. 4. Ankete Katılan Öğrencilerin Sınıflara Göre Dağılımı

Tablo 4: Örneklemin Öğrenim Gördükleri Sınıfa Göre Dağılımı

Sınıf	Sayı	%
Lise 1	122	30,5
Lise 2	81	20.25
Lise 3	72	18.0
Lise 4	125	31.25
Toplam	400	100

Tablo 4’de gösterilen bulgular öğrencilerin, % 30.5’inin (122) lise 1’de, % 20.25’inin (81) lise 2’de, % 18’inin (72) lise 3’te ve % 31.25’inin (125) lise 4’te öğrenim gördüğünü göstermektedir.

Lise 1. sınıf öğrencilerinin oranının 2. ve 3. sınıflarda okuyanlardan fazla olması, 2012 yılından itibaren üniversiteye giriş sınavlarında İmam-Hatip ve Meslek Lisesi’nde okuyan öğrenciler ile Genel Lise’de okuyan öğrencilerin aynı şartlarda yarışmasıyla bağlantılı olduğu düşünülmektedir. Lise 2. ve 3. sınıf öğrenci sayılarının Lise 1 ve 4. sınıf öğrenci sayılarından fazla olmasının nedenleri arasında aynı bölgede (Batman merkezde, ilçelerinde ve civar illerde) yeni İmam Hatip Liseleri açılmasının etkili olduğu düşünülmektedir. Zira 2009 yılında Milli Eğitim Bakanlığı 1997’den sonra ilk kez yeni İmam-Hatip Liseleri açmaya başlamıştır. Bu durum da mevcut İmam Hatip Liselerinde okuyan öğrenci sayısını etkilemiştir. Farklı il ve ilçelerde bu okulların açılmasından dolayı yeni okullara kaydolun öğrenciler de Batman’da öğrenim gören öğrenci sayısının azalmasında etkili olduğu söylenebilir.

1.1.5. Öğrencilerin Yerleşim Birimleri

Tablo 5: Örneklemin Yerleşim Yeri İle İlgili Dağılımı

Yer	Sayı	%
Köy	167	41.75
Kasaba	30	7.5
Şehir	191	47.75
Büyükşehir	12	3.0
Toplam	400	100.0

Tablo 5'te gösterilen bulgular öğrencilerin, % 41.75'inin (167) köy'de, % 7.5'inin (30) kasaba'da, % 47.75'inin (191) şehir'de ve % 3'ünün büyükşehir'de yaşamlarını sürdürdüklerini göstermektedir.

Ankette köy ve şehirde yaşayan öğrenci sayılarının birbirine yakın olması öğrencilerin bu okulları tercih etmede kırsalda veya şehirde yaşamalarının ayırt edici bir özellik olmadığını göstermiştir. İHL öğrencilerinin şehirde yada köyde yaşayanlarca tercih etmelerinde Batman'ın köyden kente göçün devam ettiği bir dönemi yaşamasıyla ilgili olduğu düşünülmektedir. Zira son 20-30 yılda yaşanan sosyo-ekonomik durumdan kaynaklanan sebeplerle aşırı göç almış olan Batman'ın “şehirleşmiş” yada “modern kent” kültürünün yerleştiği bir şehir olmadığı da göz önünde bulundurulmalıdır. Tabii olarak Batman modern anlamda kent olmaya çalışan bir şehirdir ancak yerellikten ve geleneksellikten kurtulamamış bir şehir izlenimi vermektedir. Belirli merkezler ve bazı caddeler hariç arka sokak ve mahallelerin modern kent kültüründen uzak bir yaşama sahne olduğu görülmektedir. “Köylülük” ile “şehirlilik” arasında kalmış olan Batman'ın, ilçesi olan Kozluk'tan pek çok açıdan farklı olmadığı da anlaşılmaktadır. Bu durum da öğrencilerin İHL'yi tercihlerindeki farkın az olmasının bir açıklaması olarak değerlendirilebilir.

2. Öğrencilerin Aileleri İle İlgili Bilgiler

1.2.1. Öğrencilerin Anne-Babalarının Öğrenim Durumları

Tablo 6: Örneklemin Annelerinin Eğitim Durumuna Göre Dağılımı

Mezuniyet	Sayı	%
İlkokul	133	33.25
Orta veya Lise	29	7.25
Yüksekokul veya Fakülte	3	0.75
Y. Lisans veya Doktora	1	0.25
Okul okumamış ama okur-yazar	52	13
Okur-yazar değil	182	45.5
Toplam	400	100.0

Tablo 6’da gösterilen bulgulardan öğrenci annelerinin, % 33.25’i (133) ilkokul, % 7.25’i (29) Ortaokul veya Lise, % 0.75’i (3) Yüksekokul veya Fakülte mezunu olduğu, % 0.25’i (1) Y. Lisans veya Doktora yaptığı, % 13’ü (52) okul okumamış ama okur-yazar olduğu ve % 45.5’i (182) Okur-yazar olmadığı tespit edilmiştir.

Çalışmaya katılan öğrencilerin velilerinin büyük çoğunluğunun okur-yazar olmayan ve eğitim seviyesi düşük velilerden müteşekkil olduğu anlaşılmaktadır. Sosyo-ekonomik gelişmişliğin gerilerde olduğu bölgelerde “okumak”, bir yandan “istikbali garantiye almak” olarak değerlendirilirken bir yandan da “tek çıkış yolu” olarak görülmektedir. Bölgenin tarihten günümüze yaşadığı sürecin bu yaklaşımı ve algıyı güçlendirdiği düşünülmektedir. Bununla birlikte kurtuluşun “okumak” olarak benimsendiği bir yerde “dindar bir okumuş olmak” algısının da anlamlı bir şekilde güçlü olduğu anlaşılmaktadır. Ailelerin eğitim seviyesi düşük de olsa çocuklarına dair gelecek planlamasında “eğitilmiş ve dindar” olmaları yönünde bir beklenti içinde oldukları değerlendirilmektedir. Gelecekle ilgili kaygılarının ve sorunlarının eğitimle - özellikle de dini ağırlıklı bir eğitimle- halledileceğine dair ailelerde bir algı olduğu düşünülmektedir.

Bütün bu verilerin aksine annenin eğitim seviyesi ne kadar yüksek olursa, çocuklarıyla daha fazla ilgilenip iyi bir iletişim kurmuş olacak ve onların önemli

adedilen dönemlerini (özellikle de ergenlik çağını) sorunsuz atlatalmalarına yardımcı olacaktır.

Tablo 7: Örneklemin Babalarının Eğitim Durumuna Göre Dağılımı

Mezuniyet	Sayı	%
İlkokul	192	48.0
Orta veya Lise	106	26.5
Yüksekokul veya Fakülte	36	9.0
Y. Lisans veya Doktora	5	1.25
Okul okumamış ama okur-yazar	25	6.25
Okur-yazar değil	36	9.0
Toplam	400	100.0

Tablo 7’de gösterilen bulgular öğrenci babalarının, % 48’i (192) ilkokul, % 26.5’i (106) Ortaokul veya Lise, % 9’u (36) Yüksekokul veya Fakülte mezunu olduğu, % 1.25’i (5) Y. Lisans veya Doktora yaptığı, % 6.25’inin (25) okul okumamış ama okur-yazar olduğu ve % 9’unun (36) okur-yazar olmadığı tespit edilmiştir.

Ankete katılan öğrencilerin babalarının yarıya yakını ilkokul mezunu olması annelere göre babalarda okullaşma oranının fazla olduğunu göstermiştir. Genel duruma bakılırsa, ailelerde babanın öğrenim durumu anneninkinden daha yüksektir. Bu sonuç, erkeklerin okula gönderilmesinde kızlara nazaran daha rahat davranıldığı şeklinde değerlendirilebilir.

1.2.2. Öğrenci Ailelerinin Ekonomik Düzeyleri

Tablo 8: Örneklemin Ekonomik Durumu İle İlgili Beyanları

Ekonomik Durum	Sayı	%
Zengin	8	2.0
Orta	298	74.5
Fakir	90	22.5
Çok Fakir	4	1.0
Toplam	400	100.0

Tablo 8’deki verilere göre katılımcılar ailelerinin ekonomik durumlarını % 2 (8) zengin, % 74.5 (298) orta halli, % 22.5 (90) fakir ve % 1(4) çok fakir olarak belirtmişlerdir.

Yukarıda öğrencilerin belirttiğine göre velilerin üçte ikisinin ekonomik olarak orta halli (normal) oldukları anlaşılmaktadır. Zengin gurubuna giren velilerin az olması bu okulları zengin ailelerin tercih etmediği sonucunu göstermektedir. Yüksek sosyo-ekonomik düzeyli aileler, dünyevi eğitime daha fazla önem verdiği ve bu nedenle çocuklarını Anadolu Lisesi, Fen Lisesi, Sosyal Bilimler Lisesi gibi farklı lise türlerine yönlendirdiği değerlendirilmektedir. Farklı toplumlar da dâhil olmak üzere İslam toplumlarında da dini hassasiyetlerin sosyo-ekonomik seviyesi düşük kesimlerde daha fazla olduğu bilinmektedir. İslam’ın ilk çıktığı dönemden itibaren yaşanan bu durum ekonomik gelişmişlikle “dünyevileşme” arasında bir paralellik olduğu tezini güçlendirmektedir. Bilindiği gibi sosyo-ekonomik gelişmişlik bakımından alt sınıflardaki “kadercilik” ve “kanaatkârlık” anlayışı, “dindarlık” ve “yaratıcıya sığınma” duygusunu pekiştirdiği düşünülmektedir. Aydınlanma çağı ve Sanayi İnkılâbıyla beraber ivme kazanan modernleşme, “tanrıdan uzak” seküler yeni bir insan tipini model olarak sunmuştur. Osmanlı’dan Cumhuriyet’e geçiş sürecinde yaşanan Türk modernleşmesi ise çağdaş Batılı bir insan tipi oluşturmaya çalışmıştır. Özünde dinden uzak bir anlayışla pozitivist ve materyalist yeni bir düzen kurma projesi olarak değerlendirilebilecek olan bu süreçte din ve dindar “geri(cil)lik” olarak telakki edilmiştir. Tabii olarak uzun yıllar sosyo-ekonomik olarak üst sınıfta yer alan kesimlerin din ile ilişkileri nispeten zayıf kalmıştır. Çalışmanın bu sorusunda yer alan sonuçtan da anlaşıldığına göre alt gelir grubuna dâhil olan ailelerin çocuklarıyla ilgili dini hassasiyetlerinin daha güçlü olduğu değerlendirilmektedir.

1.2.3. Öğrenci Ailelerinin Dini Yaşam Durumları

Tablo 9: Örneklem Annelerinin Dini Hayatı İle İlgili Bulgular

Dini yaşantı	Sayı	%
İnançlıdır ve genel olarak ibadetlerini yerine getirir.	395	98.75
İnançlıdır fakat ibadetlerini ara sıra yerine getirir.	4	1.0
İnançlıdır fakat ibadetlerini yerine getirmez.	1	0.25
Toplam	400	100.0

Tablo 9’da gösterilen bulgular öğrenci annelerinin, % 98.75’inin (395) inançlı olup genel olarak ibadetlerini yerine getirdikleri, %1’inin (4) inançlı oldukları ama ibadetlerini ara sıra yerine getirdiği, % 0.25’inin (1) ise inançlı olduğunu ama ibadetlerini yerine getirmediği tespit edilmiştir.

Verilere göre annelerin % 98.75’inin inançlı olmaları ve ibadetlerini yerine getirmesi, çocuklarının da inançlı olmaları ve ibadetlerini yerine getirmeleri için bu okulları tercih ettikleri söylenebilir. Dindar aileler, çocuklarının da dindar olması konusunda gelecek kaygısı taşıdıklarını ve bu konuda İmam Hatip Liselerinden bir beklentilerinin olduğu düşünülebilir. Batman, geleneklere bağlı ve kutsala saygı duyan bir şehir olduğu için kadınların dini yaşantılarının bu şekilde çıkmasının doğal olduğu düşünülmektedir.

Tablo 10: Örneklemin Babalarının Dini Hayatı İle İlgili Bulgular

Dini yaşantı	Sayı	%
İnançlıdır ve genel olarak ibadetlerini yerine getirir.	379	94.75
İnançlıdır fakat ibadetlerini ara sıra yerine getirir.	17	4.25
İnançlıdır fakat ibadetlerini yerine getirmez.	4	1.0
Toplam	400	100.0

Tablo 10’da gösterilen bulgular katılımcıların ifadelerine göre babaların, % 94.75’inin (379) inançlı olup genel olarak ibadetlerini yerine getirdikleri, % 4.25’inin (17) inançlı oldukları ama ibadetlerini ara sıra yerine getirmediikleri, % 1’inin (4) ise inançlı olduğunu fakat ibadetlerini yapmadığı tespit edilmiştir.

Verilere göre babaların % 94.75’inin inançlı ve ibadetlerini yerine getirmesi, çocuklarının da kendileri gibi inançlı olmaları ve ibadetlerini yerine getirmeleri için bu okulları tercih ettiklerini gösterir. Tablo 9 ve 10’daki verilerin birbirlerine çok yakın olması anne ve babaların çocukları hakkında aynı kanaat taşıdıklarını göstermektedir. Batman ili geleneklere bağlı ve kutsala saygı duyan bir şehir olduğu için babaların da dini yaşantılarının bu şekilde çıkmasının tabii olduğu düşünülmektedir.

1.2.4. Öğrenci Ailelerinin Çocuklarına Karşı Tutumları

Tablo11: Örnekleme Göre Annenin Tutumu İle İlgili Bulgular

Annenin Tutumu	Sayı	%
Beni dinler ve düşüncelerime değer verir.	345	86.25
Bana karşı ilgisizdir.	13	3.25
Otoriterdir, her zaman kendi bildiğini yapar.	31	7.75
Benim düşüncelerime hiç değer vermez.	11	2.75
Toplam	400	100.0

Tablo 11’de gösterilen bulgular, katılımcıların ifadelerine göre annelerin % 86.25’inin (345) çocuğunu dinleyip düşüncelerine değer verdiği, % 3,25’inin (13) çocuğuna karşı ilgisiz olduğu, % 7.75’inin (31) otoriter olup kendi bildiğini yaptığı, % 2.75’inin (11) çocuklarının düşüncelerine hiç değer vermediği tespit edilmiştir.

Yukarıdaki verilere göre annelerin çoğunluğu çocuklarının düşüncelerine değer verdiği anlaşılmaktadır. Ergen içinde bulunduğu durum itibariyle herkesle çatışma durumundadır. Ancak araştırmamızda çocukların çok büyük bir oranı annesinin onu dinlediğini ve onun düşüncelerine saygı duyduğunu ifade etmiştir. Bu olumlu bir sonuçtur. İçinde bulunduğumuz çağda gençlerin önceki nesillerle çatışma içinde olduğu düşünülmektedir. Bizim çalışmamızda sonucun bunun tam tersine çıkmış olması sevindiricidir. Genel olarak tabloya bakıldığında çocuklarını İmam Hatip Liselerine gönderen annelerin çocuklarıyla “ilgili” oldukları söylenebilir. Ayrıca bu sonucun ortaya çıkmasında bölgesel, kültürel ve sosyo-ekonomik vb. diğer unsurların da etkili olabileceği düşünülmektedir.

Tablo 12: Örnekleme Göre Babanın Tutumu İle İlgili Bulgular

Babanın Tutumu	Sayı	%
Beni dinler ve düşüncelerime değer verir.	321	80.25
Bana karşı ilgisizdir.	22	5.5
Otoriterdir, her zaman kendi bildiğini yapar.	46	11.5
Benim düşüncelerime hiç değer vermez.	11	2.75
Toplam	400	100.0

Tablo 12’de gösterilen bulgular öğrenci babalarının, % 80.25’inin (321) çocuğunu dinleyip düşüncelerine değer verdiği, % 5,5’inin (22) çocuğuna karşı ilgisiz olduğu, % 11.25’inin (46) otoriter olup kendi bildiğini yaptığı, % 2.75’inin (11) çocuklarının düşüncelerine hiç değer vermediği tespit edilmiştir.

Yukarıdaki verilere göre babaların % 80.25’inin çocuklarının düşüncelerine değer verdiğini göstermiştir. Hâlbuki bölgenin genel sosyo-kültürel durumu göz önünde bulundurulduğunda otoriter bir aile yapısına sahip babaların olacağı düşünülür. Tam aksi istikamette sonucun çıkması bizi de şaşırtmış olup baskıcı, kendi dediğinden başka fikir ve düşünce kabul etmeyen, başka fikir ve görüşleri reddeden aile yapılarının değiştiği anlaşılmaktadır. Tablo 11 ve 12’deki veriler anne-baba otoriterliğinin yavaş yavaş zayıfladığı, çocuklar üzerinde çok fazla olmadığı, çocukların çok büyük çoğunluğunun bu okulları kendilerinin tercih ettikleri sonucu çıkmaktadır. Her ne kadar anne tutumuyla aynı derecede olmasa da olumlu bir sonuç olduğu söylenebilir.

1.2.5. Öğrenci Ailelerinin Aile Yapısı

Tablo 13: Örneklemin Aile Yapısıyla İlgili Bulgular

Aile yapısı	Sayı	%
Çekirdek Aile	340	85.0
Geleneksel Aile	60	15.0
Toplam	400	100.0

Tablo 13'teki bulgulara göre öğrencilerin ailelerinin % 85'i (340) çekirdek aile, % 15'i (60) geleneksel ailedir.

Tablodan anlaşıldığına göre Batman ilinin aile yapısının tahmin edilen ve bilinenin aksine çekirdek aile olduğu anlaşılmaktadır. Biz Batman'da bulunan öğrencilerin aile yapılarında geleneksel aile yapısının daha fazla olacağını düşünmüştük. Geleneksel ailenin de azımsanmayacak oranda (% 15) olması bu ilde geleneksel aile yaşamının halen sürdüğünün kanıtıdır. Dini eğitim konusunda genelde geleneksel ailelerin daha hassas olduğu bilinmekle birlikte çekirdek ailelerin de çocuklarının dini eğitim alması konusundaki duyarlılığı dikkatlerden kaçmamaktadır.

Bu durum Türkiye'de çekirdek tipi ailelerinde dini eğitim veren İHL'lere çocuklarını gönderme taraftarı olmalarıyla açıklanabileceği gibi ailelerin çocuklarıyla ilgili "güvenli bir gelecek kurma" endişesiyle de bağlantılı olacağı değerlendirilmektedir.

Tablo14: Örneklemin Aile Yapısıyla İle İlgili Bulgular

Ailede yaşayanlar	Sayı	%
Annem, babam ve ben beraber yaşıyoruz.	382	95.5
Annem, babam ayrıldılar, ben babam da kalıyorum.	3	0.75
Annem, babam ayrıldılar, ben annem de kalıyorum.	1	0.25
Annem, babam ayrıldılar, ben başkasıyla kalıyorum.	1	0.25
Başka (ölüm)	13	3.25
Toplam	400	100.0

Tablo 14'te verilen bulgulara göre öğrencilerin, % 95.5'i (382) anne ve babasıyla yaşıyor, % 0.75'i (3) anne babası ayrı ve babasıyla yaşıyor, % 0.25'i (1) anne babası ayrı ve annesiyle yaşıyor, % 0.25'i (1) anne babası ayrı, başkasının yanında kalıyor, geriye kalan % 3.25'i (13) öğrenci de anne-babasının ölümünden dolayı akrabalarının yanında ikamet ettiklerini beyan etmişlerdir.

Bu verilerden öğrencilerin büyük çoğunluğunun anne babalarıyla birlikte yaşadığı anlaşılmaktadır. Anadolu şehirlerindeki boşanma oranlarının az olması anne, baba ve çocuğun birlikte yaşadığı aile yapısını oranının yüksek olmasını sağlamıştır. Dinimizde, kültürümüzde, hele hele doğu ve güneydoğumuzda ailenin çok önemli olduğu kaçınılmaz bir gerçek olduğu kabul edilir. Özellikle ergenin bu yaşlarında anne ve babasının yanında bulunması çok daha önemlidir. Gencin kimlik, ahlak ve karakter bilincinin oluşmasında, hayatın zorluklarına karşı ayakta durabilmesinde ailenin çok büyük payı vardır. Araştırmamızda çok yüksek bir oranın anne ve babasının birlikte yaşıyor olması olumlu bir durum olarak değerlendirilmektedir. Hiç şüphesiz anne ve babalarının yanında yaşamını sürdüren öğrencilerin eğitim-öğretim hayatında daha verimli bir şekilde bu süreci devam ettireceği düşünülmektedir.

1.2.6. Öğrenci Ailelerinin Dini Uygulama Düzeyleri

Tablo 15: Aile Ortamındaki Dini Uygulamalarla İlgili Bulgular

Evde dini uygulamaların sıklığı	Sayı	%
Çok sık yapılır.	99	24.75
Ara sıra yapılır.	287	71.75
Hiç yapılmaz.	14	3.50
Toplam	400	100.0

Tablo 15'teki verilere göre öğrencilerin, % 24.75'i (99) evde dini uygulamaların çok sık yapıldığını, % 71.75'i (287) ara sıra yapıldığını, % 3.50'si (14) hiç yapılmadığını ifade etmişlerdir.

Ankete katılan öğrencilerin tamamına yakını ara sıra da olsa dini uygulamaların yapıldığı ailelerden geldiği sonucuna varılabilir. Dini inançları güçlü olan ve dini uygulamalara yabancı olmayan ailelerin, çocuklarıyla ilgili olarak dini eğitim almaları konusundaki hassasiyetlerinin olduğunu söyleyebiliriz. Her ne kadar ailelerin çocuklarıyla ilgili dini eğitim alma konusundaki duyarlılığı olduğu anlaşılrsa da “dini uygulamaların ara sıra yapıldığı” ailelerin İmam Hatip Liselerine çocuklarını göndermeleri konusunda net bir değerlendirme yapma imkânı yoktur. Bununla birlikte Tablo 6 ve 7'de görüldüğü üzere ailelerin eğitim seviyeleri düşük olsa dahi çocuklarıyla

ilgili dini eğitim almaları konusundaki hassasiyetlerinin yüksek olduğu değerlendirilmiştir. Benzer şekilde dini uygulamaları “ara sıra” (% 71,75) ancak yapabilen ailelerin de çocuklarının dini eğitim almalarını istediği anlaşılmaktadır. “Kendileri yapamaları dahi çocuklarının yapması gerektiğini” düşündükleri değerlendirilmektedir. Bu arada çocuklarını imam hatip lisesine gönderen ailelerin %3,50’sinin dini uygulamaları hiç bir zaman yapmayanlardan müteşekkil olduğu anlaşılmaktadır. Çocukların dine ve İHL’ye bakışını ailenin dine ve İHL’ye bakışı büyük oranda etkilediği, bunun yanında çok sık ve ara sıra yapılırları beraber düşündüğümüzde % 96.50 gibi yüksek sayılacak bir oranın çıkması ise evde ki dini pratikler İHL algısını etkileyeceği düşüncemizi güçlendirmektedir.

Tablo 16: Aile Ortamında Dini Yayınların Okunması İle İlgili Bulgular

Evde dini yayınların okunma sıklığı	Sayı	%
Çok sık yapılır.	145	36.25
Ara sıra yapılır.	241	60.25
Hiç yapılmaz.	14	3.50
Toplam	400	100

Tablo 16’daki verilere göre öğrencilerin, % 36.25’i (145) evde dini yayınların çok sık okunduğunu, % 60.25’i (2841) ara sıra okunduğunu, % 3.50’si (14) hiç okunmadığını ifade etmişlerdir.

Ankete katılan öğrencilerin tamamına yakını ara sıra da olsa dini yayınların okunduğu ailelerden geldiği sonucuna varılabilir. Kısaca dini yayın ve uygulamalara yabancı olmayan ailelerin çocuklarının İmam Hatip Liselerinde ağırlıklı oldukları söylenebilir. Bu okulların tercih edilmesinde dini yayınların etkisinin de olduğu düşünülebilir. Bu durumda ailede okunan kitaplar İHL algısına etkisinin olabileceğini söyleyebiliriz. Bu tabloda -Tablo 15’te olduğu gibi- ilginç olan, ailelerin % 3,50’sinde hiçbir zaman dini yayın okunmadığı, buna rağmen dini ağırlıklı bir eğitim müfredatına sahip olan İmam-Hatip Liselerine çocuklarını gönderdikleri görülmektedir.

Tablo 15’te sorulan ibadetlerin ne sıklıkla yapıldığı sorusuna ara sıra yapılır diyenlerin oranı çok çıktığı halde Tablo 16’da dini içerikli yayınların okunması

konusunda ara sıra okunurun az çıkması, okuma-yazma oranının az olmasına ve de okuma kültürünün çok fazla olmamasından kaynaklandığı düşünülebilir.

1.3. Öğrencilerin Tercih, Beklenti ve Sorunları

1.3.1. Okul Sezonunda Din Eğitimi Alıp-Almama Durumu

Tablo 17: Örneklemin Okul-Dışı Din Eğitimi İle İlgili Bulgular

Okul dışı din eğitimi	Sayı	%
Evet	137	34.25
Hayır	263	65.75
Toplam	400	100.0

Tablo 17'deki verilere göre öğrencilerin, % 34.25'i (137) okul dışında mesleki din eğitimi (34.25) aldığını , % 65.75'i (263) ise okul dışında mesleki din eğitimi almadığını belirtmiştir.

Tabloda öğrencilerin % 34.25'inin okul dışında mesleki din eğitimi aldığını söylemesi normal karşılanacak bir durumdur. Bu sonuç bize mesleki din eğitimi veren İmam-Hatip Lisesine gelen öğrencilerin az da olsa hazır bulunuşluklarının olduğunu gösterir. Çünkü genellikle geçmişten beri inanç değerlerine sıkıca bağlı olan doğu illerinde çocuklar, okul zamanı dışında camilere, derneklere ve benzeri kurumlara gönderilir. Hem boş zamanlarını değerlendirir hem de dini konulara ilave bilgi almış olurlar. Fakat % 65.75 gibi bir oranın dini eğitim almadığını söylemesi camilerdeki din görevlilerinin dışında gayri resmi olmasının yanında, Türkiye'nin geçmişte yaşadığı bir takım olaylar neticesinde ortaya çıkan çeşitli dini ve siyasi grupların Batman ve yakın çevresinde etkili olduğu düşünülürse çıkan sonucun şaşırtıcı olmadığı doğaldır.

1.3.2. Okul Sezonunda Dil Eğitimi Alıp-Almama Durumu

Tablo 18: Örneklemin Okul-Dışı Dil Eğitimi İle İlgili Bulgular

Okul dışı dil eğitimi	Sayı	%
Evet	41	10.25
Hayır	359	89.75
Toplam	400	100.0

Tablo 18'deki verilere göre ankete katılan öğrencilerin, % 10.25'i (41) dil eğitimi aldığı, buna karşın % 89.75'i (359) dil eğitimi almadığını ifade etmişlerdir. Örneklemdaki İmam-Hatip Lisesi öğrencilerinin ailelerinin sosyo-ekonomik durumlarının orta ve alt seviyede olmasına rağmen % 10.25'lik kesimin çocuklarına dil eğitimi aldırması, ailelerin dil eğitimini önemsediklerini söyleyebiliriz. Dil eğitimi için aile bütçesinden para ayırmak gerektiği, ailelerin çoğunluğu ekonomik durumları orta veya alt seviyede olması, okul-dışı dil eğitimi almıyorum diyenlerin oranının % 89.75 gibi yüksek oranda çıkmasına sebep olduğu düşünülmektedir.

1.3.3. Öğrencilerin Okul Sezonunda İkamet Ettikleri Yer

Tablo 19: Örneklemin Kaldığı Yer İle İlgili Bulgular

Öğrenim anındaki ikamet durumu	Sayı	%
Ailemle	278	69.5
Arkadaşlarımla birlikte kiralık evde	14	3.5
Akrabalarımla birlikte	12	3.0
Parasız devlet yatılısı olarak	76	19.0
Paralı yatılı olarak	20	5.0
Toplam	400	100.0

Tablo 19'daki verilere göre öğrencilerin, % 69.50'si (278) ailesiyle kaldığını, % 3.50'si (14) arkadaşlarıyla kiralık evde kaldığını, % 3'ü (12) akrabalarının yanında ikamet ettiğini, % 19'ü (19) parasız yatılı öğrencisi olduğunu ve % 5'i (20) paralı yatılı öğrencisi olarak öğrenimlerine devam ettiklerini ifade etmişlerdir. Buradan aileleriyle birlikte kalanların çoğunlukta olduğu anlaşılmaktadır. Örneklemin % 31,50'sinin ailesinden uzakta öğrenim hayatına devam ettiği görülmektedir. Kırsal bölgelerdeki ailelerin kendilerinden uzak da olsa çocuklarının eğitimine -özellikle de dini eğitimine- önem verdikleri düşünülmektedir. Bu arada Tablo 15 ve 16'daki "hiçbir zaman dini uygulama yapılmayan" ve "hiç bir zaman dini yayın okunmayan" ailelerden gelen çocukların bu tabloda "arkadaşlarıyla birlikte kiralık evde kalan" öğrenciler olduğu

düşünülmektedir. Zira üç tabloda da % 3,50 (14 kişi) oranının görülmesi bu zannı güçlendirmektedir. Ayrıca, öğrencilerin eğitim-öğretim döneminde ikamet ettikleri yer ve ikamet edilen ortam okuldaki ders başarısını büyük oranda etkiler. Ailesinin yanında kalan ve ihtiyaçları ailesi tarafından karşılanan öğrencilerin okul derslerinde de başarı düzeyi artmaktadır.¹¹⁵ Çünkü aile birebir çocuğunun ders ve ders dışı davranışlarına bizzat şahit olmakta ve olumsuz bir durum olduğunda hemen müdahalede bulunabilmektedir.

1.3.4. Öğrencilerin Öğrenim Giderleri Karşılama Durumu

Tablo 20: Örneklemin Öğrenim Giderleriyle İlgili Bulgular

Öğrenim giderlerini karşılama durumu	Sayı	%
Ailem	320	80.0
Akrabalarım	7	1.75
Burs alıyorum	67	16.75
Vakıf karşılıyor	4	1.0
Başka	2	0.50
Toplam	400	100.0

Tablo 20'deki verilere göre öğrencilerin öğrenim giderlerini, % 80'inin (320) ailesinin, % 1.75'inin (7) akrabalarının, % 16.75'inin (67) aldığı bursla, % 1'inin (4) vakıf yoluyla, % 0.50'sinin (2) başka şahıslar tarafından karşıladığını ifade etmişlerdir. Tabloya göre öğrenim hayatına ailesi dışında diğer kişi ve kuruluşlardan destek alarak devam eden öğrencilerin oranının % 20 olması dikkate şayandır. Zira % 16,75'inin burs aracılığıyla öğrenimlerini sürdürmesi bu bursların da büyük oranda devlet bursu olması devletin bölgede dini eğitime katkısını göstermesi bakımından dikkat çekicidir. Vakıf desteğiyle okuyan öğrencilerin az olması (% 1) bölgede vakıf kültürünün zayıf olduğunu düşündürmektedir.

¹¹⁵ Mustafa Öcal, "Müdürlerine Göre İmam-Hatip Liseleri", *Din Öğretimi Dergisi*, MEB Yay. S. 30 (Eylül-Ekim 1991), Ankara 1991, s.53.

1.3.5. Öğrencilerin İnanç ve Tutumlarını Etkileyen Faktörler

Tablo 21: Örneklemede Yer Alan Öğrencilerin Dini İnanç ve Tutumlarını Etkileyen Kişilere Ait Bulgular

Dini inanç ve tutumları etkileyen kişiler	Sayı	%
Annem	146	36.5
Babam	87	21.75
Evdeki diğer büyükler	32	8.0
Yakınımız veya komşumuz	6	1.5
Dini eğitim veren camii görevlileri	43	10.75
Dini Cemaatler	62	15.5
Başka	24	6.0
Toplam	400	100.0

Tablo 21’de öğrencilerin dini inanç ve tutumlarını etkileyenler arasında, % 36.50’si (146) annelerinin, % 21.75’i (87) babalarının, % 8’i (32) evdeki diğer büyüklerinin, % 1.5’i (6) yakın akraba ve komşularının, % 10.75’i (43) din eğitimi veren din görevlilerinin, %15.50’si (62) dini cemaatlerin, % 6’sı (24) başkalarının (öğretmen ve arkadaşlar) etkili olduğunu bildirmişlerdir.

Bu tabloda öğrencilerin en çok dini inanç ve tutumlarını etkileyenler arasında aileleri (anne-baba ve evdeki diğer büyükler) olduğu anlaşılmaktadır. Bu sonuçlar bize, çocukların dini inanç ve tutumlarında ailenin ne kadar etkili bir faktör olduğunu göstermektedir. Bütün dinlerde olduğu gibi dinimizde çocukların eğitimine özellikle de dini eğitimine (terbiye) önem verilmesi istemiştir.¹¹⁶ Çünkü aile çocukların ilk terbiye yeridir ve ailenin çocuğa yapabileceği en büyük iyilik çocukları için gerekli olan terbiyeyi vermesidir. Anne ve babası tarafından terbiye edilmeyen çocukların başkaları tarafından istenilen düzeyde terbiye edilmesi mümkün değildir. Çünkü çocuk, hayatta lazım olan birçok ihtiyaç ve gereksinimlerini, ancak aile bütünlüğü içinde elde

¹¹⁶ Bayraktar Bayraklı, *İslam’da Eğitim*, Bayraklı Yay. İstanbul 2012, s.146-147.

etmektedir. Ailenin bu sorumluluğunu sadece anne değil babada bu sorumluluğu üstlenmelidir. Doğal olarak çocuğun eğitim-öğretiminden sorumlu olan anne-babanın, din eğitimi-öğretimini de birlikte yürütmeleri gerekir.¹¹⁷

Kur'an-i Kerim ve Hadis-i Şeriflerde kişinin ailesi ve çocukları ile maddi ve manevi yönlerden yakından ilgilenmesi, dünya ve ahrette iyi bir hayata sahip olabilmeleri için gereken gayreti göstermesi istenilmektedir. Bu konuda bir ayet-i kerimede. "Ey iman edenler! Kendinizi ve aile halkınızı yakıtı taş ve insanlar olan ateşten koruyunuz"¹¹⁸ denilmektedir.

Çocuklara dini konular anlatılırken ve onlara ibadeti sevdirmeye ve onların ibadet yapmalarını teşvik edilirken onlarla birlikte ibadet etmek önemli bir metottur. Çünkü çocuklar kendilerine verilen teorik bilgileri unutabilirler fakat görerek yaptıkları dini ritüeller çocuğun zihninde daha çok kalıcı olmaktadır. Yetişkinler çocuklara dini ibadetler noktasında iyi örnek olmalıdırlar. Aksi takdirde çocuklarda düzeltilmesi zor alışkanlıkların oluşmasına zemin hazırlayabilmektedirler.¹¹⁹ Dini cemaatlerin de öğrenciler üzerinde etkili olduğu görülmektedir. Ayrıca öğrencilerin dini inanç ve tutumlarını etkileyen unsurlar arasında cami görevlilerinin bulunması da camilerin dini eğitime katkısını göstermesi bakımından önemlidir. Elde edilen bu sonuçları genel olarak değerlendirirsek İmam-Hatip Lisesi öğrencileri İmam-Hatip Lisesine gelmeden önce ve de İmam-Hatip Lisesinde okurken din eğitimini farklı kaynaklardan aldıklarını ve öğrencilerin dini bilgi düzeylerinin farklı olduğunu söyleyebiliriz.

1.3.6. Öğrencilerin Dini Gruplarla İlişkisi Durumu

Tablo 22: Örneklemin Dini Gruplarla İlişkisi Hakkındaki Bulgular

Cemaat ve tarikatlara yakınlık hissiniz	Sayı	%
Evet	121	30.25
Hayır	279	69.75
Toplam	400	100.0

¹¹⁷ Mehmet Emin Ay, *Ailede ve Okulda İdeal Din Eğitimi*, Bilge Yay. İstanbul 2000, s.16.

¹¹⁸ Tahrim, 6

¹¹⁹ Mustafa Öcal, *Din Eğitimi ve Öğretiminde Metotlar*, TDV Yay. Ankara 2009, s.54-55.

Tablo 22'deki verilere göre öğrencilerin, % 30.25'i (121) cemaat ve tarikatlara kendilerini yakın hissettiğini, % 69.75'i (279) cemaat ve tarikatlara kendisini yakın hissetmediğini bildirmişlerdir.

Tabloda cemaat ve tarikatlar, öğrencilerin dini eğitimde, sosyal ve kültürel anlamda % 70 gibi bir çoğunluğun kendisini cemaat ve tarikatlara yakın ilişkisinin olmadığını söylemesi İmam-Hatip algısında cemaat ve tarikatların çok fazla etkili olmadıklarını, öğrencilerin kendilerini baskı altında tutacak bir ortamdan uzak, daha özgür bir ortamda yaşamak isteyip dini inançlarını kendilerinin belirlemesinden yana oldukları düşünülmektedir. Fakat %30'luk bir kesimin de cemaat ve tarikatlarla ilişkisinin olduğunu bildirmesi de cemaat ve tarikatların dini eğitimde, sosyal ve kültürel alanda tamamen etkisinin olmadığını da söyleyemeyiz. Cemaat ve tarikatlara kendilerini yakın hisseden öğrencilerin buralarda öğrendiği dini bilgilerin doğruluğu ve güvenilirliği problemidir. Öğrenilen bilgiler yanlış, eksik veya hurafe-batıl inanç olması durumunda, öğrencilerin yeni ve doğru bilgileri İHL'lerde öğrenmelerini daha da zorlaştıracaktır. Eğitim-öğretimi olumsuz etkileyen bu gibi olumsuz durumların yaşanmaması için fitri bir ihtiyaç olan din eğitiminin daha güvenilir kaynaklardan öğrenilmesi için 12 yıllık zorunlu eğitimle (4+4+4) İmam-Hatiplerin orta kısımlarının açılması olumlu olarak değerlendirilmektedir.

1.3.7. Öğrencilerin Kitap Okuma Alışkanlığı Düzeyi

Tablo 23: Örneklemdaki Kitap Alışkanlığıyla İlgili Bulgular

Düzenli kitap okuma alışkanlığı	Sayı	%
Evet, düzenli kitap okuma alışkanlığım var.	101	25.25
Kitap okuma alışkanlığım var, fakat düzenli değil.	253	63.25
Hayır, düzenli kitap okuma alışkanlığım yok.	46	11.5
Toplam	400	100.0

Tablo 23'teki verilere göre öğrencilerin, % 25.25'i (101) düzenli kitap okuma alışkanlığının olduğunu, % 63.25'i kitap okuma alışkanlığının olduğunu fakat düzenli olmadığını, % 11.50'si düzenli kitap alışkanlığının olmadığını bildirmişlerdir. Burada önemli husus, kitap okuma alışkanlığının olduğunu fakat düzenli olmadığını işaretleyen öğrencilerin çok olması bizi mutlu etmiştir. En azından düzenli olmasa da kitap okuduklarını söylemeleri sevindiricidir. Günümüzde insanların okumaktan pek hoşlanmadıkları bir gerçektir. Televizyon, internet, bilgisayar ve cep telefonu gibi teknolojik aletlerin varlığı kitap okuma alışkanlığını maalesef olumsuz etkilemektedir. Hele de teknolojiden en çok etkilenen ve teknolojiye en çok merakı olan gençlerin düzenli olmasa da en azından kitap okuduklarını söylemeleri güzel bir sonuçtur.

1.3.8. Öğrencilerin Kitap Okuma Alışkanlığı Kazandırma Faktörü

Tablo 24: Kitap Okuma Alışkanlığının Kazanılması İle İlgili Bulgular

Düzenli kitap okuma alışkanlığımı kime borçlusunuz	Sayı	%
Okulumdaki öğretmenlerime	150	37.5
Aileme	100	25.0
Arkadaşlarıma	87	21.75
Başka	63	15.75
Toplam	400	100.0

Tablo 24'te düzenli kitap okuma alışkanlığını öğrencilerin % 37.5'i (150) okuldaki öğretmenlerine, % 25'i (100) ailesine % 21.75'i (87) arkadaşlarına, % 15.75'i (63) başkalarına (cemaat, tarikat ve cami görevlilerine) borçlu olduğunu bildirmiştir.

Öğretmenlerin ve ailenin öğrenciler için rol model oldukları bir kez daha kanıtlanmış olmaktadır. Öğretmenlerin ve ailenin söz ve davranışlarla öğrencileri etkiledikleri düşünülmektedir. Dikkat edilmesi gereken husus, söylenenlerle yapılanların birbiriyle örtüşmesi meselesidir. Ne kadar çok örtüşürse etki o kadar çok olur. Bu sonuçtan şunu rahatlıkla diyebiliriz ki; öğretmen ve aileler öğrencilere çok iyi bir rol model olmaları gerekir. Olumlu anlamda davranış değişikliği ancak böyle

gerçekleştirilebileceğine inanıyoruz. Zaten eğitimin de amacı olumlu anlamda davranış değişikliği değil midir? Başka diye sorduğumuz seçenekte, öğrenciler cemaat, tarikat ve cami görevlileri diye yazmaları, öğrenciler üzerinde bu kurum veya kişilerin etkili olduklarını düşündürmektedir. Bu da cemaat ve tarikatlar gayr-ı resmi olsa da öğrencilerin bu kurumlarda olumlu anlamda etkilendikleri göz ardı edilmemelidir. Yaz tatillerinde veya okul zamanı dışında camilerden ders alındıklarını söyleyen öğrencilerin olumlu davranışları üzerinde (kitap okuma alışkanlığı) cami görevlerinin etkili olduklarını söyleyebiliriz.

1.3.9. Öğrencilerin Okuduğu Kitap Türü

Tablo 25: Örneklemin Okuduğu Kitap Türü İle İlgili Bulgular

Okunan kitap türü	Sayı	%
Dini	157	39.25
Siyasi	19	4.75
Kültürel	8	2.0
İdeolojik	5	1.25
Edebi	197	49.25
Başka	14	3.5
Toplam	400	100.0

Tablo 25'teki verilere göre öğrencilerin, % 39.25'i (157) dini, % 4.75'i (19) siyasi, % 2'si (8) kültürel, % 1.25'i (5) ideolojik, % 49.25'i (197) edebi, % 3.50'si (14) başka kitaplar okuduklarını bildirmişlerdir. Bu yaşlarda gençler dini, edebi ve ideolojik eserlere ilgi duyarlar, dolayısıyla böyle bir sonuca çıkması gençlerin gelişim özellikleriyle de örtüşmektedir.

Tabloda, edebi kitapların okunma oranı dini kitaplardan daha fazla çıkması İHL'lerdeki derslerin ve ders kitaplarının fazla olmasından kaynaklandığı düşünülmektedir. Bu durum aslında dini içerikli öğretimi olan İHL'lerde okuyan öğrencilerin kendilerini kültür yönünden de tamamlamaya çalıştıklarını göstermektedirler. Öğrenciler dini, kültürel, siyasi, edebi ve sosyal yönden kendilerini geliştirdiklerini; İHL öğrencileri sadece dini içerikli kitap ve dergi okurlar ön yargısını da değiştirmiş olduklarını öğrenmiş bulunmaktayız.

1.3.10. Öğrencilerin Gazete Okuma Sıklığı

Tablo 26: Örneklemin Gazete Okuma Sıklığı İle İlgili Bulgular

Haftalık gazete okuma sıklığı	Sayı	%
Her gün	37	9.25
Haftada birkaç gün	51	12.75
Haftada bir gün	58	14.5
Çok seyrek	167	41.75
Hiç okumam	87	21.75
Toplam	400	100.0

Tablo 26'daki verilere göre öğrencilerin, % 9.25'i (37) her gün, % 12.75'i (51) haftada birkaç gün, % 14.50'si (58) haftada bir gün, % 41.75'i (167) çok seyrek gazete okuduğunu, % 21.75'i (87) hiç gazete okumadığını ifade etmişlerdir.

Yukarıdaki istatistiklere göre öğrencilerimizde, gazete okuma alışkanlığının çok az olduğu anlaşılmaktadır. Her gün okuyanların aileden birilerinin alması, cemaat ve tarikat yurtlarında kalan öğrenciler olduğu söylenebilir. Çünkü ailenin gazeteye abone olması ve de cemaat ve tarikatların kendi gazetelerine yurtda kalan öğrencileri abone yapmaları, bu durumda gazetelerini her gün okuduklarını düşünebiliriz. Her ne kadar - Tablo 24- düzenli kitap okuma alışkanlığı olmasa da kitap okuduğunu söyleyen öğrencilerin gazete okuma alışkanlığının da düzenli olmadığı tespit edilmiştir.

1.3.11. Öğrencilerin Mezhepleri Tercih Etme Durumu

Tablo 27: Örneklemin Mezheplere Göre Dağılımı

Mezhepler	Sayı	%
Şafii	384	96.0
Hanefi	13	3.25
Hanbelî	1	0.25
Diğer	2	0.50
Toplam	400	100.0

Tablo 27'deki verilere göre öğrencilerin, % 96'si (384) Şafii, % 3.25'i (13) Hanefi, % 1'i (0.25) Hanbelî, % 0.50'si (2) diğer mezheplere mensup olduklarını ifade etmişlerdir.

Bölgenin itikadı, fikhî ve sosyo-kültürel boyutu incelendiğinde, Şafii mezhebine (fikhî anlamda-ibadet hayatı) daha çok kişinin mensup olduğunu işaretlemesi doğal karşılanmaktadır. Burada asıl üzerinde durulması gereken husus insanlarımızın anne-babadan dini anlamda ne öğrenmişse onu araştırma-incele yapmadan kabul etmesidir.

Örneklerle yaptığımız görüşmelerden hareketle, Hanefi mezhebine mensubum diyenlerin oranının % 3.25'i (13) olması, öğrenci velilerinin farklı illerden gelen TPO'da (Batman Rafinerisi) işçi ve memur olarak çalışan vatandaşlarımızın öğrencileri olduğu düşünülmektedir.

1.3.12. Öğrencilerin İmam-Hatip Lisesini Tercih Etme Sebepleri

Tablo 28: Örneklemin İmam-Hatip Lisesini Tercihinde Etkili Olan Sebepler Bulgusu

İmam-Hatip'i tercihte etkili olan kişiler	Sayı	%
Kendi isteğimle kaydoldum	148	37.0
Ailem	180	45.0
Çevremdeki bazı insanların teşviki	26	6.5
Bu Okulu sevmem	24	6.0
İlköğretimdeki öğretmenlerimin tavsiyesi	8	2.0
Başka	14	3.5
Toplam	400	100.0

Tablo 28'deki verilere göre öğrencilerin, % 37'si (148) kendisi istediğinden ve % 6'sı da (24) bu okulları sevdiğinden dolayı hiç kimsenin etki ve tavsiyesi olmadan özgür iradesiyle tercihte bulduklarını belirtmişlerdir. Bu öğrencilerin dışında kalanlardan % 45'inin (180) aile büyüklerinin, % 6,5'inin (26) çevresindeki teşvik eden insanların, % 3.5'inin (14) başka kişi veya kişilerin, % 2'sinin (8) İlköğretimdeki

öğretmenlerinin tavsiyesiyle bu okulları tercih ettiklerini belirtmişlerdir. Ankete katılan öğrencilerin birinci tercih sebebi, ailelerinin istek ve arzularıdır. Ankete katılan öğrencilerin % 45'i ailesinin isteğiyle İmam Hatip Lisesini tercih etmiş olması, ailelerin İHL öğrencileri üzerinde baskısının olduğunu söyleyebiliriz.

Yapılan görüşmelere göre, ailelerin isteğiyle İmam Hatip Lisesini tercih eden öğrenciler, tercihlerini kendileri yapmadığından, isteksiz oldukları için okula uyum sağlayamamakta, disiplin sorunları yaşamakta, bütün bu sebeplerden dolayı da derslerinde başarılı olmadığı tespit edilmiştir. Tam tersi durum da ise; kendi isteğiyle İmam Hatip Lisesini tercih eden öğrenciler okula daha iyi uyum sağlamakta ve disiplin sorunlarına neden olmadıklarından derslerinde başarılı olmaktadır. Anket uygularken ve anketten sonra okul bahçesinde dolaştığımda bir kaç öğrenciyle yaptığımız yüz yüze görüşmelerde, okulda disiplin sorunlarına neden olan, sınıfta dersin islenişine engel olan, arkadaşlarıyla, öğretmen ve okul idaresiyle problem yaşayan öğrencilerin birçoğu aileleri tarafından zorla İmam Hatip Lisesine gönderilenler olduğunu söylemişlerdir.

Bu sonuçlar bize tüm öğrencilerin gitmek istedikleri okulları kendilerinin özgürce tercih etmeleri gerektiğini göstermektedir. Öğrenci yeni kaydolduğu bir okula uyum sağlayamadığında veya ileriki yıllarda farklı bir alana geçmek istediğinde, kendisine okulunu veya alanını değiştirme olanağı verilmelidir.

Toplumun genelinde bu okullarda okuyan öğrencilerin neredeyse tamamı aile isteği doğrultusunda tercihini kullanır kanısı taşır. İkinci tercih sebebi ise kendi istek ve arzularıdır. Kendi isteğiyle bu okula geldiğini söyleyenlerin oranının % 37 (148) olması bizi mutlu etmiştir. En azından 148 öğrenci okuduğu okulu bilerek ve severek geldiğini, bu durum bize kendilerinin başarılı bir eğitim-öğretim sezonu geçireceğini anlatmaktadır.

Öğrencilerin bu okulları tercih etmesinde rol oynayan en büyük etken ailesinin ve kendisinin dini hassasiyetinin olduğunu söyleyebiliriz. Aynı sonucu 2010 yılında yapılan (Tablo-15) çalışmada¹²⁰ da görebilmekteyiz.

¹²⁰ Tuncay Karateke, "İmam-Hatip Lisesi Öğrencilerinin Sorun ve Beklentileri (Batman İli Örneği)", (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2010, s. 49.

Tablo 15. Öğrencilerin İmam-Hatip Lisesini Tercih Etme Sebeplerine Göre Dağılımı

Öğrencileri İmam-Hatip Lisesine Yönlendirenler	Sayı	%
Kendi isteğimle	108	55.7
Anne-Babanın İsteğiyle	59	30.4
Arkadaşlarımın İsteğiyle	13	6.7
Öğretmenlerimin İsteğiyle	–	–
Başka	10	5.2
Cevapsız	4	2.1
Toplam	194	100.0

Bizim çalışmamızdaki öğrencilerin bu okulları tercih etmesinde rol oynayan en büyük etken ailesinin ve kendi isteği oranı (% 82) iken, 2010 yılında yapılan çalışmada (% 85) oranındadır. Tercih etme sebeplerinin değişmediği düşünülmektedir. Her iki çalışmada da İHL'yi tercih eden veya ailesi tarafından ettirilen öğrenci ve ailelerin önceden belli bir dini hassasiyet ve hedefe sahip oldukları, bu hedef ve hassasiyetleri İHL de pekiştirmek istedikleri görülmektedir.

Öğrencilerin bu okulları tercih etmesinde rol oynayan en büyük etken ailesinin ve kendisinin dini hassasiyetidir. (% 82) İHL'yi tercih eden veya ailesi tarafından ettirilen öğrenci ve ailelerin önceden belli bir dini hassasiyet ve hedefe sahip oldukları, bu hedef ve hassasiyetleri İHL de pekiştirmek istedikleri görülmektedir.

Tablo 29: Örneklemin İmam-Hatip Lisesini Tercih Sebepleri Bulgusu

İmam-Hatip’i tercihte etkili sebepler	Sayı	%
Ailemin isteğini yerine getirmek için	149	37.25
Sadece lise mezunu olmak için	14	3.5
Din görevlisi olmak için	79	19.75
İlahiyat fakültesine daha kolay gitmek için	69	17.25
Başka	89	22.25
Toplam	400	100.0

Tablo 29’deki verilere göre öğrencilerin, % 37.25’i (149) ailemin isteğini yerine getirmek için, % 3.5’i (14) sadece lise mezunu olmak için, % 19.75’i (79) din görevlisi olmak için, % 17.25’i (69) ilahiyat fakültelerine daha kolay gitmek için, % 22.25’i (89) başka sebeplerden dolayı İmam-Hatip Liselerini tercih etme sebebi olarak belirtmişlerdir.

Öğrencilerden % 37.25’i (149) İmam-Hatip Liselerini tercih etmedeki birinci sebebini “ailemin isteğini yerine getirmek” ten yana kullanmışlardır. İnsanlar ailelerin istek ve arzularını önemserler. Bu önemsemeyi kendileri üzerinde emeği olan insanların istek ve arzularını yerine getirmekle onları önemsediklerini göstermiş olurlar. Bireyin yakın çevresinin etkisinin rakamlara dökülmüş hali olan bu veri, öğrenci ailelerinin meslek seçiminde belirli bir etkiye sahip olduğu gibi, kendi mesleğini seçerken bireyin yakın çevreden etkilenme oranını da göstermektedir. Buradan İmam-Hatip Liselerinin tercih edilmesinde öğrencilerden bir kısmı üzerinde aile ve yakın çevrelerinin tesiri olduğu anlaşılmaktadır.

Öğrencilerin % 37.25’lik oranla ailelerinin isteğini yerine getirmek için tercih etmiş olmaları, yukarıdaki görüşümüzü (Tablo-28) doğrulamaktadır. Sadece lise mezunu olmak için tercihte bulunduğunu söyleyenlerin oranın % 3,5 olarak çok düşük çıkması öğrencilerin bilinçli hareket ettiklerini, gelişigüzel bir tercihte bulunmadıklarını

ve tercihlerini belirlemiş oldukları, gayelerini gerçekleştirmek için yaptıklarını göstermektedir.

Öğrencilerden % 17.25'i İlahiyat fakültelerine daha rahat gitmek için ve % 19.75'i din görevlisi olmak için İmam-Hatipleri tercih ettiklerini söylemiştir. Bu sonuç (% 37'lik oran) öğrencilerin bu okulları meslek lisesi olarak algıladıkları, bu okullarda din eğitimi alarak mesleğe hazırlandıkları ve yükseköğrenime daha donanımlı olarak hazırlanmak için bu okulları tercih ettikleri görülmektedir. Ayrıca İlahiyat fakültelerinin İHL mezunları daha başarılı olmaktadır. Çünkü İHL'de almış olduğu eğitim kendisine hazır bulunuşluk kazandırmakta ve motivasyon açısından da fayda sağlamaktadır.

Bu sonuçlarımıza yakın sonuçlar yine 2010 yılında yapılan çalışmada¹²¹ şu sonuçlara ulaşılmıştır.

Tablo 36. Öğrencilerin İmam-Hatip Lisesini Bitirdikten Sonraki Hedefleri

Öğrencilerin İHL'den Sonraki Hedefleri	Sayı	%
İmam Olmayı	20	10.3
Kur'an Kursu Öğreticisi Olmayı	33	17
Üniversiteye girmeyi	117	60.3
Başka	22	11.3
Cevapsız	2	1
Toplam	194	100

Tablo 36'da İmam olmak için İHL'yi tercih ettim diyenlerin oranı % 10,3 iken, bizim çalışmamızdaki (Tablo-29) Din görevlisi olacağım diyenlerin oranının % 19.75 çıkması öğrencilerde İHL algısında azımsanmayacak derecede bir değişikliğin başladığı sonucuna varabiliriz.

¹²¹ Karateke, ag t, s.83.

1.3.13. Öğrencilerin İmam-Hatip Liselerinden Memnuniyet Durumları

Tablo 30: Örneklemin İmam-Hatip Lisesinde Eğitim Görme Memnuniyet Bulgusu

İmam-Hatip'te eğitim görme memnuniyeti	Sayı	%
Çok memnunum	105	26.25
Memnunum	153	38.25
Memnun değilim	48	12.0
Kararsızım	43	10.75
Hiç memnun değilim	51	12.75
Toplam	400	100.0

Tablo 30'daki verilere göre öğrencilerin, % 26.3'ü (105) çok memnun olduğunu, %38.3'ü (153) memnun olduğunu, % 12'si (48) memnun olmadığını, %10.8'i (43) kararsız olduğunu ve %12.8'i (51) hiç memnun olmadığını belirtmiştir. Bu sonuçlara göre (Çok memnunum ve memnunumu birlikte ele alırsak) öğrencilerin büyük bir kısmı (% 64.50) İmam-Hatip Lisesinde okumaktan memnundur. Çünkü normal Lise eğitim-öğretiminin yanında, Tablo-31'deki "Normal lise derslerine ek olarak dini içerikli dersler de olduğu, imam-hatip ya da müftü gibi görevlere gelerek din hizmetlerinde yer almak ve cemiyette saygı-sevgi ve itibar gören bir kimse olmak için" gibi getirilerinden dolayı bu okullarda okumaktan memnunum cevabını vermelerini normal karşılamak gerektiği söylenebilir.

Hiç memnun değilim diyenlerin oranının % 12.75 olması öğrencilerin kendi tercihleriyle gelmediklerinden, okuldan hiç memnun olmadıklarını söylemiş oldukları düşünülebilir.

Tablo 31: Örneklemin İmam-Hatip Lisesinde Eğitim Görme Memnuniyet Sebepleri

İHL’de okumaktan memnunum çünkü:	Sayı	%
Normal lise derslerine ek olarak dini içerikli dersler de olduğu için	303	75.75
İmam- hatip ya da müftü gibi görevlere gelerek din hizmetlerinde yer almak için	45	11.25
Cemiyette saygı-sevgi ve itibar gören bir kimse olmak için	40	10.0
Başka	12	3.0
Toplam	400	100.0

Tablo 31’deki verilere göre öğrencilerin % 75.75’i (303) normal lise derslerine ek olarak dini içerikli dersler olduğundan, % 11.25’i (45) imam- hatip ya da müftü gibi görevlere gelerek din hizmetlerinde yer almak için, % 10’u (40) cemiyette saygı-sevgi ve itibar gören bir kimse olmak için ve de % 3’ü (12) başka sebeplerden dolayı İHL’lerde okumaktan memnun olduklarını belirtmiştir.

Tablodan anlaşıldığına göre öğrencilerin büyük çoğunluğu müspet ilimler yanında dinî ilimlerin de öğretildiği gerekçesiyle bu okullardan memnundurlar. Geçmiş yıllarda tartışılan konulardan biri olan “İmam Hatip Okullarındaki öğrencilerin yalnızca din adamı olması gerektiği” gibi bir algının ve tartışmanın geçerli bir algı, iyi niyetli bir yaklaşım olmadığı anlaşılmaktadır. Çünkü bu okulları “İmam- hatip ya da müftü gibi görevlere gelerek din hizmetlerinde yer almak için” tercih ettim diyenlerin oranı görüldüğü gibi sadece % 11.25’tir. Ancak bu tercih “İmam- hatip ya da müftü gibi görevlere gelerek din hizmetlerinde yer almak için” yalnızca dinî hizmet alanlarında çalışmak isteyen öğrencilerin oranının da % 11.25 olduğu da göz ardı edilmemelidir. Bu

oran İHL tercihinde yine az da olsa dini hizmet alanında çalışmak için tercih edilen okul olduğu düşünülmektedir. Çünkü öğrenciler İHL mezuniyeti sonrası elde ettikleriyle kendilerini toplum içinde daha çok saygı, sevgi ve itibar göreceklerine olan inançları ayrıca İHL’lerde müspet ilimler yanında dinî ilimlerin de öğretildiği gerekçesiyle iki türlü kazanç elde ettiklerine olan inançları bu memnuniyeti daha fazla artırdığını söyleyebiliriz.

Tablo 32: Örneklemin İmam-Hatip Lisesinde Eğitim Görmekten Memnum Olmama Sebepleri

İHL’de okumaktan memnun değilim çünkü:	Sayı	%
Okulda çok sıkı bir disiplin var	41	10.25
Ders sayısı fazla, kapasitemizi aşıyor	175	43.75
Bazı derslerde çok zorlanıyoruz	121	30.25
Öğretmen-öğrenci ilişkileri zayıf	30	7.5
Öğrenciler arası ilişkiler yetersiz	11	2.75
Başka	22	5.5
Toplam	400	100.0

Tablo 32’deki verilere göre öğrencilerin, % 10.25’i (41) okulda çok sıkı bir disiplin olduğundan, % 43.75’i (175) ders sayısının çok olmasından, % 30.25’i (121) bazı derslerde çok zorlandıklarından, % 7,5’i (30) öğretmen-öğrenci ilişkilerini zayıf gördüğünden, % 2.75’i (11) öğrenciler arası ilişkileri yetersiz gördüğünden ve de % 5.5’i (22) başka sebeplerden dolayı İHL’lerde okumaktan memnun olmadıklarını belirtmiştir.

Öğrencilerin yaklaşık % 74’ü, ders sayısının fazlalığı ve derslerin zorluğundan dolayı İHL’de okumanın güçlüğünden yakınmaktadır. Bu durum, muhtemeldir ki bu

öğrencilerin düzenli bir çalışma sistemi ve alışkanlığından uzak olduklarını düşündürmektedir.

Bunun için öğrencilere çalışma alışkanlık ve tutumlarını iyileştirme konusunda şunlar önerilebilir:

“Günü gününe ders çalışma alışkanlığı kazanmalıdır. Öğretmenin anlattıklarını daha iyi anlayabilmek için derse hazırlıklı gelmeli, kitaptan ders çalışırken ezberlemek yerine anlamaya çalışmalıdır. Verilen her ödevi en iyi şekilde ve zamanında yapmaya gayret etmelidir. Sınıfta çalışkan olarak bilenen öğrenci davranışlarını örnek almalıdır.”¹²² Öğrenciler bu saydığımız önerilere dikkat ettiklerinde başarılarının daha da yükseleceğini ayrıca meslek derslerinin muhtevası ve sayısı gözden geçirilip yeniden düzenlenebileceğini söyleyebiliriz.

1.3.14. Öğrencilerin İmam-Hatip Lisesinden Beklentileri

Tablo 33: Örneklemin İmam-Hatip Lisesindeki Beklentisi Bulgusu

İHL'den beklentisi	Sayı	%
İyi bir üniversite kazanmak	154	38.5
Dini bilgileri en iyi bir şekilde almak	52	13.0
Bitirip en azından lise mezunu olmak	14	3.5
Din görevlisi olacak şekilde yetişmek	17	4.25
Lise öğrenimi yanında dini bilgileri de öğrenmek	33	8.25
Dini bilgiler yanında üniversiteyi kazanacak konuma gelmek	126	31.5
Diğer	4	1.0
Toplam	400	100.0

¹²² Leyla Küçükahmet, *Öğretim İlke ve Yöntemleri*, Gazi Üniversitesi Yay. Ankara 1989, s. 126.

Tablo 33'deki verilere göre öğrencilerin, % 38.50'si (154) iyi bir üniversite kazanmak, % 13'ü (52) dini bilgileri en iyi bir şekilde almak, % 3,5'i (14) bitirip en azından lise mezunu olmak, % 4.3'ü (17) din görevlisi olacak şekilde yetişmek, % 8.3'ü (33) lise öğrenimi yanında dini bilgileri de öğrenmek, % 31.50'si (126) dini bilgiler yanında üniversiteyi kazanacak konuma gelmek amacıyla ve % 1'i (4) diğer sebeplerden dolayı İHL'de öğrenim görmeyi tercih ettiğini belirtmiştir.

Genel olarak liselerde öğrenim gören öğrencilerin çoğunluğunun tercihi ve amaçları arasında “bir üniversite kazanmak” düşüncesi hâkimdir. Bu düşünce aynı şekilde İHL öğrencileri arasında da yoğunluk göstermektedir. Ancak diğer liselerden farklı olarak “dini bilgiler yanında üniversiteyi kazanacak konuma gelmek” düşüncesinin İHL öğrencilerinde yaklaşık 3'te 1 gibi bir oranla ağırlıklı bir durumda olduğu görülmektedir. Bu da İHL öğrencilerinin diğer liselerdeki öğrencilerden gelecek planları konusundaki farklı duruşlarını sergilemesi bakımından ilgi çekicidir. Ayrıca İHL öğrencileri bilinen Lise derslerinin yanında meslek derslerini de alarak hem düz lise hem de meslek lisesi müfredatıyla kendilerini geliştirmeleri onların memnuniyetini artırmış olabileceği söylenebilir.

Ayrıca bu Tablo'da “din” kavramın öne çıktığı oran hiç azımsanmayacak kadar yüksek oranda -yaklaşık % 61- çıkmasından hareketle İHL'lerin dinî eğitim-öğretim yapan okullar olduğu algısının insanlar arasında yaygın olduğunu söyleyebiliriz.

1.3.15. Öğrencilerin İmam-Hatip Lisesinden Sonraki Görev Tercihleri

Tablo 34:Mezuniyetten Sonra Dini Görev Tercih Bulgusu

Mezuniyetten sonra dini görev yapacak mısınız?	Sayı	%
Evet	247	61.75
Hayır	153	38.25
Toplam	400	100.0

Tablo 34'deki verilere göre öğrencilerin, % 61.75'i (247) mezuniyetten sonra dini bir görev tercih edebileceğini, % 38,25'inin (153) mezuniyetten sonra dini bir görev tercihinde bulunmayacağını belirtmişlerdir.

Öğrencilerin gelecekte dini görev yapma tercihi konusunda yaklaşık % 61.75'inin "evet" tercihinde bulunması da toplumdaki genel kanıyı destekler mahiyettedir. Öğrencilerin % 61.75'inin mezuniyetten sonra dinî görev alabileceklerini düşünmeleri, birey olarak her resmi olsun olmasın birer din görevlisi olduğu, hangi sıfatla olursa olsun tebliğ vazifesiyle yükümlü olduğu bilincinin öğrencilerde var olduğunu söyleyebiliriz. Yaklaşık % 38'lik bir öğrenci ise mezun olduktan sonra dini görevler yapmak istemediğini belirtmiştir. Bu oran öğrencilerin, "müspet ilimlerin yanında dini ilimleri de öğrenme" -Tablo 31- düşüncesinde olduklarını söyleyebiliriz. Ayrıca din hizmetleri alanında, çeşitli nedenlerden dolayı -atamaların yapıl(a)maması, sosyo-ekonomik imkânlarının kısıtlı veya yetersiz olması ve de görev yapılan ilk yerlerin köy olması- İHL'den sonra dini bir görev yap(a)mayacaklarına sebep sayılabilir.

İHL öğrencileri öğrenim sürecindeki düşünceleri ile -Tablo 29 ve Tablo 33- mezuniyet sonrası düşüncelerinin farklı olduğu gözlemlenmiştir. Bunun sebebinin de mezuniyet sonrası sosyo-ekonomik kaygılarının olduğu söylenebilir.

Tablo 35: Dini Görev İstememelerinin Sebepleri Bulgusu

Dini görev istemiyorum çünkü:	Sayı	%
İmam-Hatiplik ve Kur'an Kursu öğreticiliği için cesaretim yok, kendime güvenemiyorum.	51	12.75
Halkın dini sorularına cevap veremeyeceğimden endişe ediyorum.	75	18.75
Aldığım dini bilgiler yetersiz olduğu için; vaaz, hutbe, dini merasimler v.s. konularında yetersiz kalacağımı düşünüyorum.	56	14.0
Kur'an Kursu öğreticiliği ve İmam-Hatiplik halk arasında hor görülmetedir.	71	17.75
Dini bir görevin yakın çevrem tarafından hoş karşılanmayacağı için	9	2.25
Dini görevi gelecekle ilgili garanti bir meslek olarak görmediğim için	95	23.75
Diğer	43	10.75
Toplam	400	100.0

Tablo 35'teki verilere göre öğrencilerin, % 12.75'i (51) İmam-Hatiplik ve Kur'an Kursu öğreticiliği için cesaretinin olmadığını ve de bu görevleri yapmak için kendine güvenemediğinden, % 18.75'i (75) halkın dini sorularına cevap veremeyeceği endişesinden, % 14'ünün (56) aldığı dini bilgiler yetersiz olduğu için; vaaz, hutbe, dini merasimler vs. konularında yetersiz kalacağı düşüncesinden, % 17.75'i (71) Kur'an Kursu öğreticiliği ve İmam-Hatiplik mesleğinin halk arasında hor görülmeekte olduğundan, % 2.25'i (9) dini bir görevin yakın çevrem tarafından hoş karşılanmayacağından, % 23.75'i (95) dini görevi gelecekle ilgili garanti bir meslek olarak görmediğinden dolayı ve de % 10.75'i (43) diğer sebeplerden İHL'den sonra herhangi bir dini görev almayacağını belirtmiştir.

Öğrencilerin yaklaşık % 45'i "kendine güvensizlik", "cesaretsizlik", "endişe" ve "yetersizlik" gibi konulardan dolayı gelecekte dini bir görev yapmak istemediklerini belirtmiştir. Bu noktada İHL'lerdeki eğitim ve öğretimin niteliğinin tekrar gözden geçirilmesi gerektiği sonucunu ortaya çıkarmıştır. Bunların yanında % 24'lük oranda

“dini görevi gelecekle ilgili garantili meslek görmediklerini” belirtmeleri öğrenciler arasında din görevlisi olmak istememenin bir başka gerekçesi olarak öne çıkmaktadır.

Kanaatimizce İmam-Hatip Lisesi mezunlarının kendi meslekleri dışındaki başka iş ve mesleklere yönelmelerinin psikolojik, sosyal, siyasi ve ekonomik nedenleri şunlar olabilir:

Öncelikle öğrencilerimiz “dini görevi gelecekle ilgili garantili meslek görmediklerini” belirtmeleri psiko-sosyal ve siyasi nedenlerdendir. İkinci olarak kendilerini meslekleri ile ilgili teorik bilgi ve uygulama bakımından yetersiz bulmaktadırlar. İmam-Hatip Lisesi mezunlarının istihdam ile ilgili problemler yaşamaları, yani din hizmetleri alanında gerekli kadro tahsisinin yapılmayışı, yapılsa dahi maaşlarının diğer memurlara nazaran az olması ekonomik açıdan tatminsizliğe neden olmaktadır. Ayrıca ilk atamalarda köy ve kasaba gibi sosyal ve ekonomik mahrumiyetlerin çok olmasından dolayı da meslekleri dışında farklı alanlara yönelmektedirler. Fakat son zamanlarda devletin camilerdeki boş imam ve müezzin kadrolarına atamalarda bulunuyor olması İHL mezuniyeti sonrası dini görev yapma isteğini artırmaktadır.

1.3.16. Öğrencilerin İmam-Hatip Lisesinden Sonraki Tahsil Tercihleri

Tablo 36: Öğrencilerin Yüksek Din Eğitimi Yapma İstekleri

İHL'den sonra yüksek tahsil istiyor musunuz?	Sayı	%
Evet	234	58.5
Hayır	166	41.5
Toplam	400	100.0

Tablo 36'daki verilere göre öğrencilerin, % 58.50'si (234) İHL mezuniyetten sonra dini yüksek tahsili istediğini, % 41,50'sinin (166) İHL mezuniyetten sonra dini yüksek tahsili istemediğini belirtmiştir.

İHL öğrencilerinin yarısından fazlası gelecekte bir üniversiteye gitmek istediğini belirtmekle esasen bir lisans alanından mezun olmayı önemseydiğini göstermektedir. Geriye kalan yüzde 41'lik kısmı ise İHL mezunu olmayı yeterli görmekte ve bir lisans eğitimini düşünmemektedir. İki oranda da bölgenin sosyo-ekonomik durumunun etkisi olduğu düşünülmektedir. Zira sosyo-ekonomik seviyesi düşük bölgelerde üniversite

okuyarak “hayatını kazanma” düşüncesi yaygın olmakla birlikte üniversite okuyabilecek ekonomik “durumunun uygun olmadığı” ya da üniversite okumayı “gereksiz” görenlerin sayısının da azımsanmayacak kadar yüksek olduğu görülmektedir.

İmam-Hatip Liselerinin din görevlisi yetiştirmenin ötesinde icra ettikleri fonksiyonlar vardır. Bu fonksiyonların en önemlisi dinimizin kültürünü, ahlakını ve faziletini hayatımızın her alanına hâkim kılmak, milletimizin manevi kimliğini korumak, geliştirmek ve güçlendirip insanımızın moral değerlerini yükseltmektir. Öğrencilerden % 41,50’sinin (166) İHL mezuniyetten sonra dini yüksek tahsili istemediğini belirtmiş olsa da yukarıda bu okulların fonksiyonlarını icra eden öğrenciler mezun etmesi bu okullar amacını gerçekleştirmiş olurlar.

Tablo 37: Dini Yüksek Tahsildeki Amacı Bulgusu

Dini yüksek tahsildeki amacım:	Sayı	%
İmam-Hatip Lisesinde yeteri kadar dini eğitim alamadığım için dini eğitimime devam etmeyi istiyorum.	127	31.75
Öğretmenlerin ve din görevlilerinin maaşlarının uygun olduğunu düşünüyorum.	49	12.25
Halkın gözünde saygın kişi olmak istiyorum.	107	26.75
Bu konuda yetenekli olduğumu düşünüyorum.	49	12.25
Gelecekle ilgili kaygımın olmayacağını düşünüyorum.	26	6.5
Dini eğitim alan kişilere karşı bir ön yargı var ve bunu birilerinin değiştirmesi gerekiyor.	29	7.25
Diğer	13	3.25
Toplam	400	100.0

Tablo 37’deki verilere göre öğrencilerin, % 31.75’i (127) İmam-Hatip Lisesinde yeteri kadar dini eğitim alamadığından, % 12.25’i (49) öğretmenlerin ve din görevlilerinin maaşlarının iyi olduğunu düşündüğünden, % 26.75’i (107) dini yüksek tahsille halkın gözünde saygın kişi olmak istediğinden, % 12.25’i (49) dini tahsil konusunda yetenekli olduğunu düşündüğünden, % 6.50’si (26) dini yüksek tahsille gelecekle ilgili kaygısının olmayacağını düşündüğünden, % 7.25’i (29) dini eğitim alan

kişilere karşı bir ön yargı var ve bunu birilerinin değiştirmesi gerektiği düşüncesinden dolayı ve % 3.25'i (13) diğer sebeplerden dolayı İHL'den sonra dini yüksek tahsil yapması gerektiğini belirtmiştir.

Öğrencilerin yüzde 32'lik kesimi İHL'deki dini eğitim ve öğretimin yetersizliğini akademik düzeydeki eğitim ile gidermek istemektedir. Bu da İHL öğrencilerinin din eğitim ve öğretimini önemsediklerini göstermektedir. Ayrıca bu okullarda din eğitimi istenilen seviyede veya yeterli düzeyde olmadığını düşündürmektedir. Zira yaklaşık % 27'lik bir kesimin dini bir görev almayı saygın bir kişilik olmakla özdeşleştirdiği anlaşılmaktadır. Tablo 35'teki "dini görev istememe" sebepleriyle ilgili olarak % 45'lik öğrenci kesiminin gelecekte dini görev yapmak istememelerinden de anlaşıldığına göre İHL'deki dini eğitimin yetersizliği/eksikliği konusu gözden ırak tutulmamalıdır.

Bütün bunlardan sonra İHL öğrencilerinin, öğretimini devam ettirememe, mesleki formasyona sahip olup mesleğini yerine getirememe kaygılarını yoğun bir şekilde yaşadıkları söylenebilir.

Tablo 38: Dini Yüksek Tahsil İstememenin Sebebi

Dini yüksek tahsil istemiyorum çünkü:	Sayı	%
İmam-Hatip Lisesinde yeteri kadar dini bilge alıyorum başka branşlarda yüksek tahsil yapmayı istiyorum.	201	50.25
Din görevlilerinin ve meslek dersi öğretmenlerinin maaşları az geçinemem.	67	16.75
Dini yüksek tahsil yapanlar horlanıyor.	32	8.0
Başka branşlarda da dinini bilen elemanlara ihtiyaç var.	77	19.25
Başka	23	5.75
Toplam	400	100.0

Tablo 38'deki verilere göre öğrencilerin, % 50,3'ü (201) İmam-Hatip Lisesinde yeteri kadar dini bilge aldığını, başka branşlarda yüksek tahsil yapmayı istediğini, % 16.75'i (67) din görevlilerinin ve meslek dersi öğretmenlerinin maaşlarının az olduğunu

için geçinemeyeceğini, % 8'i (32) dini yüksek tahsil yapanların horlandığını, % 19.3'ü (77) başka branşlarda da dinini bilen elemanlara ihtiyaç olacağını düşündüğünden ve % 5.8'i (23) başka nedenlerden dolayı dini yüksek tahsili istememektedir. Yaklaşık % 70'lik bir öğrenci kesiminin (50,3+19,3) farklı alanlarda çalışmak istedikleri ve dini inançlarını buralarda da sürdürmek istedikleri anlaşılmaktadır.

İHL mezunlarının mutlaka dini yüksek tahsil yapmaları gerekir düşüncesi öğrenciler tarafından doğru bulunmadığını söyleyebiliriz. Çünkü öğrenciler için İmam-Hatip Liseleri hem mesleğe hem de diğer programlara yönelik eğitim veren okullar olarak bilinmektedir. Mesleki din eğitiminin gerektirdiği yeteneklerle genel olarak diğer programların gerektirdiği yetenekler farklı farklıdır. Önemli olan öğrencilerin yeteneklerine uygun, mutlu ve verimli olabilecekleri alanlara yönlendirilmesidir. Bu da, rehberlik faaliyetleriyle yapılacaktır. Öğrencinin ilgi ve kabiliyetine uygun bir eğitim alması için gerekli yol gösterme çalışmaları okul rehberlik servislerince mesleki rehberlik adı altında yapılmalıdır.

1.3.17. Öğrencilerin Tercih Edecekleri Bölümlerin Dağılımı

Tablo 39: Fakülte veya Yüksek Okul Tercihi

Fakülte veya yüksek okul tercihi:	Sayı	%
İlahiyat Fakültesi	181	45.25
Eğitim Fakültesi	47	11.75
Fen Bölümü	11	2.75
Siyasal Bilgiler	9	2.25
Hukuk	44	11.0
İktisat	4	1.0
Tıp	41	10.25
Mühendislik – Mimarlık	22	5.5
Meslek Yüksek Okulu	7	1.75
Başka	34	8.5
Toplam	400	100.0

Tablo 39'daki verilere göre öğrencilerin fakülte veya yüksek okul tercihlerinin, % 45.3'ünün (181) ilahiyat fakültesi, % 11.8'inin (47) eğitim fakültesi, %2.8'inin (11)

fen bölümü, % 2.3'ünün (9) siyasal bilgiler fakültesi, % 11.0'nın (44) hukuk fakültesi, % 1.0'nın (4) iktisadi ve idari bilimler fakültesi, % 10.3'ünün (41) tıp fakültesi, % 5.5'inin (22) mühendislik fakültesi, % 1.8'inin (7) meslek yüksek okulu ve % 8.5'inin başka bölümler olacağı belirtilmiştir.

Başka seçeneğini işaretleyen öğrenciler kendi ifadeleriyle şunları yazmışlardır:

“Polis olmak istiyorum. Çünkü bu mesleği çok seviyorum./ Hemşire olacağım ve hastaları iyileştireceğim”.

Bu oranların önceki tablolarındaki verilerle uyumlu olduğu anlaşılmaktadır. Zira % 45'in dışındaki % 55'lik bir kesim diğer alanlarda yüksek öğrenim görmek istemektedirler. Her ne kadar öğrencilerden % 45'i İlahiyat Fakültelerinde öğrenimine devam etmek istediğini belirtse de, geride kalan % 55'lik öğrenci grubu İlahiyat Fakültesi dışında farklı fakültelerde öğrenim görmesini istemektedir. Bu istek ve görüşlerin ilahiyat dışında tercih yapacakların oranlarının % 55 çıkması 2012 yılında yapılan üniversite girişindeki sistem değişikliği olabileceği düşünülmektedir. Buda göstermektedir ki İmam-Hatip Lisesi öğrencileri okullarını klasik bir meslek lisesi olarak görmemektedirler. Bu öğrencilerin ilgi ve kabiliyetlerinin tespit edilmesi, ona göre uygun okula veya mesleğe yönlendirilmesi gerekmektedir. Bütün bunların olması için de din eğitiminde (İHL) mesleki rehberlik hizmetleri verilmelidir.

Bu veriler ışığında İHL'lerde okuyan öğrencilerin yarıya yakın kısmının üniversite tercihlerinde İlahiyat Fakültelerini tercih edebileceklerini söyleyebiliriz.

Dini yüksek tahsil yapmak istiyorum diyenlerin oranı ile (Tablo 36- % 58.50) İlahiyat Fakültesinde dini yüksek tahsil yapacağım diyenlerin oranı (% 45.25) arasında paralellik olduğu görülmektedir.

1.3.18. Öğrencilerin Gelecek Tasavvuru

Tablo 40: Gelecekle İlgili Beklenti Bulgusu

Gelecekle ilgili düşünce:	Sayı	%
Çok ümitliyim	116	29.0
Ümitliyim	187	46.75
Ümitsizim	8	2.0
Çok ümitsizim	5	1.25
Kararsızım	53	13.25
Fikrim yok	31	7.75
Toplam	400	100.0

Tablo 40'daki verilere göre gelecekle ilgili öğrencilerin beklentileri, % 29'u çok ümitli, % 46.8'i ümitli, % 2.0'ı ümitsiz, % 1.3'ü çok ümitsiz, % 13.3'ü (53) kararsız ve % 7.8'i fikrim yok biçimindedir.

Tablodan anlaşıldığına göre öğrencilerin bu sonuçlara göre (Çok ümitliyim ve ümitliyim birlikte ele alırsak) öğrencilerin büyük bir kısmı (% 75.75) yaklaşık 4'te 3'ünün gelecek konusunda ümitli oldukları anlaşılmaktadır. Bu da İHL'lerdeki öğrencilerin hayata pozitif baktıkları şeklinde değerlendirilebilir. Burada hareketle İHL öğrencileri gelecekte umutlu olduklarını söylemeleri onların yaşadıkları andan da mutlu ve umutlu olduklarını söyleyebiliriz.

Din, insanların temel güven duygusunun kaynağını oluşturduğu gibi aynı zamanda insana bir dünya görüşü, insanın fiziki ve beşeri muhitinde akıp giden hayatına anlam kazandırır.¹²³ İslam dini insanın her hangi bir sıkıntı zorlukla karşılaştığında hemen ümitsizliğe kapılmamasını,¹²⁴ namaz ve sabırla Allah'tan yardım dilemesini¹²⁵ tavsiye etmektedir. Sıkıntı ve buhran dönemlerini yaşayan ergenler için İHL'lerdeki din eğitimi ile kazandıkları dini inanç ve değerler onlar için bir ümit ve güven kaynağı olduğundan geleceğe daha bir sağlam ümitle bakabilmektedir. Buna ilave olarak sosyo-ekonomik düzeyi yüksek olan ailelerin öğrencileri de gelecekte ümitli oldukları anlaşılmaktadır. Fakat İHL öğrencileri ailelerinin sosyo-ekonomik durumları orta veya

¹²³ Aydın, *Din Felsefesi*, s.271. ; Mardin, *Din ve İdeoloji*, s.30.

¹²⁴ Zümer, 53

¹²⁵ Bakara, 153

alt gelir grubu olduğu varsayımından dolayı ailelerinin sosyo-ekonomik sebeplerle İHL öğrencilerinin geleceğe ümitle bakmaları mümkün olmadığını söyleyebiliriz.

Sonuç olarak, İHL’lerdeki din eğitimi ile kazandıkları dini inanç ve değerler onları gelecekte ümitli olmalarına katkı sağlayabilir. Ayrıca bu sonuç öğrencilerin dini inanç ve davranışlarına İHL’lerin etkisinin olabileceğinin düşündürmektedir.

1.3.19. Öğrencilerin Öğretmen-Öğrenci İlişkilerinde Memnuniyet Durumu

Tablo 41: Öğretmen-Öğrenci Münasebetlerinden Memnuniyet Bulgusu

Öğretmen-öğrenci münasebetlerinden memnun musunuz?	Sayı	%
Memnunum	181	45.25
Kısmen memnunum	135	33.75
Memnun değilim	37	9.25
Hiç memnun değilim	47	11.75
Toplam	400	100.0

Tablo 41’deki verilere göre öğrencilerin öğretmen-öğrenci münasebetlerinden memnuniyeti; % 45,3’ünün (181) memnunum, % 33,8’inin (135) kısmen memnunum, % 9,3’ünün (37) memnun değilim, % 11,8’inin (47) hiç memnun değilim biçimindedir.

Öğrencilerin yaklaşık % 80’inin öğretmenlerinden memnun olduklarını belirtmeleri İHL’deki öğrenci-öğretmen münasebetlerinin gayet iyi olduğu düşüncesini pekiştirmektedir. Ancak diğer seçeneklerden dikkatimizi çeken “hiç memnun değilim” şikkını işaretleyenlerin oranının % 11.75 (47) olmasıdır. Bu oran derslerde başarısız olan öğrenci tavrının dışı yansımasıdır.

Okullarımızın belirlemiş olduğu hedeflere ulaşmaları için öğrencileriyle iyi bir diyalog kurulması gerekmektedir. “Asırlardan beri öğretmenlerle öğrenciler arasındaki ilişki büyük ölçüde ders saatlerine münhasır kalmış, bazı öğretmenler kendilerini öğrenciler üstünde bir otorite sayma alışkanlığından kurtaramamışlardır. O, okulda ve öğrenciler nazarında gerçek bir otoritedir. Fakat bu otorite, onu öğrencilerinden ayıran değil; onlara yaklaştıran hususları da ihtiva etmelidir. Sadece dersten derse birbirlerini

gören öğretmen ve öğrencilerin, resmi ve çoğu kere de kırıci şartlar altında karşılaşmaları, öğretmen öğrenci münasebetlerini olumsuz yönde etkilemektedir.”¹²⁶

Öğretmen; çalışkan, özverili, alanında bilgisi tam, donanımlı, güzel ahlâklı, güler yüzlü olup, öğrencilere iyi ve adaletli davranmalıdır. Saydığımız özellikleri taşıyan öğretmenlerin olduğu okullarda öğrenci-öğretmen memnuniyeti maksimum seviyeye çıkacağı gibi memnuniyetsizlikte minimum düzeye ineceği söylenebilir.

İHL’de “öğretmen-öğrenci memnuniyetsizliği” ile “İHL’de eğitim görme memnuniyetsizliği” (Tablo 30) bulguları birbirine paralellik arz ettiği görülmektedir. Bu sonuç öğrencilerin okuldan memnuniyetsizliklerini öğretmenlerin tavır ve davranışlarıyla değiştirilebileceğini söyleyebiliriz. Burada da öğretmenlerin öğrencilere karşı tavır, söz ve davranışları İHL algısına etkisi olduğu söylenebilir.

1.3.20. Öğrencilere İmam-Hatip Lisesinin Bilgi ve Kültür Kazandırma Durumu

Tablo 42: Okulun Bilgi ve Kültürü Kazandırma Bulgusu

Okulun bilgi ve kültürü kazandırıyor mu?	Sayı	%
Kazandırıyor	161	40.25
Fikrim yok	125	31.25
Kazandırmıyor	79	19.75
Kesinlikle kazandırmıyor	35	8.75
Toplam	400	100.0

Tablo 42’deki verilere göre öğrencilerin okulun bilgi ve kültürü kazandırma durumu konusundaki fikirleri; % 40,3’ünün (161) kazandırıyor, % 31,3’ünün (125) fikrim yok, % 19,8’inin (79) kazandırmıyor, % 8,8’inin (35) kesinlikle kazandırmıyor şeklindedir. İmam-Hatiplerin öğrencilere kazandırması gereken bilgi ve kültürü % 40.25 oranıyla yeterince kazandırdığı görüşündedir.

Burada öğrencilerin İmam-Hatip Liselerine gelme amaçları ile okulların verdiği eğitimin örtüştüğünü görmekteyiz. (Tablo 28 ve 33) Fakat seçenekler arasında dikkatimizi çeken “fikrim yok” seçeneğini işaretleyenlerin oranının % 31.25 (125) olmasıdır. Bu oran öğrencilerin bu okullara kaydoldukların veya okurken bilgi ve kültür

¹²⁶ Mehmet Faruk Bayraktar, *İslam Eğitiminde Öğretmen Öğrenci Münasebetleri*, MÜİF Vakfı Yay., İstanbul 2008 s.203.

kazanmak gibi bir amaçlarının olmadığını, bu konuda kafa yormadıklarını veya soruyu anlamadıklarını düşünebiliriz.

Kazandırmıyor (% 19.75) ve kesinlikle kazandırmıyor (% 8.75) seçeneklerini birlikte ele alırsak % 28.50'lik oran, İHL'lerin gerekli bilgi ve kültürü kazandırmadığı görüşündedir. Bu görüşte olan öğrencilerin gerekçelerinin şunlar olabileceği düşünülmektedir: Öğrenciyle olan diyalog eksikliği, eğitim-öğretime gerekli önem verilmemesi, dini faaliyetlerin az olması, yeterince mesleki eğitim yapılmaması, yeterince dini eğitim verilmemesi, verilse de pek etkili olmaması olarak sıralanabileceği söylenebilir.

Ayrıca “kesinlikle kazandırmıyor” seçeneğini işaretleyenlerin oranının % 8.75 olması, öğrencilerin İHL beklentilerini karşılamadığı için “kesinlikle kazandırmıyor” seçeneğini işaretledikleri düşünülmektedir.

1.3.21. Öğrencilerin Problemleri

Tablo 43: Öğrencilerinin Problemleri Bulgusu

İHL öğrencilerinin problemleri:	Sayı	%
Üniversiteyi kazanamama korkusu	175	43.75
Anne, baba aile baskısı	53	13.25
Öğretmenlerle diyalog eksikliği	25	6.25
Sosyal çevreyle uyumsuzluk	19	4.75
Meslek edinmede güçlük	23	5.75
Arkadaş arası ilişki zayıflığı	13	3.25
Okulun baskısı	41	10.25
Geleceğe güvenle bakamama	35	8.75
Diğer	16	4.0
Toplam	400	100.0

Tablo 43'teki verilere göre imam-hatip lisesi öğrencilerinin problemleri; % 43,8 (175) üniversiteyi kazanamama korkusu, % 13.3 (53) anne, baba aile baskısı, % 6.3 (25) öğretmenlerle diyalog eksikliği, % 4.8 (19) sosyal çevreyle uyumsuzluk, % 5.8 (23) meslek edinmede güçlük, % 3.3 (13) arkadaş arası ilişki zayıflığı, %10.3 (41)

okulun baskısı, % 8.8 (35) geleceğe güvenle bakamama, % 4.0 (16) diğer sorunlar şeklindedir.

Görüldüğü üzere, öğrencilerimizin en önemli sorunları geleceğe yönelik olarak üniversite kazanamama korkusudur. Çünkü Üniversite sınavı, tahsiline devam etmek isteyen her gencinin korkulu rüyasıdır. Binlerce kişiyi eleyip kontenjanları sınırlı, puanları oldukça yüksek olan fakülteleri kazanabilmek için öğrenciler oldukça zorlanmaktadır. Bu durum lise gençliği için normal karşılanacak bir sonuçtur. İkinci olarak öğrenciler aile baskısını görmektedirler. Bu sonuçtan hareketle İHL’de okuyan öğrencilerin velileri baskıcı ve mutaassıp oldukları söylenebilir. Tablonun bütününe bakıldığında aynı yaşlardaki öğrencilerin benzer sorunlar/endişelerle karşı karşıya oldukları düşünülmektedir. Ergenlik sonrası dönemi öğrencilerinin genel yaklaşımı ile uyumlu bir tablo ortaya çıkmış olduğu düşünülmektedir.

1.3.22. İHL Mezuniyeti Sonrası ile İlgili Bulgular

Tablo 44: İHL sadece din görevliler mi yetiştirmeli

İHL sadece dini görevliler mi yetiştirmeli?	Sayı	%
Evet	60	15.0
Hayır	291	72.75
Fikrim yok	49	12.25
Toplam	400	100.0

Tablo 44’deki verilere göre öğrencilerin “imam-hatip lisesi sadece dini görevliler mi yetiştirmeli?” sorusuna cevabı: % 15 (60) evet, % 72.8 (291) hayır, % 12.3 (49) fikrim yok biçimindedir.

Öğrencilere sorduğumuz “İHL sadece din görevliler mi yetiştirmeli” sorumuza % 72.75’i İmam-Hatip Lisesi mezunlarının sadece din görevlisi olarak değil her alanda hizmet verebilmesi gerektiğini düşünmektedir. Çünkü öğrenciler bu okullara kayıt yaptırırken, bir lise öğrenimi yanında özel hayatlarında lazım olacak dinin emir ve yasaklarını en güzel şekilde öğrenmek amacıyla olduklarını belirtmişlerdir. Öğrencilerden % 15.00’i İmam-Hatip Lisesi mezunlarının sadece din görevlisi mesleklerini icra etmeli görüşünü savunmuş, bu okullardan dini eğitimlerini alıp, bu alanda hizmet etmeleri gerektiğini düşünmüşlerdir. Öğrencilerden % 12.25’ inin fikrim

yok cevabını vermesi, sadece bir lise diploması sahibi olmak istediklerini, gelecekle ilgili bir planları olmadığını veya bu konuda kafa yormadıklarının bir göstergesi olarak değerlendirilebilir.

Aşağıdaki Tablo 24’te Adana il merkezinde bulunan üç İmam-Hatip Lisesinde öğrenim gören 10. ve 11. sınıf öğrencileri 170 öğrenci üzerinde yapılan araştırma¹²⁷ verilerinde yukarıdaki tabloda gösterilen sonuçlar elde edilmiştir. Bununla birlikte bu soruya verilen cevaplar daha önce yapılmış bir araştırma verileri (aşağıda verilen tablo) ile birlikte ele alındığında dikkate değer durumlar ortaya çıkmaktadır.

¹²⁷Ahmet Doğan, “1997 Yılından Sonra İmam-Hatip Liselerindeki Gelişmeler (Adana Örneği)”, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), *Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü*, 2006 s,56.

Tablo 24:Öğrencilerin Üniversiteye Giriş Sınavında Tercih Etmek İstedikleri Fakülteler

Tercih Edilen Fakülteler	n	%
Eğitim Fakültesi / Beden Eğitimi Öğr. Reh. Psk. Danışmanlık	23	13,5
İktisadî-İdari Bilimler Fakültesi	1	0,6
Hukuk Fakültesi	13	7,6
İlahiyat Fakültesi / Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenliği	25	14,7
Edebiyat Fakültesi / Arap Dili Edebiyatı Bölümü	25	14,7
Tarih/Coğrafya Fakültesi	12	7,1
Bilgisayar Mühendisliği	3	1,8
Tıp Fakültesi	18	10,6
Eczacılık Fakültesi	1	0,6
Güzel Sanatlar / İç Mimarlık	1	0,6
Düşünmüyor	4	2,4
Veterinerlik Fakültesi	3	1,8
Gazetecilik / Sinema / Televizyon	2	1,2
Fen-Edb. Fakültesi Fen Grubu (Matematik – Kimya – Fizik – Biyoloji)	3	1,8
Askerî Akademi / Polis Okulu	9	5,3
Astroloji / Uzay Bilim	1	0,6
Siyasal Bilgiler / Kamu Yönetimi / Halkla İlişkiler Fakültesi	5	2,9
Kararsız	4	2,4
Yabancı Diller	2	1,2
Ziraat Fakültesi	1	0,6
Cevapsız	14	8,2
Toplam	170	100,0

Zira 170 kişi üzerinde yapılan bu araştırmaya göre öğrencilerin üniversiteye giriş sınavında tercih etmek istedikleri fakülte ve bölümler arasında İHL ile

ilişkilendirilebilecek veya dışarıdan bakıldığında İHL öğrencilerinin “ilk tercih etmesi gereken” bölümlerin tercih edilmek istenen listesi arasında üst sıralarda yer aldığı görülmektedir. İlahiyat Fakültesi, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenliği ve Arap Dili Edebiyatı Bölümünü tercih etmek isteyenlerin oranının yaklaşık % 30 (29,4) olduğu anlaşılmaktadır.

Batman ve Kozluk İHL öğrencilerinin ise beklenenden düşük bir oranda (Tablo-39'daki oran % 45.25) kendi alanlarıyla ilgili bölümleri tercih etme eğiliminde oldukları görülmektedir. Bu durum çalışma alanımızdaki öğrencilerin tercih dönemine uzak olmaları ile ilgili olabileceği gibi Adana'da yapılan araştırmanın gerçekleştirildiği dönemde katsayı meselesinin etkisi ile öğrencilerin dönemin konjonktürünün gereği olarak daha “rasyonel” tercihlerde bulunduğu şeklinde de değerlendirilebilir. Ancak her iki çalışmada da öğrencilerin “alan dışı” tercihlerinin Batman ili ve Kozluk ilçesindeki öğrencilerin % 54.75'in, Adana ilindeki çalışmada ise % 70'in üzerinde olduğu görülmektedir. Çalışmaların birbiriyle uyumlu olduğu bu nokta önemlidir. Ayrıca öğrencilerin “alan dışı” tercihleri arasında % 13,5 -Tablo-39'daki % 11.75- ile en yüksek oranı öğretmenliklerin teşkil etmesi, İHL öğrencilerinde “öğretme, örnek olma ve ideal/kâmil insan olma” düşüncesinin yüksek olduğu şeklinde değerlendirilebilir.

Yapılan çalışmada İHL öğrencilerinin sayısal bölümleri tercih etmedikleri ya da edebilecek alt yapıyı kendilerinde göremedikleri biçiminde yorumlanabilir. Zira bu durum İHL'lerde sayısal derslerin yetersizliği ya da sayısal derslere yönelik eğilimin düşüklüğü ile açıklanabilir.

1.3.23. İHL Öğrencilerinin Gelecekte Çocuklarının Eğitimi ile İlgili Düşünceleri

Tablo 45: Ortaokul seviyesindeki çocuğunuzu İmam-Hatip Ortaokuluna gönderir misiniz?

Ortaokul seviyesindeki çocuğunuzu İmam-Hatip Ortaokuluna gönderir misiniz?	Sayı	%
Kızımın oğlumun da İmam Hatip Ortaokulunda okumalarını isterim	212	53.0
Kızımın İmam Hatip Ortaokulunda, oğlumun başka okulda okumasını isterim.	65	16.3
Oğlumun İmam Hatip Ortaokulunda, kızımın başka okulda okumasını isterim.	6	1.50
Kızımı da, oğlumu da başka okula gönderirim	117	29.25
Toplam	400	100.0

Tablo 45'teki verilere göre öğrenciler, "Ortaokul seviyesindeki çocuğunuzu İHL'ye gönderir misiniz?" sorusuna; % 53,0'ı (212) kızımın da oğlumun da İmam-Hatip Ortaokulunda okumalarını isterim, % 16,3'ü (65) kızımın İmam Hatip Ortaokulunda oğlumun başka okulda okumasını isterim, % 1,5'i (6) oğlumun İmam Hatip Ortaokulunda kızımın başka okulda okumasını isterim, % 29,3'ü (117) kızımı da oğlumu da başka okula gönderirim biçiminde cevap vermiştir.

Örnekleminizin İmam Hatip Lisesini seçmiş olmaktan ötürü memnuniyet dereceleri "İleriki yıllarda Ortaokul çağında kızınız veya oğlunuz olursa çocuklarınızı İHL'ye gönderir misiniz?" şeklindeki soru ile değerlendirilmeye çalışılarak geleceğe yönelik düşünceleri sormak istedik.

Tabloda görüldüğü üzere, İHL öğrencilerinin yarısından fazlası (%53,0) hem kız hem de erkek çocuklarını İHL'ye gönderecektir. Cinsiyet ayırımı yaparak sadece kızını veya oğlunu bu okullara göndereceğini söyleyenleri de birlikte değerlendirecek olursak oran % 70,75'e yükselmektedir. Bizi şaşırtan sonuç ise kızımı da, oğlumu da başka okula gönderirim diyenlerin oranının % 29,25 olmasıdır. Bu öğrenciler İHL'ye gelmekten memnun olmadıkları için gelecekte çocuklarını İHL'ye göndermeyi tercih etmeyeceklerini düşünmektedirler.

Sonuç olarak öğrencilerin çoğunluğu gelecekte çocuklarını kendileri gibi İHL’de okutmayı düşünüyor olması, öğrencilerin İHL’de okumaktan veya İHL’yi seçmekten memnun olduklarını düşünebiliriz.

Tablo 46: Lise seviyesindeki çocuğunuzu İHL’ye gönderir misiniz?

Lise seviyesindeki çocuğunuzu İHL’ye gönderir misiniz?	Sayı	%
Kızımın da oğlumun da İmam Hatip Lisesinde okumalarını isterim	217	54.25
Kızımın İmam Hatip Lisesinde, oğlumun başka okulda okumasını isterim.	79	19.75
Oğlumun İmam Hatip Lisesinde, kızımın başka okulda okumasını isterim.	6	1.5
Kızımı da, oğlumu da başka okula gönderirim	98	24.5
Toplam	400	100.0

Tablo 46’daki verilere göre öğrenciler, “Lise seviyesindeki çocuğunuzu İHL’ye gönderir misiniz?” sorusunu; % 54,3’ü (217) kızımın da oğlumun da İmam Hatip Ortaokulunda okumalarını isterim, % 19 (79) kızımın İmam Hatip Ortaokulunda oğlumun başka okulda okumasını isterim, % 1,5’i (6) oğlumun İmam Hatip Ortaokulunda kızımın başka okulda okumasını isterim, % 24,5’i (98) kızımı da oğlumu da başka okula gönderirim şeklinde cevaplandırmıştır.

Örnekleminizin İmam Hatip Lisesini seçmiş olmaktan ötürü memnuniyet dereceleri “İleriki yıllarda Lise çağında kızınız veya oğlunuz olursa çocuklarınızı İHL’ye gönderir misiniz?” şeklindeki soru ile değerlendirilmeye çalışılarak geleceğe yönelik düşünceleri sormak istedik.

Tabloya göre, İHL öğrencilerinin yarıdan fazlası (%54.25) -Tablo 45’te olduğu gibi- hem kız hem de erkek çocuklarını İHL’ye gönderme düşüncesi taşımaktadırlar. Cinsiyet ayırımı yaparak sadece kızını veya oğlunu bu okullara göndereceğini söyleyenleri de birlikte değerlendirecek olursak oran % 75.50’ye yükselmektedir. Bu sonuç İHL açısından sevindirici bir durum olsa gerek. Lise çağında kızımın, oğlumun da başka okula gönderirim diyenlerin oranının % 24.50’dir. Bu oranın ortaokul

çağında kızım veya oğlum olsa başka okula gönderirim oranı % 29.25 iken lise çağında kızım veya oğlum olsa başka okula gönderirim cevabını verenlerin yaklaşık olarak % 5 oranında düşerek % 24.50'dir.

Tablo 45 ve tablo 46'daki sorular birbirine yakın tercihleri sorduğundan birlikte değerlendirmek istedik. "Kızımı da, oğlum da başka okula gönderirim" seçeneğinin oranı ortaokul seviyesinde daha yüksektir. Bu anket uygulamasının yapıldığı eğitim öğretim döneminde İmam Hatip Ortaokulu yeni açıldığı için öğrenciler bu okulun açıldığını bilmiyor olabilecekleri gibi bu okullara yeteri kadar önem vermiyor olabilir veya kendileri lisede okuduğu için lise eğitimini daha önemli görmektedir.

Tablo 47: İHL'deki farklı dersler genel liselerde seçmeli olarak sunulsa yine de İHL'ye kayıt olur muydunuz?

İHL farklı dersler genel liselerde seçmeli olarak sunulsa yine de İHL'ye kayıt olur muydunuz?	Sayı	%
Evet olurdum	210	52.5
Hayır olmazdım	85	21.25
Fikrim yok	60	15.0
Kararsızım	45	11.25
Toplam	400	100.0

Tablo 47'deki verilere göre öğrenciler, "İHL'deki farklı dersler genel liselerde seçmeli olarak sunulsa yine de İHL'ye kayıt olur muydunuz?" sorusuna; % 52.5'i (210) evet olurdum, % 21,3'ü (85) hayır olmazdım, % 15.0'ı (60) fikrim yok, % 11.3'ü (45) kararsızım cevabını vermiştir.

Tablodan anlaşıldığına göre İHL öğrencilerinin yarısından fazlasının İHL'deki farklı dersler genel liselerde seçmeli olarak sunulsa yine de İHL'ye kaydolacağını belirtmesi öğrencilerin okullarından büyük oranda memnun oldukları şeklinde değerlendirilebilir. Ayrıca öğrencilerin yarısından fazlasının bilinçli olduklarını ve de bilinçli olarak bu okulları tercih ettiğini söyleyebiliriz. Fakat % 21'lik bir kesimin İHL'ye tekrar gelmeyeceğini belirtmesi de bu memnuniyetin çok büyük boyutlarda olmadığını göstermektedir. Son iki seçeneğin toplamı (Fikrim yok-Kararsızım % 26.25) anketin uygulandığı zamanda zaten bir kısmı -10, 11 ve 12. sınıflar- bu okullarda

okumakta olduklarından dolayı nispeten yüksek çıkmış olabilir. Bugün İHL öğrencilerine aynı soru sorulsa bu oranın (Fikrim yok-Kararsızım % 26.25) daha düşük çıkacağını düşünmekteyiz. Bu soru aynı zamanda şu anda İHL'lerde okuyan öğrencilerin İHL algısını da ölçmüş olacağını düşünmekteyiz.

SONUÇ VE ÖNERİLER

“Öğrencilerde İmam-Hatip Lisesi Algısı (Batman Örneği)” adını taşıyan bu çalışmamız Türkiye Cumhuriyeti Milli Eğitim sistemi içinde yer alan İmam-Hatip Lisesi öğrencilerinin İmam-Hatip Lisesi Algısı Batman Örneğinden hareketle incelenmeye çalışılmıştır.

Cumhuriyetin kuruluşundan günümüze kadar bu okullar hakkında lehte ve aleyhte konferanslar, paneller, sunumlar yapılmasına, yüzlerce makale ve kitap yazılmasına rağmen İmam-Hatipler hakkında toplumun bütününün kabul edebileceği bir fikir birliğine maalesef varılamamıştır. Fakat bugüne gelindiğinde herkesin hesaba katmak zorunda olduğunu düşündüğümüz İmam-Hatip Liseleri/Okulları ve bu okulların yetiştirdiği bir nesil vardır. İşte biz bu çalışmamızda, bu neslin yakın zamandaki temsilcilerinin İmam-Hatip Liselerini nasıl algıladığı, bu okullardan beklentilerinin ne olduğu üzerinde durulmuştur. Kısacası İmam-Hatip Liselerinde okuyan öğrenciler tarafından İHL’lerin nasıl algılandığının resmi ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Elde edilen veriler göstermektedir ki, İmam-Hatip Liselerinde okuyan öğrencilerin sosyo-ekonomik, psiko-sosyal, ailevi, kültürel, çevre, dinî algılamadaki ve eğitim sistemindeki olumsuzluklara rağmen olumlu bir İHL algısına sahip olan öğrencilerin olmasının yanında, İHL hakkında olumsuz algıya sahip öğrencilerde vardır. Bu dönemdeki öğrencilerin zihinsel ve fiziksel gelişimleri dikkate alındığında böyle bir sonucun çıkmasını normal karşılamak gerekir.

Öğrencilerin İHL hakkındaki duygu ve düşüncelerinin olumlu ya da olumsuz algı haline dönüşmesi, sonraki dönemlerde oluşacak kimliği de etkilemektedir. Çünkü bir ülkenin geleceği dengeli, sağlıklı, kişilik sahibi bir gençliğin yetiştirilmesine bağlıdır. Bu özelliklere sahip gençliğin yetiştirilmesi de onların çocukluk döneminden başlanarak eğitimin devam ettiği dönemlerinde iyi tanınması ve gelişmelerine uygun eğitilmeleri ile mümkündür. İHL dışındaki liselerde okuyan öğrencilerde olduğu gibi, İHL’de okuyan öğrencilerinde bir takım sıkıntı ve problemleri vardır. Bu problemlerin ortadan kaldırılabilmesi, öncelikle sıkıntı ve problemlere doğru bir teşhisin konulmasıyla mümkündür. Bu öğrenciler ve okullar hakkında yapılacak araştırmalar, öğrenci ve okulların daha iyi tanınmasına, sıkıntı ve problemlerinin doğru teşhise ve tedavisine imkân verecektir.

Uygulamalı araştırmamızın bulguları ışığında “Araştırmanın Problemleri”nde belirtilen hususlar da göz önüne alındığında aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır:

Araştırma sonucunda öğrencilerin çok büyük çoğunluğunun İHL’den beklentilerinin üniversite kazanmak olduğu anlaşılmaktadır. İHL’lerin öğretim müfredatı göz önüne alındığında, hem mesleki derslerin hem de üniversite sınavına hazırlayıcı nitelikteki genel kültür ve genel yetenek derslerinin verilmesi öğrencilerde üniversite kazanma odaklı bir anlayış geliştirmesine yol açabileceği gibi, bu beklentinin oluşmasında toplumda daha etkin var olabilmek adına farklı mesleklere yönelme isteğinin de etkisi olduğu gözlenmiştir.

Buradan hareketle öğrenciler, genelde üniversite sınavlarındaki katsayı uygulaması ile bir karamsarlık yaşamışlar, katsayı eşitsizliğinin giderilmesi ile motivasyonları artmış ve geleceğe daha iyimser bakmaya başlamışlardır. Bu durum öğrencilerde gelecek kaygısını azaltmakta ve okullara rağbeti arttırmaktadır. Buradan hareketle İHL öğrencilerinin katsayı ile ilgili yeni uygulamalardan olumlu etkilendiği söylenebilir.

Ancak örnekleminimizdeki öğrencilerden son sınıfta okuyanların, geçmiş üç senedeki yaşanmışlıkların da etkisiyle diğer sınıflara göre umut düzeylerinin düşük olduğu gözlemlenmiştir. Bununla birlikte 9, 10 ve 11. sınıf öğrencilerinin umut düzeyi 12. sınıfta okuyarlardan daha yüksek çıkmıştır. Kısaca İHL öğrencilerinin gelecek her yeni yıla daha umutla baktıkları saptanmıştır.

Araştırmanın alt problemlerinde işaret edildiği üzere meslek dersleri konusunda İHL öğrencileri kendilerini yeterli görmemektedirler. Bu durum da öğrencilerin öğretimini devam ettirememesi, mesleki formasyona sahip olup mesleğini yerine getirememesi gibi kaygılarını yoğun bir şekilde yaşadıklarıyla açıklanabilir.

Örneklemin çerçevesinde araştırmaya dâhil olan öğrencilerin mezuniyet sonrası imam-hatiplik konusunda da kendilerini yeterli görmedikleri belirlenmiştir. Ayrıca üniversite tercihlerinde ilahiyat fakültelerini tercih eden İHL mezunlarının mezuniyetten sonra dinî görev almak konusunda da isteksiz oldukları anlaşılmaktadır.

Örneklemindeki öğrencilerin üniversite tercihleri arasında ilahiyat fakültelerinin diğer fakülterlere nazaran daha yüksek oranda olduğu tespit edilmiştir. Bu durum da öğrencilerin dini ilimler konusundaki hassasiyeti yada lisans eğitimi boyunca daha rahat bir süreç yaşayabileceği düşünceyiyle açıklanabilir.

Örnekleme çerçevesindeki öğrencilerin anne-babalarının dini hayatına göre İHL algısının farklılaştığı gibi İHL'yi tercih edip etmemelerinde anne-babanın önemli etkisi olduğu görülmüştür. Ayrıca İHL'yi tercih eden öğrencilerin dindar ve genelde sosyo-ekonomik seviyesi orta ve altı olan ailelerden oluştuğu görülmektedir.

Örnekleme sınırları içerisinde kitap okunan/okunmayan ve bazı dinî pratikleri yerine getiren/getirmeyen ailelerin İHL algısının farklılaştığı anlaşılmıştır.

İmam-Hatip Lisesine başlamadan önce din eğitimi almış öğrencilerin İHL'yi tercih etme oranının yüksek olduğu görülmektedir. Bununla birlikte İmam-Hatip Lisesinde okuyan öğrencilerin bu okullara belli bir İHL algısı ile geldikleri söylenebilir. Bu noktada İmam-Hatip Lisesi öğrencilerinin önemli bir kısmının -belki de bu algının da etkisiyle- toplum içinde kimliğini ifade ederken çekingen davrandıkları görülmektedir.

Örnekleme çerçevesinde İmam-Hatip Lisesinde öğrenci-öğretmen-okul idaresi ilişkileri genelde olumlu şekilde sürdürüldüğü görülmüştür.

Öğrencilerin dinî inanç ve davranışları ile sosyo-kültürel ilişkilerinin şekillenmesinde İHL'lerin etkisi vardır.

Araştırmanın alt problemleri çerçevesinde ortaya çıkan bu sonuçlardan hareketle öğrencilerdeki İmam-Hatip Lisesi algısını olumlu anlamda etkilemek için şu önerilerde bulunabiliriz.

-Eğitimimizin ayrılmaz bir parçası olan İmam-Hatip Liseleri konusunda siyasilerin, eğitim ile ilgili sendikaların, farklı alan ve görüşlerden oluşmuş sivil toplum örgütlerinin ve kanaat önderlerinin görüş ve önerileri alınmalıdır.

- İmam-Hatip Lisesi algısını sadece öğrencilerden değil aynı zamanda çocuklarının bu okullarda okumasını isteyen velilerden, burada görev yapan öğretmen, idareci ve diğer görevlilerden de öğrenmelidir.

- İmam-Hatip Lisesi algısını etkileyen faktörün sadece din olmadığı bilinmeli; kültürel, siyasi, toplumsal ve eğitim boyutunun olduğu akıldan çıkarılmamalıdır.

-İmam-Hatip Lisesi algısını olumlu ya da olumsuz etkileyecek adım atıldığında sadece burada okuyan öğrencileri değil çok geniş kitleleri etkileyeceği unutulmamalıdır.

- 2012 yılında katsayı eşitsizliğinin kaldırılması, İHL algısına olumlu etkisi olmuştur.

Eğitimde önemli olan bireylerin algı ve davranışlarını başkaları tarafından değil bizzat kendisi tarafından değiştirmesidir. İHL'lerde verilen din eğitiminin içeriği ve müfredatının yanında kaliteli eğitimle ve bu kaliteli eğitimi öğrencilerin yaşama aktarmasıyla İHL algısının olumlu anlamda değişeceğine inanıyoruz.

KAYNAKÇA

- ADIVAR Adnan, *Tarih Boyunca İlim ve Din*, Remzi Kitabevi, İstanbul 1987.
- AKYÜZ, Yahya, *Türk Eğitim Tarihi (Başlangıçtan 2001'e)*, Alfa Yayıncılık, İstanbul 2001.
- ALTUN, Veysel Karani, YİĞİT Ahmet, “*İmam-Hatip Lisesi 9. ve 10. Sınıf Öğrencilerinin Sosya- Ekonomik Profili Araştırması*”, Selçuk Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Dergisi, 2012.
- ARSLANTÜRK, Zeki, *Sosyal Bilimler İçin Araştırma, Metod ve Teknikleri*, Çamlıca Yay. İstanbul 2008.
- AY, Mehmet Emin, *Din Eğitiminde Mükâfat ve Ceza*, Gül Yurdu Yay. İstanbul 2012.
-*Ailede ve Okulda İdeal Din Eğitimi*, Bilge Yay. İstanbul 2000.
- AYDIN, Mehmet S., *Din Felsefesi*, İzmir İlahiyat Yay. İzmir 2007.
- AYHAN, Halis, *Din Eğitimi ve Öğretim*, İFAV Yay. İstanbul 1997.
-*Eğitime Giriş ve İslamiyet'in Eğitime Getirdiği Değer*, Damla Yay. İstanbul 1986.
-*Türkiye'de Din Eğitimi (1920-1998)* İFAV Yay. İstanbul 1999.
-“*İmam-Hatip Lisesi*”, Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, C.22, İstanbul 2000.
- BALTACI, Cahit, *XI-XVI. Asırlarda Osmanlı Medreseleri*, İrfan Mat. İstanbul 1976.
- BAYRAKLI, Bayraktar, *İslam'da Eğitim*, Bayraklı Yay. İstanbul 2012.
- BAYRAKTAR, Mehmet Faruk , *İslam Eğitiminde Öğretmen Öğrenci Münasebetleri*, MÜİF Vakfı Yay., İstanbul 2008.
- BALTACI, Cahit, *XI-XVI. Asırlarda Osmanlı Medreseleri*, İrfan Mat. İstanbul 1976.
- BİLGİN, Beyza, *Eğitim Bilimi Ve Din Eğitimi*, Ankara 1988.
- CEBECİ, Suat, *Din Eğitimi Bilimi ve Türkiye'de Din Eğitimi*, Akçağ Yay. Ankara 1996.
- CEYLAN, Yılmaz, “*Lise Öğrencilerinin Din Algısı*”, (Yüksek Lisans Tezi) Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2010.
- DİNÇER, Nahit, *1913'ten Günümüze İmam-Hatip Okulları Meselesi*, Şule Yay., İstanbul 1998.
- Dini Terimler Sözlüğü, MEB Yay. Ankara 2009,

- DOĞAN, Ahmet, “1997 Yılından Sonra İmam-Hatip Liselerindeki Gelişmeler (Adana Örneği)”, (Yüksek Lisans Tezi), Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2006.
- DOĞAN, İsmail, *Kavram ve Sorunlar*, Pegem A Yayıncılık, Ankara 2002.
- ER, İzzet, *Din Sosyolojisi*, Akçağ Yay. Ankara 1998.
- ERTÜRK, Selahattin, *Eğitimde Program Geliştirme*, Yelkentepe Yay. Ankara 1975.
- GÖKÇE, Birsen, *Toplumsal Bilimlerde Araştırma*, Savaş Yay. Ankara 1992.
- GÜNAY, Ünver, *Din Sosyolojisi*, İnsan Yay. İstanbul 2005.
- GÜNGÖR, Erol, *Ahlak Psikolojisi ve Sosyal Ahlak*, Ötüken Neşriyat, İstanbul 1998.
- GÜRSOY, Sait, “İmam Hatip Gerçeği Göz Ardı Edilemez”, Sabah, 7 Eylül 2011.
- HAYİT, Halil, *İmam-Hatip Liselerinin Dünü ve Bugünü*, Türkiye’de Din Eğitimi ve Öğretimi, (İmam-Hatip Liselerinin Kuruluşunun 40. yılı Münasebetiyle Tartışmalı İlmî Toplantı), İslam Medeniyeti Vakfı Yay. İstanbul 1993.
- HÖKELEKLİ, Hayati, *Gençlik, Din ve Değerler Psikolojisi*, Ankara Okulu Yay. Ankara 2002.
- IDİNOPULUS, Thomas A., “*Din Nedir*”, Çev. Temel Yeşilyurt, Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, S.V, 1999.
- “İmam hatibi seçen öğrenci sayısı arttı mı?”, Habertürk Gazetesi, 2 Mart 2013.
- KARASAR, Niyazi, *Bilimsel Araştırma Yöntemi*, Hacettepe -Taş Kitapçılık, Ankara 1978.
- KARATEKE, Tuncay, “*İmam-Hatip Lisesi Öğrencilerinin Sorun ve Beklentileri (Batman İli Örneği)*”, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2010.
- KARSLI, Mehmet Durdu-Editör-, *Eğitim Bilimine Giriş*, Pegem A Yayıncılık, Ankara 2010.
- KEHRER, G., *Din Sosyolojisi*, Der. Y. Aktay-M. E. Köktaş, Vadi Yay. 2. Baskı, Ankara 1998.
- KUR’AN-I KERİM
- KÜÇÜKAHMET, Leyla, *Öğretim İlke ve Yöntemleri*, Gazi Üniversitesi Yay. Ankara 1989.
- MARDİN, Şerif, *Din ve İdeoloji*, İletişim Yay. İstanbul 1992.
- MEB Tebliğler Dergisi*, 1998 yılı Eylül sayısı

- MEHMEDOĞLU, Ali Ulvi, *Kişilik ve Din*, Dem Yay. İstanbul 2004.
- OKUMUŞ, Ejder, *Toplumsal Değişme ve Din*, İnsan Yay. İstanbul 2006.
- OKUTAN, Ömer, *Cumhuriyet Döneminde Eğitim*, MEB Yayınları, İstanbul 1983.
- ÖCAL, Mustafa, *İmam-Hatip Liseleri Ve İlköğretim Okulları*, Ensar Neşriyat, İstanbul 1994.
- ÖCAL, Mustafa, “Türkiye’de Din Eğitimi Ve Öğretim”, Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, C.7, S. 7, 1998.
- ÖCAL, Mustafa, “Müdürlerine Göre İmam-Hatip Liseleri”, *Din Öğretimi Dergisi*, MEB Yay. S. 30 (Eylül-Ekim 1991), Ankara 1991.
- ÖCAL, Mustafa, *Din Eğitimi ve Öğretiminde Metotlar*, TDV Yay. Ankara 2009.
- SARIKAYA, Yaşar, *Medreseler ve Modernleşme*, İz Yayıncılık, İstanbul 1997.
- SEZEN, Yümnü, *İslam'ın Sosyolojik Yorumu*, İz Yayıncılık, İstanbul 2004.
- ŞENOZAN, Şinasi, “Çağdaş Türk Sosyologlarında Eğitim – Toplum İlişkisi Erol Güngör Örneği”, (Yüksek Lisans Tezi), Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1999.
- TDK, *Türkçe Sözlük*, C.1, Ankara 1998.
- TOPÇU, Nurettin, *Türkiye'nin Maarif Davası*, Dergah Yay. İstanbul 2012.
- TÜMER, Günay, “Din”, Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, C.9, İstanbul 1997.
- ÜLKEN, Hilmi Ziya, *Eğitim Felsefesi*, Ayça Kitabevi, İstanbul 2001.
- “Üniversiteye girişte katsayı kalkıyor”, Sabah Gazetesi, 2 Mart 2013.
- ÜNAL, İbrahim Özgür, “Sakarya İlinde İmam-Hatip Algısı”, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2008.
- ÜNSÜR, Ahmet, *Kuruluşundan Günümüze İmam Hatip Liseleri*, Önder (İmam Hatip Liseleri Mezunları ve Mensupları Derneği) Yay. İstanbul 1995.
- YAPAREL, Recep, “Dinin Tarifi Mümkün Mü”, Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, S.IV, 1987.
- YAVUZ, Hulusi, *Osmanlı Devleti ve İslamiyet*, İz Yayıncılık, İstanbul 1991.
- YAZIR, M. Hamdi, *Hak Dini Kur'an Dili*, İstanbul 1979.
- YÜCEL, Hasan Ali, *Türkiye’de Orta Öğretim*, Kültür Bakanlığı Yay. Ankara 1974

EKLER

EK-1: Anket Formu

Sevgili öğrenciler,

Bu anket bilimsel bir çalışma için düzenlenmiştir. Konunun sağlıklı bir şekilde ortaya konulması sizin sorulara vereceğiniz **SAMİMİ** ve **GERÇEĞE UYGUN** cevaplara bağlıdır. Bu nedenle lütfen her soruyu dikkatlice okuyup durumunuza ve görüşünüze **EN UYGUN** veya **EN YAKIN** seçeneği **X** işareti ile işaretleyiniz. Vereceğiniz cevaplar tamamen bilimsel amaçlarla kullanılacak ve bu bilgiler başka hiç kimseye paylaşılmayacaktır. Bu yüzden anket formuna ad ve soyadı gibi kimlik bilgilerinizi yazmaya gerek yoktur. Bu konudaki duyarlı yaklaşımınızdan dolayı teşekkür ederim.

Erkan ALTINTAŞ - ÖĞRETMEN

1. Cinsiyetiniz?

- a. Kız
b. Erkek

2. Yaşınız?

- a. 13–15
b. 16–18
c. 18 ve üstü
d. Diğer:.....

3. Okulunuzun türü?

- a. İmam-Hatip Lisesi
b. Anadolu İmam-Hatip Lisesi

4. Sınıfınız?

- a. Lise 1
b. Lise 2
c. Lise 3
d. Lise 4

5. Hayatınızın en uzun döneminin geçtiği yer aşağıdakilerden hangisidir?

- a. Köy
b. Kasaba
c. Şehir
d. Büyükşehir

6. Annenizin en son mezun olduğu okul aşağıdakilerden hangisidir?

- a. İlkokul mezunu
b. Ortaokul veya Lise mezunu
c. Yüksekokul veya Fakülte mezunu
d. Yüksek Lisans veya Doktora mezunu
e. Okul okumamış ama okur-yazar
f. Okur-yazar değil

7. Babanızın en son mezun olduğu okul aşağıdakilerden hangisidir?

- a. () İlkokul mezunu
- b. () Ortaokul veya Lise mezunu
- c. () Yüksekokul veya Fakülte mezunu
- d. () Yüksek Lisans veya Doktora mezunu.
- e. () Okul okumamış ama okur-yazar
- f. () Okur-yazar değil

8. Size göre ailenizin ekonomik durumunu anlatan en uygun ifade aşağıdakilerden hangisidir?

- a. () Zengin
- b. () Orta
- c. () Fakir
- d. () Çok Fakir

9. Size göre anne babanızın dini yaşantısı genel olarak nasıldır?

Anne Baba

- a. () () İnançlıdır ve genel olarak ibadetlerini yerine getirir.
- b. () () İnançlıdır fakat ibadetlerini ara sıra yerine getirir.
- c. () () İnançlıdır fakat ibadetlerini yerine getirmez.
- d. () () İnançlı değildir ve dine karşı tepkilidir.

10. Anne babanızın size karşı tutumu nasıldır?

Anne Baba

- a. () () Beni dinler ve düşüncelerime değer verir.
- b. () () Bana karşı ilgisizdir.
- c. () () Otoriterdir, her zaman kendi bildiğini yapar.
- d. () () Benim düşüncelerime hiç değer vermez.

11. Aile yapınız nasıldır?

- a. () ekirdek Aile (Sadece anne baba ve kardeşlerden oluşan aile tipi)
- b. () Geleneksel Aile (Büyükanne, Bykbabanın da beraber aile tipi)

12. Aşağıdakilerden hangisi ailevi durumunuza en uygundur?

- a. () Annem, babam ve ben beraber yaşıyoruz.
- b. () Annem, babam ayrıldılar, ben babam da kalıyorum.
- c. () Annem, babam ayrıldılar, ben annem de kalıyorum
- d. () Annem, babam ayrıldılar, ben başkasıyla kalıyorum
- e. () Başka:.....

13. Okulda Meslek dersleri dışında dışarıdan herhangi bir din eğitimi aldınız mı veya alıyor musunuz?

- a. () Evet
- b. () Hayır

14. Okulda Meslek dersleri dışında dışarıdan herhangi bir di eğitimi aldınız mı veya alıyor musunuz?

- a. () Evet b. () Hayır

16. Evinizde Kuran okuma, mevlit, hatim gibi dini uygulamalar hangi sıklıkla yapılır?

- a. () Çok sık yapılır
b. () Ara sıra yapılır
c. () Hiç yapılmaz

17. Evinizde dini içerikli yayınlar hangi sıklıkla okunur?

- a. () Çok okunur
b. () Ara sıra okunur
c. () Hiç okunmaz

19. Tahsilinize nerede kalarak devam ediyorsunuz?

- a. () Ailemle
b. () Arkadaşlarımla birlikte kiralık evde
c. () Akralarımla birlikte
d. () parasız devlet yatılısı olarak
e. () Paralı yatılı olarak

20. Paralı yatılı iseniz giderlerinizi kim karşılıyor?

- a. () Ailem
b. () Akralarım
c. () Burs alıyorum
d. () Vakıf karşılıyor
e. () Başka (Kim karşılıyorsa belirtiniz)

.....
.....

21. Dini inanç ve tutumlarınızın oluşmasında sizi en çok etkileyen kişi veya kişiler kimlerdir? (Bu soruda birden fazla işaretleme yapabilirsiniz)

- a. () Annem
b. () Babam
c. () Evdeki diğer büyükler
d. () Yakınımız veya komşumuz
e. () Dini eğitim veren camii görevlileri
f. () Dini Cemaatler
g. () Başka.....

22. Kendinizi yakın hissettiğiniz bir dini grup, cemaat ya da tarikat var mı?

- a. () Evet
b. () Hayır

Cevabınız ne olursa olsun nedenini açıkla mısınız?

23. Düzenli olarak kitap okuma alışkanlığınız var mı?

- a. ()Evet, düzenli kitap okuma alışkanlığım var.
b. () Kitap okuma alışkanlığım var, fakat düzenli değil.
c.()Hayır, düzenli kitap okuma alışkanlığım yok

24.Düzenli olarak kitap okuma alışkanlığınız varsa bunu kime borçlusunuz?

- a. () Okulumdaki öğretmenlerime.
b. () Aileme
c. () Arkadaşlarıma

d. () Başka?

25.En fazla hangi tür kitapları okursunuz?

- a. () Dini
- b. () Siyasi
- c. () Kültürel
- d. () İdeolojik
- e. () Edebi (Roman, hikaye, şiir vs)
- f. () Başka.....

26. Hangi sıklıkla gazete okursunuz?

- a. () Her gün
- b. () Haftada birkaç gün
- c. () Haftada bir gün
- d. () Çok seyrek
- e. () Hiç okumam

27. Kendinizi aşağıdaki mezheplerden hangisi içinde görüyorsunuz?

- a. () Şafii
- b. () Hanefi
- c. () Maliki
- d. () Hanbeli
- e. () Diğer

1. İmam-Hatip Lisesini tercih etmenizden en çok aşağıdakilerden hangisi etkili oldu?

- 1 () Kendi isteğimle kaydoldum
- 2 () Ailem
- 3 () Çevremdeki bazı insanların teşviki
- 4 () Bu Okulu sevmem
- 5 () İlköğretimdeki öğretmenlerimin tavsiyesi
- 6 () Başka.....

2. İmam Hatip Lisesini niçin tercih ettiniz?

- 1 () Ailemin isteğini yerine getirmek için
- 2 () Sadece lise mezunu olmak için
- 3 () Din görevlisi olmak için
- 4 () İlahiyat fakültesine daha kolay gitmek için
- 5 () Başka (Lütfen belirtiniz)

.....
.....

3. İmam Hatip Lisesinde eğitim-öğretim görmekten ne kadar memnunsunuz?

- 1 () Çok memnunum
- 2 () Memnunum
- 3 () Memnun değilim
- 4 () Kararsızım
- 5 () Hiç memnun değilim

4. Memnunum çünkü ;

1 () Normal lise derslerine ek olarak dini içerikli dersler de olduğu için.

2 () İmam- hatip ya da müftü gibi görevlere gelerek din hizmetlerinde yer almak için.

3 () Cemiyette saygı-sevgi ve itibar gören bir kimse olmak için.

4 () Başka.....
.....

5. Memnun değilim çünkü;

1 () Okulda çok sıkı bir disiplin var.

2 () Ders sayısı fazla, kapasitemizi aşıyor.

3 () Bazı derslerde çok zorlanıyoruz.

4 () Öğretmen-öğrenci ilişkileri zayıf.

5 () Öğrenciler arası ilişkiler yetersiz.

6 () Başka.....

6. İmam Hatip Lisesinden en büyük beklentiniz nedir?

1 () İyi bir üniversite kazanmak

2 () Dini bilgileri en iyi bir şekilde almak

3 () Bitirip en azından lise mezunu olmak

4 () Din görevlisi olacak şekilde yetişmek

5 () Lise öğrenimi yanında dini bilgileri de öğrenmek

6 () Dini bilgiler yanında üniversiteyi kazanacak konuma gelmek

7 () Diğer

7. Mezun olduktan sonra resmi veya gayri resmi herhangi bir dini görev üstlenmeyi düşünüyor musunuz?

1 () Evet

2 () Hayır

8. Dini bir görev almayı istemiyorsanız bunun sebepleri aşağıdakilerden hangisidir?

(Birden fazla işaretleme yapabilirsiniz.)

a. () İmam-Hatiplik ve Kur'an Kursu öğreticiliği için cesaretim yok, kendime güvenemiyorum.

b. () Halkın dini sorularına cevap veremeyeceğimden endişe ediyorum.

c. () Aldığım dini bilgiler yetersiz olduğu için; vaaz, hutbe, dini merasimler v.s. konularında yetersiz kalacağımı düşünüyorum.

d. () Kur'an Kursu öğreticiliği ve İmam-Hatiplik halk arasında hor görülmemektedir.

e. () Dini bir görevin yakın çevrem tarafından hoş karşılanmayacağı için.

f. () Dini görevi gelecekle ilgili garanti bir meslek olarak görmediğim için

g. () Diğer

9. İHL den sonra dini yüksek tahsil yapmayı istiyor musunuz?

1 () Evet

2 () Hayır

10. Dini yüksek tahsil yapmayı istiyorsanız bunda amacınız nedir?

1 () İmam-Hatip Lisesinde yeteri kadar dini eğitim alamadığım için dini eğitimime devam etmeyi istiyorum.

2 () Öğretmenlerin ve din görevlilerinin maaşlarının uygun olduğunu düşünüyorum.

3 () Halkın gözünde saygın kişi olmak istiyorum.

4 () Bu konuda yetenekli olduğumu düşünüyorum.

5 () Gelecekle ilgili kaygımın olmayacağını düşünüyorum.

6 () Dini eğitim alan kişilere karşı bir ön yargı var ve bunu birilerinin değiştirmesi gerekiyor.

7 () Diğer (Belirtiniz)

11. Dini yüksek tahsil yapmayı istemiyorsanız sebepleri nelerdir?

1 () İmam-Hatip Lisesinde yeteri kadar dini bilgi alıyorum başka branşlarda yüksek tahsil yapmayı istiyorum.

2 () Din görevlilerinin ve meslek dersi öğretmenlerinin maaşları az geçinemem.

3 () Dini yüksek tahsil yapanlar horlanıyor.

4 () Başka branşlarda da dinini bilen elemanlara ihtiyaç var.

5 () Başka

12. Üniversite tercih formlarında öncelikle hangi fakülte veya yüksek okul tercih etmeyi istersiniz?

1 () İlahiyat Fakültesi

2 () Eğitim Fakültesi (Türkçe, Tarih, Coğrafya, Felsefe v.b.)

3 () Fen Bölümü (Fizik, Kimya, Biyoloji)

4 () Siyasal Bilgiler

5 () Hukuk

6 () İktisat

7 () Tıp

8 () Mühendislik – Mimarlık

9 () Meslek Yüksek Okulu

10 () Başka (Belirtiniz).....

13. Geleceğinizle ilgili ne düşünüyorsunuz?

1 () Çok ümitliyim

2 () Ümitliyim

3 () Ümitsizim

4 () Çok ümitsizim

5 () Kararsızım

6 () Fikrim yok

14. Okulunuzdaki öğretmen-öğrenci münasebetlerinden memnun musunuz?

1 () Memnunum

2 () Kısmen memnunum

3 () Memnun değilim

4 () Hiç memnun değilim

15. Okulunuz, öğrencilerine kazandırması gereken bilgi ve kültürü yeterince kazandırabiliyor mu

- 1 () Kazandırıyor
- 2 () Fikrim yok
- 3 () Kazandırmıyor
- 4 () Kesinlikle kazandırmıyor

Cevabınız ne olursa olsun gerekçesini de açıklayınız?.....

16. Size göre İmam-Hatip Lisesi öğrencileri arasında yaygın olan en önemli problem nedir? (Bu soruda birden fazla işaretleme yapabilirsiniz.)

- 1 () Üniversiteyi kazanamama korkusu
- 2 () Anne, baba aile baskısı
- 3 () Öğretmenlerle diyalog eksikliği
- 4 () Sosyal çevreyle uyumsuzluk
- 5 () Meslek edinmede güçlük
- 6 () Arkadaş arası ilişki zayıflığı
- 7 () Okulun baskısı
- 8 () Geleceğe güvenle bakamama
- 9 () Başka

17. Size göre İmam Hatip Lisesi sadece dini görevleri ifa edecek elemanlar mı yetiştirmeli?

- 1 () Evet
- 2 () Hayır
- 3 () Fikrim yok

18. Ortaokul seviyesine erişmiş çocuğunuz olursa, İmam Hatip Ortaokulunda okumasını ister misiniz?

- 1 () Kızımın da oğlumun da İmam Hatip Ortaokulunda okumalarını isterim.
- 2 () Kızımın İmam Hatip Ortaokulunda, oğlumun başka okulda okumasını isterim.
- 3 () Oğlumun İmam Hatip Ortaokulunda, kızımın başka okulda okumasını isterim.
- 4 () Kızımı da, oğlumu da başka okula gönderirim.

19. Lise seviyesine erişmiş çocuğunuz olursa, İmam Hatip Lisesinde okumasını ister misiniz?

- 1 () Kızımın da oğlumun da İmam Hatip Lisesinde okumalarını isterim.
- 2 () Kızımın İmam Hatip Lisesinde, oğlumun başka okulda okumasını isterim.
- 3 () Oğlumun İmam Hatip Lisesinde, kızımın başka okulda okumasını isterim.
- 4 () Kızımı da, oğlumu da başka okula gönderirim.

20. İHL deki farklı dersler genel liselerde seçmeli olarak sunulseydi yine de İHL' ye kayıt olur muydunuz?

- 1 () Evet olurum
- 2 () Hayır olmazdım
- 3 () Fikrim yok
- 4 () Kararsızım

EK-2: Anket Onay Formu Örneği

T.C.
BATMAN VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : B.08.4.MEM.4.72.00.06.839/

23../11/2012

Konu : Araştırma İzni (Anket Çalışması) 23271

HİTİT ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜNE
ÇORUM

İlgi : a) 23/05/2012 tarih ve 547 sayılı yazınız.
b) Valilik Makamının 21/11/2012 tarih ve 23021 sayılı Onayı.

İlgi (a) yazınız ile, Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimler Anabilim Dalı Öğrencisi Erkan ALTINTAŞ, Yrd Doç. Dr. Sefer YAVUZ' un danışmanlığında " Öğrencilerde İmam Hatip Lisesi Algısı (Batman Örneği) konulu anketi İlimiz İmam Hatip Lisesi ve Kozluk İmam Hatip Lisesinde toplam 400 (Dört Yüz) Öğrenciye yönelik anket düzenlemek istediğiniz belirtilmiş olup, ilgi (b) Valilik Onayı ile uygun görülmüştür.

Bilgilerinize arz ederim.

Faik GÜNDÜZ
Müdür a.
Millî Eğitim Şube Müdürü

EKLER :
1-Valilik Onayı

T.C.
BATMAN VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı :B.08.4.MEM.4.72.00.06.839/ 23021

21/11/2012

Konu : Araştırma İzni (Anket Çalışması)

VALİLİK MAKAMINA
BATMAN

İlgi : Çorum Hitit Üniversitesi Rektörlüğünün 23/05/2012 tarih ve 547/3144 sayılı yazıları.

Çorum Hitit Üniversitesi Rektörlüğünün ilgi yazılarında, Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimler Anabilim Dalı Öğrencisi Erkan ALTINTAŞ, Yrd Doç. Dr. Sefer YAVUZ' un danışmanlığında " Öğrencilerde İmam Hatip Lisesi Algısı (Batman Örneği) konulu anketi İlimiz İmam Hatip Lisesi ve Kozluk İmam Hatip Lisesinde toplam 400 (Dört Yüz) Öğrenciye yönelik anket düzenlemek istedikleri ile ilgili yazıları ve anket formu ilişikte sunulmuştur.

İlgi yazı ekindeki anket formu Müdürlüğümüz Araştırma İzinleri İnceleme ve Değerlendirme Komisyonunca incelenmiş olup; 15/11/2012 – 15/12/2012 tarihleri arasında yukarıda adı geçen okullarda uygulanması Müdürlüğümüzce uygun görülmektedir.

Makamlarınızca da uygun görüldüğü takdirde Olurlarınıza arz ederim.

Şerif AKBOĞA
Millî Eğitim Müdürü

OLUR
21/11/2012

Şener ÇAĞLAR
Vali a.
Vali Yardımcısı

T.C.
MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI
Eğitimi Araştırma ve Geliştirme Dairesi Başkanlığı

ARAŞTIRMA DEĞERLENDİRME FORMU

ARAŞTIRMA SAHİBİNİN	
Adı Soyadı	Erkan ALTINTAŞ
Kurumu	Hittit Üniversitesi
Araştırma yapılacak iller	BATMAN
Araştırma yapılacak eğitim kurumu ve kademesi	Merkez Batman İmam Hatip Lisesi ve Kozluk İmam Hatip Lisesi
Araştırmanın konusu	Öğrencilerde İmam Hatip Lisesi Algısı (Batman Örneği)
Kurum onayı	Var
Araştırma	Anket Çalışması
Veri toplama araçları	ANKET FORMU
Görüş istenilecek Birim/Birimler	--
KOMİSYON GÖRÜŞÜ	
02/11/2012 Tarihinde toplanan Komisyonumuz gelen Anket Çalışmasını incelemiş olup, Anketin uygulanmasında herhangi bir sakınca görülmediği ve anketin Belirtilen Okullarda uygulanabileceğine oy birliği ile karar verilmiş olup, 15/11/2012 - 15/12/2012 tarihleri arasında yapılması uygun görülmüştür.	
Komisyon kararı	Oybirliği ile alınmıştır.

02...11/2012
Komisyon Başkanı
Faik GÜNDÜZ
Milli Eğitim Şube Müdürü

KOMİSYON

Üye
Abdurrahim ASLAN
Meslek Dersleri Öğretmeni

Üye
Muhammed Said FURUNCU
Türkçe Öğretmeni

